

UNIVERZITA PALACKÉHO OLMOUC

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Diplomová práce

Barbora Komárková

**Kulturní tradice regionu a jejich uplatnění v primární
škole**

Olomouc 2013

vedoucí práce: Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené prameny, literatury a internetových zdrojů.

V Olomouci dne

Vlastnoruční podpis

.....

.....

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce, Mgr. Aleně Vavrdové, Ph.D., za odborné vedení, cenné náměty a připomínky, za ochotu a čas, který mi věnovala při konzultacích v průběhu psaní diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala rodině a přátelům za nesmírnou trpělivost a podporu, během psaní této práce.

Obsah

ÚVOD	6
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA JIČÍNSKA	8
1.1 Poloha.....	8
1.2 Specifika vybraných měst jičínského regionu	10
1.2.1 Jičín	11
1.2.2 Sobotka.....	13
1.2.3 Nová Paka	14
1.2.4 Lázně Bělohrad	15
1.2.5 Hořice.....	16
1.3 Osobnosti jičínského regionu.....	17
1.3.1 Albrecht z Valdštejna (1583 – 1634)	17
1.3.2 Karel Václav Rais (1859 – 1926).....	19
1.3.3 Fráňa Šrámek (1877 – 1952).....	20
1.3.4 Václav Čtvrtek (1911 – 1976).....	21
2 KULTURA REGIONU	23
2.1 Tradice v minulosti	23
2.1.1 Od Nového roku do Velikonoc (přelom 19. a 20. století).....	23
2.1.2 Velikonoce (přelom 19. a 20. století).....	26
2.1.3 Období po Velikonocích až po advent (přelom 19. a 20. století)	26
2.1.4 Vánoce (přelom 19. a 20. století)	28
2.1.5 Soubor písní a tanců Český ráj	30
2.2 Kulturní tradice v současnosti.....	30
2.2.1 Jičín – město pohádky	30
2.2.2 Pochod Českým rájem – putování za Rumcajsem	31
2.2.3 Valdštejnské slavnosti	32
2.2.4 Masopust	33
2.2.5 Šrámkova Sobotka	34
2.2.6 Mezinárodní folklorní festival Pod Zvičinou	36
2.2.7 Strašidelná Bažantnice	37

3	TÉMA REGIONU V KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH	38
3.1	Charakteristika Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání ..	38
3.2	Pojetí, cíle a kompetence	38
3.2.1	Pojetí základního vzdělávání.....	38
3.2.2	Cíle základního vzdělávání	39
3.2.3	Klíčové kompetence	40
3.3	Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět	41
3.3.1	Charakteristika vzdělávací oblasti.....	41
3.3.2	Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru	42
II	EMPIRICKÁ ČÁST	46
4	CHARAKTERISTIKA PRŮZKUMU A JEHO CÍLE	46
4.1	Charakteristika průzkumu	46
4.2	Cíle průzkumu.....	46
5	METODIKA ŠETŘENÍ	48
5.1	Dotazník.....	48
5.2	Popis dotazníku.....	48
5.3	Charakteristika rozboru dat.....	49
5.4	Charakteristika výzkumné skupiny	49
6	VYHODNOCENÍ ŠETŘENÍ.....	55
7	OVĚŘENÍ PLATNOSTI PŘEDPOKLADŮ A SHRUTÍ VÝSLEDKŮ	62
III	PRAKTICKÁ ČÁST	64
8	CHARAKTERISTIKA SOUBORŮ PRACOVNÍCH LISTŮ	64
8.1	Soubor Pohádkový region.....	65
8.2	Soubor Po stopách Albrechta z Valdštejna v okolí Jičína	66
9	PRACOVNÍ LISTY	68
10	DIDAKTICKÁ HRA „POZNEJ SVŮJ REGION“	93
10.1	Popis hry	93
10.2	Obměny hry.....	94
	ZÁVĚR	96
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	97
	SEZNAM PŘÍLOH.....	102

ÚVOD

Znalost a dodržování tradic jsou důležitou součástí života každého z nás. Každý národ na světě má své pověry a zvyky, jež se se starší generací pomalu vytrácejí. Proto je důležité a nezbytné zvyky co nejvíce udržovat. Kdyby pominuly, zanikne s nimi i kus života našich předků. Existuje jen málo publikací o tradicích, které se již nedodržují, a proto je na nás všech, abychom si je zachovali a předávali dalším generacím. Nejen rodiče ale i učitelé by měli přispívat k tomu, aby již děti od útlého věku zvyky dodržovaly a byly hrdé na jejich dlouhou tradici.

Téma regionu je v současné době aktuální a moderní nejen ve vzdělávacím systému. To dokládá i Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání kladoucí důraz především na poznání regionu a propojení s vlastní zkušeností žáků. Učitelé tak nejsou vázáni na striktní dodržování běžných vyučovacích hodin a metod. Mohou tak lépe propojit znalosti o regionu ostatními předměty. Zároveň jsou schopni využít i zábavných a nekonvenčních forem výuky, žáky lépe motivovat a vzbudit jejich zájem.

Cílem diplomové práce bylo vytvořit ucelený pohled na Jičínsko se zaměřením na kulturní tradice tohoto regionu. Proto byly vytvořeny dva soubory pracovních listů a didaktická hra, které jsou určeny k opakování znalostí učiva o regionu žákům 5. ročníků základních škol. Právě tento výukový materiál poskytuje žákům možnost nahlédnout lépe do tajů tradic jičínského regionu, který je jejich domovem.

Diplomová práce je členěna na část teoretickou, empirickou a praktickou.

V části teoretické je zpracována obecná charakteristika zaměřená na polohu regionu, specifika vybraných regionálních měst a stručné životopisy osobností považovaných za nejznámější a nejpřínosnější v tomto regionu. V druhé kapitole se zabýváme kulturními tradicemi. Ty jsou rozděleny dle období na zvyky dodržované v minulosti a současnosti. Historické zpracování je děleno na celoroční zvyky a pověry dodržované našimi předky na přelomu 19. a 20. století. Ze současných tradic jsme vybrali jen takové, které jsou známé po celém Jičínsku a okolí. Poslední kapitola teoretické části ukotvuje problematiku regionu v kurikulárních dokumentech.

Část empirická vyhodnocuje dotazníkové šetření uskutečněné mezi pedagogy 1. stupně základních škol dané oblasti. Hlavním cílem průzkumu bylo zjistit, jaké povědomí mají vyučující o kulturních tradicích regionu a také zda s žáky tyto tradice dodržují.

V praktické části předkládáme soubory pracovních listů a didaktickou hru. Daný didaktický materiál slouží jako námět pro činnosti učitelů zabývajících se výukou o této oblasti.

Důvodem zpracování diplomové práce je zájem o rodný kraj, zejména z pohledu tradic a zvyků Jičínska. Vzhledem k všeobecnému trendu, kterým je navrácení se ke kořenům a tradicím předků, považujeme za důležité, aby se tento jev promítl také do vzdělávacího systému. Dřívější formy a metody výuky o regionu a jeho zvycích, které jsme jako žáci základních škol vyzkoušeli sami na sobě, považujeme v dnešní době za méně motivující, a proto se snažíme o zábavnější podání této problematiky. Rádi bychom, aby tato studie byla návodem pro pedagogy a aby byla brána jako pomůcka a ulehčení jejich dosavadní práce.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA JIČÍNSKA

Jičínský region je spjatý jak s Podkrkonoším, tak i s pískovcovými skalami. Je znám díky kresbám Rumcajse, Cipíska a Manky a také je označován jako region hořických trubiček, kvalitního pískovce, slatinných lázní a nalezišť drahých kamenů. Hrdličková (1983, s. 1) tento kraj popisuje takto: „Vysoký hřeben zalesněných kopců chrání od severu Jičínsko. Úrodná pole a louky oživené modrými hladinami rybníků a rozkvetlé ovocné sady doplňují obraz krajiny. Jejím středem je městská památková rezervace Jičín.“

1.1 Poloha

Jičínský region se nachází v Královéhradeckém kraji, který leží ve východních Čechách „K 1. 1. 2008 měl region rozlohu 886,63 km², správně byl členěn do 111 obcí (měst je zde 9, městysů 2 a vsí 100), žilo zde přes 77 300 obyvatel, což znamená 87 obyvatel na km²“ (Jičínsko – popis regionu [online]).

Obr. 1: Mapa regionu Jičínsko

Zdroj: (Jičínsko – popis regionu [online]).

Jičínská krajina je nedílnou součástí našeho dědictví. Poskytuje podmínky příznivé pro zemědělské využití i zdroje kvalitních surovin. Dané vlastnosti významně ovlivňovaly její minulost i současnou podobu. Téměř 70% půdy z celkové rozlohy bývalého okresu je využíváno zemědělsky. Z geologického hlediska se Jičínská pahorkatina nachází na slítných a jílovitých křídových břidlicích. Díky jejich zvětrávání se tvoří jílovité, jílovitohlinité, hlinitopísčité a hlinité půdy, které převažují. Na jihu a jihovýchodě regionu se vyskytují černozemě. Na složení a rozsahu vegetace se v současné době nejvíce projevuje činnost člověka. Dříve zasahovaly rozlehlé krkonošské lesy až do rovin při řece Cidlině. Od středověku docházelo k postupnému rozptýlení lesního porostu z důvodu sídelních procesů. Nyní jsou rozsáhlé partie zcela odlesněné a přetvořené v zemědělskou půdu. Původně se zde vyskytovaly většinou dubohabrové háje a doubravy, v povodí řek to byly lužní lesy a olšiny. S umělými výsevy bylo započato v 19. století, kdy vznikla potřeba les kultivovat. Proto na Jičínsku přibýly modřín, javory, smrky, borovice, břízy i jasany. Přímo v Jičíně můžeme najít umělou výsadbu na vrchu Čeřovka. Naopak v oboře při parku Libosad dodnes stojí některé stromy vysázené už v 17. století za vlády Albrechta z Valdštejna. K tomuto parku vede cesta lipovou alejí, která je dílem Valdštejnových architektů. Stromořadí však muselo být průběžně obnovováno, ale tato skutečnost nic nemění na tom, že 1700 m dlouhá procházka je nejčastějším víkendovým cílem zdejších obyvatel.

Z hlediska hydrologie má pro region největší význam řeka Cidlina. Na svazích kopce Tábora vyvěrá několik pramenů, z nichž nejdůležitější se dere na povrch pod Košovem a dále směřuje na jih. Jičín se nachází na sedmdesátém šestém kilometru řeky Cidliny. U Libice nad Cidlinou se po téměř 90 km vlévá jako pravobřežní přítok do řeky Labe. Mezi nejdůležitější přítoky z levé strany patří potok Doubravický, Ploužnický a Valdický, z pravé strany pak Kbelnický, Holínský a Porák. Severozápadní část regionu spadá do povodí řeky Jizery. Další význačnější řekou je Mrlina, která pramení u obce Příchvoj. I zdejší rybníky podtrhují malebnost regionální krajiny, přestože jich z původního hojného počtu zbyla jen hrstka. Jihozápad Jičínska byl kdysi doslova poset vodními plochami, ale v průběhu času se jejich počet významně redukoval. Rybníky plní úlohy vodohospodářské, ale také spoluvytvářejí přírodní ekosystémy. Přímo v Jičíně leží rybníky Kníže, Šibeňák a Hádek. V Jičínské kotlině nalezneme hladiny Ostruženských a Jinolických rybníků. Podnebí regionu je rozdílné, díky geomorfologické skladbě severní a jižní části. Jih spadá do teplé klimatické oblasti a sever už charakterizuje oblast mírně teplá. Obecně se Jičínsko řadí do mírného

podnebného pásu s mírně teplým a současně mírně vlhkým podnebím (Peroutková Matějková, 2010).

Na území jičínského regionu se rozkládá Jičínská kotlina, která je po západním, severním a východním obvodu chráněna jednotlivými kopci, které jsou zalesněné s výjimkou Velišského hřbetu. Na východ od něho vytéká z Jičínské kotliny téměř rovinným terénem řeka Cidlina. Ve středověku byly nejvyšší kopce využity ke stavbě hradů. První z nich je hrad Brada. V písemných pramenech je uvedeno, že se jedná o nejstarší hrad Jičínska. Stavba probíhala mezi lety 1241 – 1258 na nejsevernějším výběžku Prachovské pahorkatiny, 4 km severozápadně od města Jičína. V současné době zde nalezneme jen zříceninu hradu, ze které můžeme vyčíst jeho přibližnou podobu. Dalším hradem je Bradlec, který byl postaven v roce 1322 na dvou čedičových sloupcích. Dnes už je zachována jen zřícenina hradu na výrazném návrší v severovýchodním okraji Jičínské kotliny 7 km od Jičína. Na východ od Bradlece je na dalším čedičovém návrší rozsáhlá zřícenina hradu Kumburk, který byl postaven na vrcholu kopce s mimořádně velikým rozhledem do krajiny. Jičínskou kotlinu uzavírá z jihu a jihozápadu Velišský hřbet, na jehož homolovitém čedičovém kopci leží zřícenina hradu Veliš. Z vrcholu je výhled na všechny světové strany až do vzdálenosti 60 – 70 km. Při lámání čediče v 80. – 90. letech 19. století byla těžce narušena silueta kopce a trosky hradu téměř zničeny (Ulrychová, 2006).

1.2 Specifika vybraných měst jičínského regionu

V této podkapitole se budeme podrobněji zabývat nejznámějšími městy v regionu. Při výběru měst jsme kladli důraz na jejich přínos. Ke každému uvedeme důležité informace týkající se jejich polohy, vzniku a památek. Dále přiřadíme k městům významné osobnosti, které je v určitém období formovali a dodnes ovlivňují jejich kulturní tradice. Jako první uvádíme bývalé okresní město – Jičín a další města jsou řazena dle geografického rozmístění od okresního města (od východu na západ).

1.2.1 Jičín

Poloha

Město Jičín leží na rozmezí Podkrkonoší a Polabí na řece Cidlině. Okolí je lemováno na severu kopci Tábořem, Bradlecem a Kumburkem, na jihu Velišem, na západě vrcholky Prachovských skal a na východě hořickým Chlumem. V těsné blízkosti nalezneme ještě jeden vršek – Zebín. Díky výhodné poloze na spojnici centra Čech s Krkonošemi je Jičín významným střediskem turistického ruchu. Je často pojmenován jako brána do Českého ráje, který se nachází severozápadně od Jičína směrem k Prachovským skalám, Sobotce a Turnovu. Severovýchodně od města se rozléhá Novopacko a Hořicko, které je také hojně navštěvováno turisty. Pro návštěvníky méně atraktivní oblast Jičínska se rozprostírá na jih od města (Libáňsko, Kopidlensko). Důvodem může být typ krajiny, který přechází pozvolna do roviny (Bílek, Bílková, 1988).

Historie

První písemná zmínka o Jičíně pochází z 12. století a jedná se o zakládací listinu strahovského kláštera ze čtyřicátých let. Jako se statkem se s Jičínem setkáváme poprvé v listině královny Guty (Jitky) Habsburské, která byla manželkou panovníka Václava II. Po smrti královny Guty získal její statek král, který dal v zástavu celý statek Lévovi z Konecchlumí. V listině z 11. listopadu 1304 se píše o Jičínu již jako o městě. Z daného vyplývá, že město bylo založeno někdy v letech 1297 – 1304. Dalším důležitým mezníkem historie Jičína je 17. století, kdy vlastníky města byli Smiřičtí, jeden z nejbohatších šlechtických rodů v Čechách. Podporovali renesanční životní styl, rozvoj vědy a umění. První z vlastníků tohoto rodu byl Zikmund Smiřický ze Smiřic, který měl 3 syny (Jaroslava, Jindřicha Jiřího a Albrechta Jana) a 2 dcery (Elišku Kateřinu a Markétu Salomenu). Po smrti Zikmunda spravoval rodový majetek jeho syn Jaroslav Smiřický. Ten si vybral za sídelní město právě Jičín. Pokusil se z něho vytvořit tržní centrum panství. Cílem bylo zvýšit hospodářský význam. Jaroslav bohužel neměl příležitost uskutečnit své záměry, protože po 3 letech spravování rodinného majetku zemřel. Otázkou bylo, kdo další z rodu Smiřických se stane vlastníkem Jičína a dalších statků. Starší z bratrů Jindřich Jiří byl dementní, proto se správy ujal mladší z bratrů ještě nedospělý Albrecht Jan. Byl vzdělaný a aktivně se podílel

po návratu z ciziny na přípravě stavovského odboje. Stavové jej dokonce chtěli posadit na český trůn. Tyto plány však překazila nečekaná Albrechtova smrt. Tímto Smiřičtí ztratili posledního ze synů a už měli šanci jen po přeslici. Znovu se tedy musela řešit otázka správy rozsáhlého majetku. Jelikož starší z dcer Eliška Kateřina na sklonku otcova života způsobila rodinný skandál, když se beznadějně zamilovala do poddaného, kováře Jiříka Wagnera, a byla vězněna na Kumburku, převzala správy majetku Markéta Salomena. Po vysvobození Elišky Kateřiny Otou z Vartenberka se o dědictví hlásila sama Eliška, která si nakonec svého zachránce vzala za manžela. Aby se spor o převzetí zámku v Jičíně ukončil, přijela do města stavovská komise. Během rušného jednání došlo ve sklepení zámku navečer 1. února 1620 k výbuchu střelného prachu a část zámku se zřítila. V troskách zahynula Eliška Kateřina i její švagr Jindřich Slavata a další lidé. Avšak Markéta Salomena Slavatová také nezůstala dlouho majitelkou zděděných panství. Čechy opustila se svým synem Albrechtem Jindřichem po bitvě na Bílé hoře. Statky rodu Smiřických získal Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna, osobnost evropského rozměru. Doba třicetileté války byla pro Jičín dobou nebývalého rozkvětu, který je spojen právě s majitelem města. Jičín se mu zalíbil nejen svou polohou a malebným okolím, ale i hospodářským významem, který stále vzrůstal. Věděl, že předchozí majitelé z města vytvářeli středisko východočeské domény zřízením centrálního skladu obilí a podporou trhu zemědělských produktů. V jeho hlavě proto zrál plán o vybudování rezidenčního města s dvorem, správními úřady, biskupstvím, kláštery a školami včetně univerzity. V průběhu třicetileté války zabezpečil na frýdlantském vévodství klid a mír, proto se mu říkalo terra felix (šťastná země). Hlavní městem Albrechtova vévodství se stal Jičín, který začal postupně vzkvétat. Již na Moravě se Valdštejn přiklonil k jezuitům, kteří do Jičina dorazili v prosinci 1622. Díky nim bylo z města vytvořeno centrum vzdělanosti širšího regionu. Vybuodovali zde kolej, gymnázium, posléze i seminář. Po Valdštejnově smrti terra felix zanikla a na Jičínsko proudily stovky vojáků (Francek, 2004).

Památky

Valdická brána je dominantou Jičina. Postavena byla v letech 1568 – 1578 v renesančním stylu jako součást městského opevnění. V průběhu dalších let byla opravována a zvýšena. Josef Oppolzer jí roku 1840 vtiskl současnou podobu (viz příloha č. 2). Znak města nalezneme vytesaný nad východním portálem Valdické brány (na straně Valdštejnova náměstí) a na západní straně je umístěn znak Trčků. Projdeme-li bránou, dojdeme do srdce

města, na Valdštejnovo náměstí. Na všech stranách obdélníkového náměstí jsou postaveny budovy s podloubími. Na jižní straně zmíněného náměstí se rozkládá zámek. Původně na jeho místě stávaly měšťanské domy, ze kterých Mikuláš Trčka nechal postavit panské sídlo. Jeho potomci budovu rozšířili a nechali vybudovat palác s vnitřní čtvercovým nádvořím a pavlačemi. Další přestavba proběhla v době, kdy vlastnili jičínské panství Smiřičtí. Ti přestavěli zámek ve dvoupatrový s arkádovým nádvořím a arkýři (viz příloha č. 2). V sousedství zámku stojí od roku 1627 kostel sv. Jakuba Většího. Kostel byl spojen se zámkem dřevěnou pavlačí, později zděným schodištěm. Jičínský zámek a kartuziánský klášter ve Valdicích spojuje park s Lodží (viz příloha č. 2), čestným dvorem a oborou, jež měl být odpočinkovou oázou pro Valdštejna. Cesta do tohoto parku nazvaného Libosad vede z Jičina dlouhým lipovým stromořadím (Francek, 2004).

1.2.2 Sobotka

Sobotku, město v Jičínské pahorkatině, nalezneme asi 13 km západně od Jičina. V Sobotce je k vidění řada lidových roubených domů z 19. století. Mezi památky města můžeme zařadit gotický kostel sv. M. Magdaleny. Významnými rodáky jsou spisovatelé Václav Šolc a Fráňa Šrámek. Dům Fráni Šrámka nalezneme na náměstí čp. 4 (viz příloha č. 3), kde můžeme nahlédnout do interiéru bytu, jemuž vévodí knihovna. V domě je také umístěna jeho busta. Se jménem Fráni Šrámka je spojen literární a hudební festival Šrámkova Sobotka, který se každoročně koná v měsíci červenci. (Jánský, 2002).

V okolí Sobotky se nachází mnoho míst, které jsou navštěvovány hlavně turisty. Jedná se především o lovecký zámek Humprecht (viz příloha č. 3). Ten byl postaven v letech 1666 – 1680 podle projektu Carla Luragha. V zámku nejvíce návštěvníky zaujme hodovní síň s ozvěnou a dále ochoz kolem celé elipsovitě stavby (Bílek, Bílková, 1988). Další památkou ležící v okolí města je hrad Kost (viz příloha č. 3). Je jedním z mála dochovaných středověkých hradů v České republice. Oblíbená legenda o hradu vypráví, že jméno Kost nese proto, že byl stejně a dobyt nebyl více než jednou. Stavba hradu byla započata ve 13. stoletím Benešem z Vanternberka. Ten nechal postavit dlouhý sál a věž jako obrannou pevnost. V 17. století koupil Kost Albrecht z Valdštejna, který plánoval její přestavbu na venkovské sídlo. Jeho plány byly však zhceny v roce 1634 jeho smrtí. Po té se stal hrad majetkem rodu Černínů. V té době byl už ale hrad zchátralý a používal se jako sýpka.

Dalším vlastníkem byl Václav Kazimír Netolický z Eisenberku, který změnil Kost a její okolní pozemky na majetek, který bude děděn pouze v rámci rodu. Bohužel Václav Kazimír neměl žádné děti, proto byl majetek předáván z jednoho rodu na druhý po ženské linii z důvodu nedostatku mužských dědiců. Každá dědička si ke svému jménu přidala ještě příjmení Netolický. Na konci 19. století zdědil majetek Ital Flaminien Cavaliere dal Borgo po svém strýci Eugenu Vratislavovi Netolickém z Mitrovic. I on si přidal ke svému vlastnímu jménu s hraběcím titulem příjmení Netolický. Flaminio dal Borgo se naučil česky, a aby si mohl prohlédnout svůj nový majetek, vydal se na cestu po nové cizí zemi. Další majitelkou hradu se stala vnučka Flamina dal Borgo - Anna Maria dal Borgo Netolická, která se provdala za Norberta Kinského. Během komunistického režimu byl hrad zabrán státem a nebyl obýván. Byl přeměněn na muzeum gotického a renesančního umění. Po revoluci v r. 1989 byl hrad a přilehlé pozemky navráceny Giovannimu Kinskému dal Borgo (Hrad Kost [online]). Mezi hradem Kost a vesnicí Střehomí leží údolí zvané Plakánek (viz příloha č. 3). Je lemováno pískovcovými skalami a pojmenováno je podle rodiny Plakánků, která zde v 17. století pálila dřevěné uhlí (Český ráj a Podkrkonoší, 1989).

1.2.3 Nová Paka

Město Nová Paka leží asi 18 km severozápadně od Jičína. Tvoří východní bránu Geoparku Český ráj a navazuje na Podzvičinsko. Mezi charakteristické zajímavosti patří jak přírodní jevy, tak i umělecká a duchovní tvorba (Geografické údaje [online]).

Město bylo založeno v polovině 14. století jako poddanské městečko s tržištěm ke kumburskému panství. To, že město Nová Paka bylo hlavně sídlem obchodu, vypovídá zasvěcení farního kostela sv. Mikuláši, patronovi obchodníků. Kostel (viz příloha č. 4) nalezneme v dolním koutě náměstí. Další přitažlivou stavbou je klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie (viz příloha č. 4) vystavěný v barokním stylu. Pokladem kláštera je soška Panny Marie, o kterou byly vedeny dlouhé vlastnické spory s farním kostelem. V klášteře nalezneme obrazy významných barokních malířů. Na svátek Nanebevzetí Panny Marie 15. srpna se zde koná pouť, které se účastní lidé z širokého okolí. Nová Paka je dále známá nádhernými sbírkami hornin a polodrahokamů v tzv. Klenotnici. Sídlí v budově za Suchardovým domem, ve kterém je od roku 1908 pěkné vlastivědné muzeum. V Klenotnici můžeme vidět nádherné exempláře achátů, chalcedonů, jaspisů, karneolů a dalších

polodrahokamů z nalezišť v okolí. Pokud se vydáme směrem na západ přes trať kolem sochy sv. Václava a silnicí podle Brdského potoka, dojdeme asi po 5 km ke zřícenině hradu Kumburk (Černá, 2006).

1.2.4 Lázně Bělohrad

Městečko Lázně Bělohrad leží asi 16 km východně od Jičína v podhůří Krkonoš. Z jihozápadu je chráněno hřebenem Chlumu a na severu Kamennou hůrou. Od západu jsou k vidění zříceniny hradů Kumburk a Bradlec, hora Tábor a Zvičina s turistickou chatou. V okolí města nalezneme hustou síť značených turistických cest a nově i cykloturistické trasy. S nedalekým výletním místem Byšičky (viz příloha č. 5) je spojen děj balady K. J. Erbena Svatební košile z básnické sbírky Kytice. Město se stalo rodištěm známého spisovatele Karla Václava Raise a celé řady dalších významných osobností. Mezi nejznámější historické památky v okolí patří hrad Pecka (viz příloha č. 5) a rodný domek K. J. Erbena (viz příloha č. 5) v Miletíně (O městě [online]).

První zmínka o Bělohradu pochází ze 13. století. V roce 1550 nechala rodina Jindřicha Škopka postavit místo staré tvrze novou budovu s bílými stěnami, kterou poddaní nazývali Bílým Hradem. Z lidového názvu později vznikl Bělohrad. Anna z Auseburgu dala ve městě roku 1890 vystavět slatinné lázně (Benč, 2005).

Lázně byly doporučovány k léčení revmatismu, dny, ochrnutí, následků poranění, nemocí ženských, chudokrevnosti, vysokého krevního tlaku, arteriosklerózy a chronických zánětů ledvin. V současné době se specializují na pooperační stavy kloubů. Jsou proslulé nejen svými lázeňskými metodami, ale také klidným prostředím a vlídným personálem. Díky objevu Annamariánského pramene (železitá kyselka s obsahem arzenu) v roce 1901 získal Bělohrad statut lázní. Roku 1905 získalo městečko titul Lázně Bělohrad. Do přelomu 19. a 20. století byl Bělohrad městysem složeným ze tří řad roubených domů. Jednotlivé řady se nazývaly, jak zmiňuje Černá (2006, s. 93) „*První strana, Druhá strana (po obou stranách náměstí) a Třetí strana (dole od mostu proti proudu Javorky po Prostřední Novou Ves)*.“ Obraz Bělohradu v idylickém venkovském stylu můžeme vidět v Památníku K. V. Raise (viz příloha č. 5). Dále zde nalezneme plastický model Bělohradu, který je tvořen podle skutečnosti v roce 1830. Městský znak (viz příloha č. 1) a prapor v barvách červené,

zelené a bílé byl potvrzen v roce 2003 Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky (Černá, 2006).

1.2.5 Hořice

Město Hořice leží asi 25 km jihovýchodně od Jičína. Rozkládá se na jižním úbočí Hořického chlumu. Ten bývá často označován jako poslední výběžek Krkonoš. Chlum tvoří klimatický předěl mezi úrodným Polabím ležícím na jihu a drsnějším podhůřím na severu. Bohatství tohoto kraje – kvalitní pískovec – je ukryto v nitru tohoto chlumu, který se táhne v délce 20 km ve směru východ – západ. Pískovec je vhodný jak pro práce kamenické, tak i pro sochařská díla. Jižní stráně Chlumu poskytují ideální podmínky pro pěstování ovocných stromů. Vysoké výnosy obilí, cukrové řepy i zeleniny dává úrodná půda v okolí města (Historie města [online]).

První zmínka o Hořicích se datuje k roku 1143, kdy město a okolní vsi patřily k majetku strahovského kláštera. Na městském znaku (viz příloha č. 1) najdeme stříbrnou hradbu z kvádrů, v jejímž středu stojí stříbrná věž s otevřenými vraty a vytaženou mříží. Znak se nachází na průčelí radnice postavené v novogotickém stylu v roce 1872. Dnes jsou Hořice se svými 10 tisíci obyvateli gigantem mezi ostatními městy v kraji. Roku 1884, kdy byla založena sochařsko-kamenická škola, se do Hořic nastěhoval studentský a umělecký život. Jednalo se o první střední školu v Rakousko-Uhersku a byla specializována na výuku sochařství a zpracování kamene. Kromě kamenictví se zde prosazoval, podobně jako jinde v Podkrkonoší, textilní průmysl. Nejznámější podnik je Mileta, která je proslavená výrobou kapesníků. Mezi nejznámější hořické obchodní artikly patří hořický pískovec a hořické trubičky (Černá, 2006).

Ve středu města se rozkládá zhruba trojúhelníkové náměstí, na jehož jižní straně je novogotická radnice (viz příloha č. 6) z roku 1872. Uprostřed náměstí se nachází pískovcová kašna s plastikou Čtvero ročních období od J. Kalfuse. Dalším místem, které je v Hořicích velmi známo, je vrch Gothard, který se tyčí na východ od města. Na kopci byl v roce 1783 postaven barokní hřbitovní kostel sv. Gotharda (viz příloha č. 6) (Český ráj a Podkrkonoší, 1989).

1.3 Osobnosti jičínského regionu

Přehled rodáků a osobností spjatých s Jičínskem zahrnuje jen ty nejvýraznější z nich, hlavně s ohledem na současné kulturní tradice. Předpokládáme, že s níže zmíněnými jmény, se žáci setkají již během prvního stupně základní školy. Osobnosti Jičínska nejsou seřazeny dle důležitosti, ale chronologicky dle data narození. V příloze č. 7 přikládáme fotografie všech uvedených osobností.

1.3.1 Albrecht z Valdštejna (1583 – 1634)

Albrecht z Valdštejna byl jednou z nejvýznamnějších postav nejen českých, ale i evropských dějin. Jeho celé jméno je Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna. Byl výjimečně zdatným obchodníkem, politikem a armádním velitelem. Narodil se 24. září 1583 v Heřmanicích. Jeho otec byl Vilém z Valdštejna a matka Markéta, rozená Smiřická ze Smiřic. Přestože jeho rodiče byly významného původu, nepatřili k majetnějším Valdštejnům. Když byl Albrecht ještě dítě, zemřeli mu rodiče. Vychovával ho člen Jednoty bratrské Jindřich Slavata a Karel z Valdštejna. Albrecht navštěvoval zámeckou školu v Košumberku. Zde získal základní vzdělání a přípravu v jízdě na koni, společenské chování a zacházení se zbraněmi. Dále studoval na evangelickém gymnáziu v Goldbergu, kde se naučil mimo jiné výborně německy. Po té studoval v Altdorfu u Norimberku, další zkušenosti získával během cest po evropských zemích. Po návratu z cest (1602) se začal věnovat vojenské kariéře. První boje vedl Albrecht na uherských bojištích ve válce s Turky, které vedl císař Rudolf II. Z těchto bojů si Albrecht přiváží zpět do Čech i hodnost hejtmana – velitele pěší roty. Následně si díky konvertování ke katolíkům otevřel dveře k dalším společenským i vojenským postupům. Zanedlouho se stal hejtmanem pěšího pluku. Dalším velkým společenským přínosem v jeho životě byl sňatek s bohatou vdovou Lukrécieí Nekšovou z Landeka. Ta vlastnila několik moravských panství.

Po pěti letech však ovdověl. Rok 1614 mu přinesl nejen zármutek, ale i další kariérní postup – plukovník pěchoty moravských stavů. Další hodnost získal v roce 1623. Jednalo se o nejnižší generálskou hodnost – generál strážmistr. Díky druhému sňatku s Isabelou Kateřinou z Harrachu si pomohl na společenském žebříčku. Získal tím hodnost říšského

knížete s titulem vévoda frýdlantský. Tento společenský vzestup nepřinesl jen moc, ale i první intriky, kdy jeho nepřátelé poslali císaři stížnost, v níž Albrechta obviňují z nezákonných intrik a dalších zločinů. Po roce 1624 se přes značnou vlnu nevole stal nejmocnějším a nejbohatším mužem v Čechách, což mu nestačilo, a proto se zaměřil na mezinárodní činnosti. Pro císaře Ferdinanda II. postavil v roce 1625 velkou armádu a jako velitel veškerého vojska v říši ji posílá do bojů v severním Německu. Během tažení proti dánskému králi Kristiánovi IV. obsadil se svou armádou Halberstadtsko a Magdenbursko, kde vznikla základna Valdštejnova vojska pro Německo. Konflikt se táhl příliš dlouho a kvůli nedostatku peněz a rozdílnosti názoru na ukončení bojů začaly dobré vztahy s dvorem slábnout. Pozice u dvora se na krátkou dobu zlepšila po vítězství císařských vojsk u Dessavy. Spor s Dánskem se podařilo vyřešit dobrou taktikou a obratným manévrováním bez velkého krveprolití a zbytečných výdajů. Albrecht dostal od císaře Meklenbursko jako náhradu nákladů na armádu a titul meklenburského vévody. Tímto se stal říšským knížetem nezávislým na císaři. Během svého života získal ještě hodnost nejvyšší generální polní hejtman a také generální hejtman v Baltickém a Oceánském moři, kde měl být kapitánem dosud neexistujícího císařského válečného loďstva. V tomto období se proti Albrechtovi zvedla další vlna kritiky a intrik. Po nátlaku kurfiřtů (knížat oprávněných volit císaře) císař zbavil Albrechta vrchního velení nad celou armádou.

Po jeho propuštění císař často žádal Albrechta o rady týkající se věcí vojenských. Ty mu Albrecht bez známek jakékoli zášti ochotně poskytoval a mohl tak částečně ovlivňovat válečnou situaci. Po nějaké době císař znovu Albrechta z Valdštejna požádal, aby se vrátil na místo vrchního velitele císařských vojsk a aby zbavil říši saského vojska a exulantů. Návrat přijal s několika podmínkami, díky kterým získal absolutní moc nad celou říšskou armádou. Podařilo se mu zbavit zemi Sasů a vydal se do boje se švédským králem. Bitva byla považována za neúspěšnou, protože se vojsko z bojiště stáhlo, ale přesto švédský král v bitvě u Lützen (1632) padl. Po té byla Albrechtovi vyčítána opatrnost ve vojenské strategii a stížnosti na nečinnost armády přicházeli i k samotnému císaři. Po dobytí obce Březno švédskou armádou se Albrecht se svou armádou stáhl do Čech. Tímto neuposlechl rozkaz císaře, aby Březno získal zpět. Místo bojů pokračoval Albrecht v mírových jednáních. Ta měla přinést všeobecný mír celé Evropě. Tímto krokem rostlo ještě rychleji nepřátelství vůči vévodovi a stále více se usilovalo o jeho sesazení z nejvyšších míst.

Albrecht sám přišel začátkem roku 1634 s tím, že se vzdá hodnosti generála, což pro císaře znamenalo vyplacení vysokého odstupného, na které se v královské pokladně nedostávalo. Císařovy dluhy vůči vévodovi a loajalita armády stvrzená podpisy 32 důstojníků vedly k vykonstruovanému klamných obvinění ze zrady. Údajně se měl Valdštejn spojit s nepřítelem a zavraždit císaře s jeho rodinou, aby získal jeho moc a majetek. Nejjednodušší volbou pro císaře bylo zbavit se vévody natrvalo a zároveň zkonfiskovat jeho rozsáhlý majetek. Nejprve Albrechta zbavil nejvyššího vojenského velení, což provedl v tajnosti a potom vydal rozkaz k jeho zavraždění nebo zajetí. Příkaz se zakládal na nepodloženém obvinění z chystané vzpoury, pokusu o převzetí moci a zavraždění císařské rodiny. Důkazy však pro tato obvinění nebyly nikdy nalezeny, a tak se císař zbavil 24. února 1634 nepohodlného věřitele. Albrecht si myslel, že v Chebu bude v bezpečí, ale přesto ho v tomto městě zavraždili. Po jeho smrti zůstalo v Čechách mnoho památek, protože kromě vojenských tažení se také věnoval zvelebování svých statků. Největší péči věnoval svému sídelnímu městu Jičín. Dále zanechal architektonické památky v Praze, Frýdlantu apod. (O Albrechtovi z Valdštejna [online]).

1.3.2 Karel Václav Rais (1859 – 1926)

Karel Václav Rais je rodák z Lázní Bělohrad. Narodil se 4. ledna 1859 v domku na náměstí, které do dnes nese jeho jméno. Povoláním byl učitel a učil na Vysočině v Trhové Kamenici, v Hlinsku a také v Praze, kde 8. července 1926 zemřel. Nejprve publikoval pod pseudonymem Petr Bodlák. Později se plně věnoval psaní. Mezi jeho romány patří např. *Západ, Zapadlí vlastenci*. Některé z jeho povídek se odehrávají v okolí Lázní Bělohrad a odrážejí život v Podkrkonoší (*Bezoušek, Skleník*). Povídky se staly oblíbenými u mládeže i dospělých hlavně v padesátých a šedesátých letech dvacátého století, kdy byla upřednostňována realistická próza se sociálním podtextem. V Raisově tvorbě nalezneme i prosté básně, které byly zhudebňovány Josefem Bohuslavem Foersterem, Jindřichem Jindřichem a dalšími skladateli. V jeho rodném městě nalezneme bustu postavenou na místě nejčestnějším – v parčíku před Fričovým muzeem. Autorem busty je Bohumil Kafka. Památky na život Raise a jeho spisovatelské dílo je uloženo v Památníku K. V. Raise, který byl zřízen v šedesátých letech 20. století. I dvě náměstí pojmenována podle spisovatele svědčí o vztahu místních lidí ke svému rodákovi. Přesný název menšího je Raisovo náměstí,

kde můžeme vidět renesanční boží muka a lípu. Druhé větší náměstí se jmenuje K. V. Raise a vede přes něj hlavní silnice do Nové Paky. Po velice oblíbeném rodákovi je pojmenována i zdejší základní škola. Zachovala se také Raisova stezka vedoucí od bělohradského zámku přes Brtev, Vřesník a Bezník na Zvičinu. Na vrcholu kopce Zvičiny se můžeme občerstvit a odpočinout v Raisově chatě (Černá, 2006).

1.3.3 Fráňa Šrámek (1877 – 1952)

Fráňa Šrámek se narodil 19. ledna 1877 v Sobotce na kraji Českého ráje. Jeho otec pracoval jako daňový úředník a kvůli práci se musel stěhovat. Po zahájení školní docházky se museli odstěhovat do Zbiroha. Většinu studia na gymnáziu Šrámek strávil v Písku. Bydlel sám v podnájmu od sekundy do sexty. Ve škole se moc dobře necítil, protože profesori byli příliš autoritativní, pedantští a přezíraví. V této době začíná Šrámek psát své první básnické pokusy. Studium zakončil maturitní zkouškou na gymnáziu v Roudnici, kam se přestěhoval s rodinou. Zdejší gymnázium mu bylo mnohem bližší. Po té začal studovat práva v Praze. Studia se rozhodl opustit v roce 1903 a stal se básníkem. Naplno se tedy věnoval literatuře, proto se přestěhoval do olšanské vily S. K. Neumanna k ostatním mladým spisovatelům. V roce 1905 se ve Šrámkově životě objevuje Miloslava Hrdličková, tzv. Milka, se kterou zůstává po celý svůj život. Milka v Praze vystudovala dívčí obchodní školu, což tehdy nebylo zvykem. Děvčata se obvykle vdala a starala se o děti a manžela, který živil rodinu. Miloslava se stala finančně nezávislou, byla sečtělá a hovořila třemi cizími jazyky. Nikdy se nevzali, což vystihuje úryvek z básně Svatba ze sbírky *Života bído, přec tě mám rád* (1905):

*Už se na nás nehněvejte,
že jste při tom nebyli,
když jsme se my s mojí milou ženili.*

Šrámek se účastnil 28. května 1905 demonstrace anarchistických studentů, která začala v hostinci U skalního vrabce. Studenti zpívali písně Rudý prapor a volali hesla „*At' žije anarchie!*“, „*Pryč s tyrany.*“, což zpozoroval policista, který přivolal posily, a společně zakročili proti těmto rebelům. Michael Kácha byl zatčen za nesení praporu, Šrámek za to, že na policisty volal „*Zhyň, otroku, zhyň, pse!*“. Za tento čin dostal 6 dní v policejním vězení. Zanedlouho poté byl Šrámek povolán na čtyřtýdenní vojenské cvičení. V letech 1906 – 1910 se hnutí rozpadá a mladí spisovatelé se vydávají na vlastní tvůrčí cestu. V této době napsal

Šrámek nejznámější dílo *Stříbrný vítr* (1910), který pojednává o mládí, touze po čisté lásce a o vzpurném chování patřícím k dospívání. Zmíněný román je považován za předěl v autorově tvorbě, jelikož v něm doznívá téma mládí, odvahy a aktivity. Dílo také předznamenává díla, ve kterých je dominantní snaha o harmonizování rozporů, touha po jednotě člověka se světem, přírodou a životem. Šrámek si na vlastní kůži prožil i první světovou válku, kdy v srpnu 1914 odjel do první linie na haličskou frontu. Byl raněn a v září se vrátil na zotavenou. Na frontu byl Šrámek znovu povolán v květnu 1915. Bylo to do Soči, kde nejprve zajišťoval dopravu materiálu do hor. Po té pracoval v lazaretu, kde se staral o zraněné vojáky z Ruska. Rok 1916 – 1917 strávil na rumunské frontě. Na konci roku 1917 ho čekal přesun do Itálie a od srpna 1918 sloužil ve vojenské kanceláři ve Vídni. Téma války použil v několika svých básních napsaných na frontě a také v dramatech a povídkách. Duše poetického básníka během války nezhynula, snad právě naopak se stal díky těmto zážitkům vnímavější k přírodě, kráse ženy a poetice malých radostí. Po válce krátce spolupracoval s Neumannovým časopisem *Červen*. Přátelé z mládí k jeho nové tvorbě zaujali kritický postoj. Přestože žil převážně v ústraní, nezůstal chladný vůči politickým událostem. Šrámek zemřel v Praze 1. července 1952 následkem dlouhodobého kouření na plicní chorobu (*Životopis Fráni Šrámka [online]*).

Fráňu Šrámka známe nejvíce jako básníka. V jeho dílech však najdeme i dramata a prózu – romány, povídky.

1.3.4 Václav Čtvrtek (1911 – 1976)

Václav Čtvrtek se narodil 4. dubna 1911 v Praze a zemřel 6. listopadu 1976 tamtéž. Čtvrtek patří k populárním spisovatelům pohádek a příběhů ze života pro děti a mládež. Je autorem mnoha televizních večerníčků a tvůrce několika oblíbených literárních a televizních postav. Též je autorem divadelních her. Dospělým je určena jen nepatrná část jeho tvorby, největší část věnoval spisovatel dětem a mládeži. Mezi nejznámější díla pro děti a mládež patří *My tři a pes z Pětipes*, *Rumcajs*, *Manka*, *Maková panenka* a *motýl Emanuel*, *O hajném Robátkovi* a *jelenu Větrníkovi* a další. Působil jako redaktor v rozhlasu, kde připravoval pořady pro děti a mládež a spolupracoval s dětskými časopisy. Jeho publikace byly přeloženy do mnoha jazyků a některé z nich byly zfilmovány nebo zdramatizovány. Autor získal řadu domácích i zahraničních ocenění, např. Rakouskou státní cenu za dětskou

literaturu. Ve svých pohádkách ztvárnil figurky, které natolik zlidověly, že se za jejich popularitou téměř vytratilo autorovo jméno. Někteří hrdinové přecházejí z jedné pohádky do druhé. Mezi nejznámější pohádkové postavičky patří Rumcajs, Manka a Cipisek, víla Amálka, Maková panenka a motýl Emanuel, Křemílek a Vochomůrka nebo forman Šejtroček. Čtvrtek uměl obdivuhodně zacházet se slovem, používat nářečí, slova lidová, úsloví, ale také nezvyklá jména, neologismy a „cizomluvy“. Postavička Rumcajse, jičínského ševce a poctivého loupežníka, který nic neukradne a je dobrým lidem pro radost a špatným pro zlost, se po úspěchu v televizním zpracování poprvé objevila v roce 1970 v knižní podobě. Od té doby je město Jičín slavné a právě spisovatel a jeho hrdina dali po letech podnět k dnes již tradičnímu každoročně pořádanému kulturnímu festivalu Jičín – město pohádky (Krejčová, 2011).

Čtvrtek strávil několik let v Jičíně u svého dědečka, protože jeho otec narukoval a povolali ho válčit do Albánie. Maminka tedy odešla s ním a jeho bratrem přečkat vojnu k dědečkovi. V té době bylo Čvrtkovi čtyři a půl roku. Dědečkův jičínský dům stál, a dodnes stojí, na začátku lipové aleje k Libosadu. V Jičíně začal chodit do školy, do cvičné obecné školy při Raisově učitelském ústavu. Čtvrtek je autorem i mnoha myšlenek a úvah, které stojí za zmínku. Jeho definice pohádky zní: „*Pohádka je preventivní ochranné očkování dětí proti suchosti ducha, necitovosti, snížené citlivosti vůči kráse a proti tomu, aby člověk obklopený technikou se jí příliš zbytečně připodobňoval*“ (Krejčová, 2011, s. 19). Jeho postoj k životu vystihuje následující úvaha: „*Když má člověku být dobře na světě a když má něco dobře udělat pro lidi, tak to musí dělat optimisticky. A humor je stimul. Každý člověk má jistý předpoklad pro vnímání humoru, a ten je třeba posilovat. Nejvyvinutější smysl pro humor ovšem nemá ten, kdo se nejvíc směje, ale ten, kdo si dovede dělat legraci ze sebe*“ (Krejčová, 2011, s. 18). Na závěr bychom ještě uvedli jeho myšlenku o délce života, která zní: „*Člověk žije tak dlouho, dokud na něj lidé vzpomínají. Tím má život prodloužený, i když o tom už neví. Proto by měl vždycky žít tak, aby bylo na co v dobrém vzpomínat*“ (Krejčová, 2011, s. 19).

2 KULTURA REGIONU

V kapitole o kultuře regionu se zabýváme kulturou jak v minulosti, tak i současnosti. Jelikož se jedná o velmi rozsáhlou kapitolu, rozhodli jsme se v podkapitole Kulturní tradice v minulosti věnovat tradicím na přelomu 19. a 20. století během celého roku, jejichž průběh zpracovali ve svých pracích Kozák a Kaizl. V druhé podkapitole uvedeme festivaly i tradice nejvýznamnější pro náš region. Tyto tradice považujeme za stěžejní a předpokládáme, že jsou známy i žákům na primární škole.

2.1 Tradice v minulosti

V minulosti tradice ovlivňovaly životy lidí v podstatně větší míře. Jelikož se nechodilo do biografů a lidé doma neměli televize ani rádia, byly významné dny pro všechny toužebně očekávány. Význam těchto dní byl nejen církevní, ale vztahoval se i ke starým pověrám a zvykům.

Tato podkapitola je věnována zvykům a pověrám, na které si pamatují možná už jen naši rodiče, prarodiče nebo praprarodiče. Snažíme se zde popsat nejvýznamnější události, které lidé během roku slavili. Jedná se v některých případech o krajové unikáty a toto křehké dědictví vyžaduje, abychom jej chránili pro další generace. Pořadí jsme zvolili chronologické – od Nového roku po období Vánoc.

2.1.1 Od Nového roku do Velikonoc (přelom 19. a 20. století)

Na první den v roce, Nový rok, lidé říkali, že to, co se ten den dělá, dělat se bude po celý rok. V dnešní době známe již zkrácenou formu tohoto přísloví – „Jak na Nový rok, tak po celý rok.“ Dále se říkávalo, že pokud ráno vstoupí do stavení první muž, bude rok šťastný, bude-li to žena, rok bude nešťastný. Na Nový rok se pokládalo koště přes práh. Ten, kdo ho překročil a neodklidil, měl být celý rok líný. Aby na nikoho v rodině nepřišla můra, pojídali před snídaní všichni domácí hodně opečený chléb. K snídani se ukrojí vánočka upečená před svátky, do které se zapekl hrášek. Ten kdo ve svém krajíčku našel kuličku,

toho čekalo v příštím roce velké štěstí. Hrášek má v tento den velký význam. Hospodář proto dá všem po hrášku, aby se u nich „držely“ peníze. Také se říkalo, že když slepice snese dopoledne vejce, bude mít hospodyně půl roku dostatek vajec, ale pokud vejce snese odpoledne, slepice ponesou celý rok. Pokud někdo při obědě klepal nožem o stůl, přivolával tím nuzný rok. Pokud hospodářka měla přes svátky rozvěšené prádlo na půdě, do roka se usoužila. Rozbil-li někdo na Nový rok hrnec, předpovídalo to, že celý rok bude nešťastný. Také s počasím se spojovalo mnoho pranostik. Pokud na Nový rok silně fouká, bude mnoho housenek a myší. V opačném případě, svítí-li slunce, bude pěkné obilí (Kozák, 1928).

Na svátek Tří králů – 6. ledna – chodívali po domech tři hoši, kteří byli přestrojeni za krále. Měli na sobě papírové ornáty a na hlavě vysoké čepice, které byly různě pomalované. Chlapec, který představoval krále Baltazara, byl v obličejí učerněný. Při obchůzkách domů chlapi zpívali známou píseň *My tři králové jdeme k vám*. Po dozpívání napsali svěcenou křídou na dveře K + M + B + rok a daný nápis na dveřích musel zůstat až do příštího roku. Pokud byl smazán, znamenalo to veliké neštěstí pro celý dům. V tento den se také lilo olovo. Podle toho, co se odlilo, posuzovala se budoucnost (Kozák, 1928).

Po svátku Tří králů nastává obdobní masopustu. Bylo to velmi hlučné období plné tance a veselí. Při tanci se říkávalo, že jak kdo vysoko při tanci o masopustě vyskočí, tak bude vysoký len. Poslední čtvrtek o masopustu se nazýval „tučný“, protože se prý hodně hodovalo. V období masopustu byly však neděle, pondělí a úterý na konci masopustu nejslavnějšími dny a nazývaly se „ostatky“. Hospodyně v tyto dny pekly koblihy, šišky a ratolesti. O masopustním úterý se konal průvod masek. Dalším průvodem na konci masopustu bývala „přástva“. Ta se konala o masopustní neděli. Jednalo se o průvod, ve kterém účastníci byli oblečení v národních krojích a byli vezeni na vozech. Na jednom voze seděla u kolovratu přadlena a přadla. Kolem ní seděla prozpěvující děvčata a každá z nich vykonávala nějakou práci k předení. Jedna drhala len, další namotávala, jiná navíjela apod. Na dalších vozech držely selky zvláštní pečivo – ratolesti. Jak uvádí Kozák (1928, s. 55) ratolesti se připravovaly takto: *„Z nudlového těsta se udělala placka, která se rozřezala na pásy a tyto se na jedné straně „roztřepaly“ tak, že vše vypadalo jako hřeben. Pak se hadovitě pás ten natočil na slabé dlouhé dřívko a na másle opékal. Opečené ratolesti se zastrkávaly do „bábovky“, pěkně různobarevným papírem vyzdobené.“* Podle počasí na konci masopustu hospodáři předpovídali úrodu. Pokud bylo chladno, byly i Velikonoce chladné. Pršelo-li, měly být

špatné žně. Bylo-li poslední masopustní neděli pěkné počasí, znamenalo to hojnou úrodu pšenice, pěkné počasí v pondělí úrodu žita a v úterý úrodu brambor. O masopustním úterý nemělo veselí konce a trvalo většinou až do rána. Na Popeleční středu ráno pak všichni spěchali do kostela, aby prosili za odpuštění hříchů, kterých se během masopustu dopustili. Přijímali popelec a věřili, že pokud jim popel vydrží na čele, budou jim hříchy odpuštěny. Pokud si svobodné děvče přetřelo rukou čelo ještě v kostele, nevдалo se. Hospodyně měly v tento den pořádně vydrhnout nádobí od mastnoty, jinak by do roka zemřely. Důvodem bylo také to, že nastával půst a dovoleno bylo mastit jen máslem. Naši předci půst přísně dodržovali a dovedli si i mnohou radost odepřít, např. kouření, sňupeček aj. Postních nedělí je sedm a nazývaly se Prázdná, Krásná, Kýchavá, Družebná, Smrtelná, Květná a Velká neboli Bílá. O první neděli, tzv. Prázdné, se jedly placky v mléce namočené, aby prý zuby nebolely. O Kýchavé neděli si každý počítal, kolikrát kýchne. Kolik kýchnutí, tolik roků měl být ještě živ. Nejšťastnější svatba měla být ta, která se smluvila v neděli Družebnou. V tuto dobu se blíží začátek jara a s tímto obdobím souvisí mnoho pranostik. „*Říkávalo se: „Nerozřeže-li led Matějova pila, rozseká jej Josefova širočina. Na sv. Řehoře žába hubu otevře a vlaštovka letí od moře. Na sv. Jiří vylézají hadi a štíři a tráva už ven běží.“*“ (Kozák, 1928, s. 56). Za první jarní den považovali lidé Smrtelnou neděli, nikdy se neřídili počátkem hvězdářským. V tuto neděli se konal starobylý zvyk, vynášení smrtky. Smrtka se skládala ze slámy, která byla obalená hadry. S tou chodily děti ulicemi a zpívaly různé písně vztahující se k příchodu jara. Smrtku za vesnicí hodily do vody a každý z účastníků do vody ještě za smrtkou hodil nějakou větévku bez listí. Pak děti ozdobily jedlovou větévku „vejdušky“ a barevnými fábory. Když smrt odplula, vzaly děti připravený jedlový stromeček a utíkaly co nejrychleji a bez otáčení zpátky do vsi. Věřily totiž pověře, že ten, kdo by se otočil nebo zůstal poslední, za rok by už smrt nevynášel. Tímto slavnostním aktem byla krutá zima zbavena moci a příroda se začala probouzet k novému životu. Zakončení období postu je v týdnu velikonočním, které začíná Květnou nedělí. V tento den se světívají v kostele ratolesti „kočiček“. Ty se pak o velikonoční neděli dávají na pole, aby byla odvrácena veškerá pohroma. Na pole hospodář dal po jednom proutku, ale na pšeničné pole dal do každého rohu tři proutky, které pokropil ještě svčnou vodou. Po jednom proutku dala hospodářka za obrazy ve světnici, aby obydlí bylo chráněno před ohněm a blesky. Jeden proutek byl zastrčen i do hnoje, aby přinesl poli užitek. Před obědem měl každý spolknout tři kočičky, aby ho nebolelo v krku. Svobodná děvčata mají mít v tento den na sobě něco nového, aby celý rok jen kvetla. O Květné neděli neměla hospodyně připravovat žádné pečivo, aby „nezapekla“

květy na obilí. Hospodář měl svččenou větvičkou kočiček potírat ovocné stromy, aby bohatě kvetly a dávaly hodně ovoce (Kozák, 1928).

2.1.2 Velikonoce (přelom 19. a 20. století)

Na Zelený čtvrtek se jedl med, i koza dostala a studánce se také donesl kousek chleba s máslem a medem. Na Velký pátek se chodily děti časně ráno mýt do potoka, aby voda odnesla všechny nemoci. Tatínek dělal borové louče, které zastrčil za krov, aby do chalupy neuhodilo. Sekyrou třikrát uhořil do každého prahu, aby myši utekly. Maminka ven vynesla peřiny a slamníky. Vysmýčily se stěny a smetí bylo vyneseno na hnůj, aby se nedržela nečistota. Po té se teprve šlo do kostela. Pranostika říká, že pokud na Velký pátek prší do Božího hrobu, je žízňivý rok a pokud fouká vítr, je rok nepokojný. Na Bílou sobotu se pálil ráno v sedm hodin Jidáš a zbylé uhlí se dávalo na půdu proti ohni. Při mši Gloria se rozvazují zvony a děvčata se při tom běhají umýt do potoka, aby byla hezká. Také se klepe stromy, aby měly hodně ovoce. Na Hod boží velikonoční nevychází slunce obyčejně, ale tancuje a skáče z radosti, že vstal Kristus Pán z mrtvých. V mnohých rodinách v tento den jí všichni jedno vajíčko, což má stejný význam jako jezení ořechu o Vánocích. Ve většině rodin se ten den nevařilo maso, ale jen vajíčka na tvrdo, svítek a káva. Po obědě se na pole zasazují posvěcené kočičky. Na velikonoční pondělí proháněli od rána kluci dívky pomlázkami a zpívali při tom. Za koledování dostávali od děvčat vajíčka (Kaizl, 1940).

2.1.3 Období po Velikonocích až po advent (přelom 19. a 20. století)

V noci filipojakubské bývalo „pálení čarodějnic“. Posledního dubna se po soumraku objevují v celém kraji ohně, na kterých se prý upalovaly čarodějnice. Již několik dní před touto tradicí sbírali chlapci roští a dříví, které nosili za obec. Hospodyně tou dobou schovávaly košťata a hospodář nádoby s kolomastí, protože by jistě neušly zrakům rozjařené mládeže. Často se přípravy neobešly bez rvaček, protože chlapci z různých obcí si navzájem chodili krást roští, pokud se jim to podařilo, byla to pro postižené veliká pohana. Lidé věřili, že v tento den provádějí čarodějné mocnosti své rejdy, a proto kolem oken a dveří dávali větvičky „korůncí“ (divokého angreštu) nebo „smradlavého bezu“, aby se před nimi uchránili.

Prodával-li se poslední dubnový den dobytek, zároveň s ním se prodalo i štěstí. Hospodáři museli do západu slunce uzavřít chlévy, aby se do nich čarodějnice nedostaly. Pro jistotu ještě dávali pod práh chléva i obytného stavení hadí kůže nebo špendlíky. Po pálení ohňů stavěli chlapani svým děvčatům pod okna „máje“. Byly to vysoké tyče zakončené jedlovým vrškem, který byl ozdobený fábory. Čím rovnější a rostlejší strom byl, tím stáležší prý byla láska. Často tedy byly potyčky mezi chlapani o pěkné jedličky. Chlapec musel svou májku pod oknem děvčete hlídat až do rána, protože mnohdy se stávalo, že kamarád mu ji odnesl a postavil ji pod okno svého děvčete, což byla pro okradeného velká potupa. Křivá a nevhledná máje byla stavěna pyšnému děvčeti, což představovalo největší ostudu (Kozák, 1928).

V předvečer 24. června (den sv. Jana Křtitele) opět rozvíjely svou činnost tajemné mocnosti. V dřívějších dobách zářily na kopcích ohně. Na jejich hranici bývaly páleny máje a kolem ohňů se zpívalo, tančilo a přeskakovaly se. Oharky z ohňů se nosily na pole, aby byla úroda chráněna od všeho zlého. Dívky si do vlasů pletly květinové věnečky. Zvyky byly prováděny hlavně svobodnými dívkami. Děvčata si natrhala devět stejnobarevných kvítků od různých druhů květin a uvila si z nich věneček. Ten každá dívka nejprve hodila přes hlavu za sebe a potom oknem do světnice. Po té jej vložila do postele pod hlavu a věřila, že o kterém chlapani se bude jí zdát, toho dostane za muže. O půlnoci před tímto svátkem kvete prý i kapradí. Kdo byl odvážný, šel do lesa a kousek kapradí utrhl. Cestou zpět se dotyčný nesměl ohlédnout, přestože se za ním ozývalo pískání, zpívání a byla vidět zář ohně, protože by na místě mohl zemřít. Podařilo by se někomu kapradí donést domů, mohl být neobyčejně šťastný a každé přání by se mu vyplnilo. V tento svátek také sbírali lidé heřmánek nebo jiné koření, neboť věřili, že má neobyčejně léčivou moc. Hospodyně trhávaly koření, když se zvonilo poledne. Koření dávaly pod stůl, zakryly vše ubrouskem a položily na to obraz sv. Jana Křtitele. Říkávalo se tomu „postýlka sv. Jana“ a věřilo se, že sv. Jan tam spí a koření dává zázračnou moc. Nemocné dítě se v pravé poledne neslo na zahradu, posypávalo se trávou a kvítím a věřilo se, že se uzdraví. Ke dni sv. Jana se vztahují i předpovědi tykající se počasí. Hospodáři říkali, že pokud devět dní po svatém Janu neprší, bude pěkných devět dní během nejpilnějších žňových pracích. Po tomto dni již čas utekl jako voda a nastal čas žní. Práce bylo dostatek pro všechny členy rodiny od rána až do pozdního večera. Všichni měli hodně starostí, aby se úroda dostala v pořádku „pod střechem“. Na nic jiného v této době nikdo neměl ani pomyslení (Kozák, 1928).

Po skončení práce na polích nastalo již sychravé podzimní počasí. S tímto obdobím souvisí už pouze práce v domácnosti. Hospodář se věnoval hlavně úpravě stavení. Jelikož počasí bylo sychravé, jednalo se o smutný čas, se kterým souvisí i smutné svátky Všech svatých a Dušičky. Během této doby byly věnovány všechny myšlenky zemřelým příbuzným a přátelům. Jejich hroby se zdobí chvojím, křížky a květinami. Rozsvěcují se olejové lampy a svíčky. Pokud v tyto dny prší, říkávalo se, že duše zemřelých oplakávají svoje hříchy. Svítí-li slunce, radují se prý mrtví z úcty prokazované jejich památce. V den Dušiček se peklo zvláštní pečivo tzv. dušičky. Ty se skládají ze tří částí za sebou spojených. Kdo je před snídaní oddělil a před snědením každého dílku se pomodlil „otčenáš“, věřil, že do roka neonemocní. Svátkem sv. Ondřeje končil podzim a nastala zima. Pomalu se blížilo posvátné období – advent (Kozák, 1928).

2.1.4 Vánoce (přelom 19. a 20. století)

Stejně jako dnes byly Vánoce pro děti nejoblíbenějšími svátky. Přípravou k tomuto času byl celý advent. O půlnoci před sv. Barborou lidé trhali třešňové větvičky – barboroky, které v teple o Vánocích rozkvetly. Betlém se stavěl poslední neděli před Štědrým dnem za zpěvu zbožných písní, jednalo se o největší radost dětí a často i dospělých. Na Štědrý den při probuzení dostal každý ořech, protože ten, kdo na Štědrý den jí na lačný žaludek ořechy, tomu se nedělají štěnice. Po té se pekly topinky, smočily se v teplé vodě a naškrabala se na ně posvěcená síra. Tam, kde čekali potomka, dávali pozor, kdo přijde první do stavení. Byl-li to muž, měli chlapce, pokud žena, narodila se holčička. Tato pranostika platila i pro mláďata dobytka. Na slepice se nevolalo a jídlo se jim dávalo do obruče, aby se netoulaly. Pokud lidé chtěli mít plodný strom, museli na čerstvě upečeném pečivu ohřát pytel a ještě teplým strom ovinout. Večeře o Štědrém večeru byla nejslavnostnější ze všech večeří v roce. V bohatých rodinách se servírovala rybí polévka, hlemýždi, ryba na černo s knedlíky a pak zase ryba smažená či v rosolu, jablkový závin, cukroví, čaj a ovoce. V nejchudších rodinách se museli spokojit s černým kubou ze sušených hub. Tam, kde se lidem vedlo o trochu lépe, mívali hrachovou polévku, jahelník, jablkový závin a muziku, tj. uvařená sušená jablka, švestky a hrušky. Dalším typicky vánočním jídlem byly spařené peciválky. Na Štědrý den se nesměl jíst česnek, protože by po něm byli lidé zlí. Po večeři se pila často čokoláda, kterou obchodníci dávali zákazníkům jako výslužku. Večeře začala,

když vyšla na nebi první hvězda. Stůl byl pokryt bílým ubrusem, pod ten se dávala taška s penězi, aby se peníze v domácnosti držely. Na prkýnku byly rozsvíceny svíčky za zemřelé členy rodiny. Dále na stole byly rozkvetlé barborky, chléb, vánočka, jablka a ořechy. Hospodyně nesměla vstávat od stolu, aby slepice nezanášely, proto muselo být vše připraveno na stole. Počet členů u stolu měl být sudý, pokud byl lichý, přidal se jeden talíř, na který se dalo také jídlo. To se pak někomu darovalo. Koza měla v rodině místo čestného člena, proto dostala také svůj talíř, na který hospodyně připravila po třech soustech od každého jídla. Během Štědrého dne se muselo dávat pozor na nádobí, protože kdyby někdo něco rozbil, do roka by zemřel. Po večeři se rozkrojila jablka, aby se vidělo, kdo má hvězdu a kdo kříž. Komu se ukázal kříž, ten měl do roka umřít. Další tradicí bylo louskání ořechů. Každý každému podal kousek ze svého ořechu, protože kdo totiž zabloudí a vzpomene si, s kým jedl ořech u štědrovečerní večeře, vzpomene si, kde je. Myslelo se i na dobytek, kterému se odložily tři ořechy, tři sousta vánočky a chleba. Vše se na kamnech usušilo a dalo se do prvního pití, když měl dobytek mláďata. Po večeři se odneslo nádobí a umylo se. Zbytky jídla se zabalily do ubrusu a odložily na vedlejší stůl. Vánoční stromeček ani vánoční dary nebyly. Po večeři začala řada čarovných pokusů, které měly odkrýt tajemství příštího roku. Hospodář ukrojil kousek vánočky a chleba, z každé strany to uvázal na nůž a zabodl jej do trámu na stropě. Nůž vytáhl až na Boží hod po obědě, prohlédl jej, a když byl zrezavělý na straně s chlebem, bylo špatné žito a obráceně. Nejvíce se však čarování oddávala děvčata na vdávání. Dívka si sedla na zem, z nohy vyhodila pantoflíček přes hlavu, a když ukazoval špičkou ven, měla se vdát. Nebo si musela jedním řezem oloupat jablko. Slupka pak hodila za hlavu a písmeno, které se ze zakroucené slupky dalo vyčíst, bylo začátečním písmenem jejího ženicha. Vánoce byly také dobou koled. Zpívaly se jak všeobecně rozšířené, tak se i skládaly nové (Kaizl, 1940).

V předchozích odstavcích jsou uvedeny zvyky a pověry dodržované na přelomu 19. a 20. století. Nyní bychom přešli do doby 60. let 20. století, kdy přímo v pohádkovém městě Jičín vznikla tradice folklorního souboru Český ráj.

2.1.5 Soubor písní a tanců Český ráj

Soubor písní a tanců Český ráj vznikl na sklonku šedesátých let pod vedením profesorky Jaroslavy Holubové a choreografa Františka Bonuše z pražské AMU šel od úspěchu k úspěchu. Účastnil se domácích přehlídek a region reprezentoval i v zahraničí. Státní vyznamenání Za vynikající práci získal v roce 1984 a o dva roky později jeho činnost vyvrcholila natočením pořadu pro Československou televizi *Česká svatba, aneb Jak pokračovala prodaná nevěsta* v režii Jana Bonaventury. Pořad byl natočen ve Vesci u Sobotky. Tyto úspěchy podnítily vznik dětského tanečního souboru Jičínáček (1973), který je, na rozdíl od souboru Český ráj, v současné době stále aktivní. Náplň dětského souboru připravila také Jaroslava Holubová ve spolupráci s Františkem Bonušem (Francek, 2010).

2.2 Kulturní tradice v současnosti

Na Jičínsku se v současné době dodržuje čím dál více kulturních tradic. Ve většině případů se nejedná o nově vytvořené tradice, ale o obnovení již zaniklých zvyků. Jelikož každá obec dodržuje mnoho zvyků od vítání jara až po rozsvícení vánočního stromečku, uvádíme v podkapitolách pouze některé tradice, jež považujeme za nejznámější a nejvíce navštěvované i lidmi z okolních regionů.

2.2.1 Jičín – město pohádky

Mezi jednu z nejznámějších tradic patří kulturní festival Jičín – město pohádky (dále jen JMP) konající se vždy druhý zářijový týden. V letošním roce půjde již o 23. ročník. Tuto slavnost můžete navštívit v době od 11. do 15. září 2013. Mezi symboly festivalu JMP (viz příloha č. 8) patří pohádkové zákony, drak, oříšek, zvonek, rohožka a klíč. Sedmero pohádkových zákonů zní:

1. *„Před vstupem do pohádkového města by si každý měl očistit boty. Tím se očistí od starostí všedního života a přitom si symbolicky očistí i své svědomí.*

2. *V pohádkovém městě se všichni na sebe usmívají, i ti, co se neznají. Od tří let tu nesmí žádný člověk plakat.*
3. *Nesmějí se bít děti, nesmějí se trápit zvířata. Všichni si navzájem pomáhají.*
4. *Každý, kdo do města vstoupí, by měl udělat alespoň jeden dobrý skutek.*
5. *Každý v dobrém myslí na druhé, což dokáže tím, že tomu, na koho myslí, pošle milý pozdrav z pohádkového města.*
6. *V pohádkovém městě se nesmí na ulici kouřit. Kdo si chce zapálit, musí kouř foukat do kanálu.*
7. *Kdo si chce v pohádkovém městě zanádat nebo mluvit sprostě, musí za město“*
(Krásenská, 2001, s. 3).

Tyto pohádkové zákony byly vytvořeny dětmi a po dobu slavnosti jsou vyvěšeny na Valdické bráně, kde si je každý návštěvník Jičín může přečíst. Symbol draka zdůrazňuje příšeru, nestvůru a zároveň i něco legračního, co si můžeme podrbat za ušima. Návštěvníci Jičína mohou draka vidět i mimo dobu trvání festivalu. Železný drak (viz příloha č. 8) sedí na čedičovém soklu na jičínské pěší zóně u Žižkova náměstí. Autorem tohoto díla je absolvent turnovské umělecké školy Jiří Kmošek (Pohádkový drak v Jičíně konečně dosedl. Má své místo na pěší zóně [online]). Dalším symbolem je oříšek, který nalezneme na logu festivalu (viz příloha č. 8). Zvonek symbolizuje začátek něčeho nebo i konec, proto si každý při vstupu na Valdštejnovo náměstí může na zvonečky zazvonit. Zvonky naleznete v průchodu Valdické brány. Zde je také rohožka, další ze symbolů, ta se využívá jako v běžném životě pro očištění bot a je symbolem pohádkové proměny. Poslední symbol pohádkového festivalu je klíč, který otevírá bránu do pohádek. Klíč předává starosta města dětem, které po dobu slavnosti vládnu městu. Poslední den festivalu děti klíč odevzdají zpět do rukou starosty města a tím je slavnost ukončena (Symboly festivalu [online]).

2.2.2 Pochod Českým rájem – putování za Rumcajsem

Další tradicí známou díky pohádkovým postavičkám Rumcajse, Manky a Cipíska je Pochod Českým rájem – putování za Rumcajsem. Tato turistická událost je pořádána

Klubem českých turistů Jičín. První ročník se konal v roce 1966. Do roku 1978 se dodržovala tradice společných startů na trasy 55 a 30 km. Nevýhodou byl však velký pohyb účastníků přírodou ve stejnou dobu. Jelikož obliba dálkových pochodů narůstala, byly společné starty nahrazeny průběžnými a zároveň byly zařazeny i kratší trasy, včetně dětských. O návrh na pamětní list pochodu byl v roce 1977 požádán ilustrátor Radek Pilař a od té doby se vydávají barevné diplomy s postavičkami Rumcajse, Manky a Cipíska (viz příloha č. 8). Klub českých turistů Jičín při pořádání této akce spolupracuje s občanským sdružením Lodžie, s manželi Lhotákovými, kteří zpestřují dětem pochod výtvarnou soutěží v Libosadu, a s jičínskými skauty. Ti prověřují sportovní zdatnost malých turistů soutěžemi u skautského srubu na Čerovce. Od roku 2001 je pochod rozšířen i pro cyklisty a v letošním roce se koná již 47. ročník. Start pochodu je každoročně na Valdštejnově náměstí čp. 1 (nádvoří jičínského zámku) od 6.00 do 10.00 hod., kde účastníci zaplatí startovné a mohou se vydat na dětskou trasu (8, 5 nebo 3 km) nebo na trasy pro starší účastníky (15, 24, 33, 40 a 50 km), případně si mohou udělat výlet na kole po cyklotrasách (13, 28, 47 a 60 km). Po té, co se vrátí zpátky do Jičína, obdrží opět na nádvoří jičínského zámku diplom za účast (Pochod za Rumcajsem [online]).

2.2.3 Valdštejnské slavnosti

Tradice Valdštejnských slavností navázala na slavnosti konající se v roce 1934 u příležitosti třístého výročí Valdštejnovy smrti. V lichém roce se konají ve Frýdlantu a v sudém v Jičíně a každoročně v Chebu. Slavnosti ve Frýdlantu a Jičíně mají podobný průběh. Poprvé se Valdštejnské dny konaly roku 1934 a při této příležitosti byla na náměstí odhalena socha vévody, dílo sochaře Scholze z Raspenavy. Socha byla po válce přemístěna na nádvoří frýdlantského zámku a v současné době ji nalezneme na zrekonstruovaném nádvoří městské radnice. Součástí frýdlantského programu jsou slavnostní průvody v dobových krojích včetně příjezdu a odjezdu vévody a jeho družiny, historická bitva v okolí Frýdlantu, trh s tradičními řemesly a vystoupení dobové hudby, divadel a jiných uměleckých i amatérských vystoupení. Slavnosti v Jičíně také navázaly na slavnosti konané v roce 1934 v Jičíně a základním bodem programu je příjezd vévody do města a kontrola funkce jeho úřadů. Během bohatého kulturního programu se střídají vystoupení souborů v dobových krojích. Přednášky, osvětlující dobu a osobnost Valdštejnovu, jsou pořádány v gymnáziu

založeném Valdštejnem. Chebské slavnosti jsou pořádány každoročně a poprvé se uskutečnily v roce 2004. Cheb je město, ve kterém byl v roce 1634 Albrecht z Valdštejna zavražděn. Na programu slavností je průvod vévody a jeho družiny, kejklíři, dobová hudba, trh s tradičními řemesly, ale i pobožnost v kostele sv. Mikuláše. Každoročně probíhá i bitva o chebský hrad a řada dalších akcí (Historie Valdštejnských slavností [online]).

V loňském roce se slavnosti konaly v Jičíně (viz příloha č. 8) ve dnech 18. – 20. května 2012. A program byl soustředěn nejen do historického centra města, ale i do letohrádku lodžie. Páteční program byl zahájen ve Valdštejnské lodžii vystoupením tanečního divadla působícího při K-klubu. Název produkce byl Světlohrádky, po té následoval komponovaný večer s hudbou 17. století a dobovou poezií. Druhý den slavností byl zahájen průvodem Albrechta z Valdštejna a jeho družiny lipovou alejí do Jičína, zbytek programu již probíhal na různých místech Jičína. Třetí den se konala v 9 hodin Valdštejnská slavnostní mše v kostele sv. Jakuba a po mši se vydal průvod ze zmíněného kostela ke kostelu Všech svatých pod Zebínem a do Valdštejnské lodžie. Putování bylo doprovázeno dobovými písněmi zpívanými Ritonellem a Literáky. Slavnosti byly zakončeny ve Valdštejnské lodžii, kde se konaly různé hry pro děti (Valdštejnské slavnosti v Jičíně [online]).

V letošním roce můžeme vévodu vidět na slavnostech ve Frýdlantu. Slavnosti se konají se ve dnech 17. – 19. května 2013 již po jedenácté v novodobé historii (Frýdlantské Valdštejnské slavnosti [online]).

2.2.4 Masopust

V lidové tradici nazýváme období od svátků Tří králů do počátku předvelikonočního půstů masopustem. Doba masopustu byla vždy na venkově velice oblíbená. Jednalo se o období relativního hospodářského klidu, kdy se vykonávaly pouze drobné práce, tudíž bylo i více času na zábavu. V této době bývalo nejvíce sňatků a pořádalo se i nejvíce tanečních zábav. Období masopustu končilo Masopustním úterým před Popeleční středou. Tento den byl neobyčejně veselý, protože byl vyhrazen obchůzce krojovaných masopustních postav a různých bytůstek, kam až sahala lidská fantazie jejich samotných tvůrců. Prvotním smyslem těchto pochůzek bylo zajistit kouzelnými praktikami hospodářům příznivý celý nadcházející rok, tedy i dobrou úrodu. Magický rituál se z lidové obřadnosti postupně

vytrácel a s ním i bohužel občůzky masek v řadě obcí na Jičínsku. V našem regionu má patrně nepřetržitou tradici masopustních pochůzek pouze jediná obec na Jičínsku, a to Běchary. Zdejší tradice trvá déle než sto let. Mezi tradiční masopustní masky patří laufer, neboli šašek, který vede celý průvod. Jednalo se o maskovaného muže s vysokou špičatou čepicí, který má v ruce dlouhý bič, se kterým dovedně zachází. Laufer má také za úkol vodit medvěda. Masku medvěda je do 60. let 20. století velmi propracovaná a v průvodu se vyskytuje jako jediná vytvořená ze žitné slámy. Pouze hlavu má ušitou z kožešiny, zbytek postavy byl obtočen copy vytvořenými ze žitné slámy. Tento převlek přetrvává ve všech masopustních průvodech z doby, kdy byla maska navíc obalena i hrachovinou. Hospodyně při magickém tanci s medvědem strhávala část jeho výzdoby, aby ji dala pod kachny či slepice. Drůbež pak měla vysedět více potomstva se zdarem. Dalšími maskami, které nechybí v masopustním průvodu, jsou postavy nevěsty a ženicha. Za nevěstu se převlékl vždy statný muž a ženicha naopak představovala žena drobné menší postavy. Masku nevěsty má vždy bílé šaty a závoj, ženich je oblečen do černého obleku. Další postavy v průvodu už nejsou tradiční, vyskytují se nepravidelně. Každý rok jsou obměňovány (Linková, 1999).

Tradice masopustního průvodu se v současné době čím dál více obnovuje. Jako příklad můžeme uvést Jičínský masopust (viz příloha č. 8). Díky uskupení o.s. Literácy JiTčín byl masopust obnoven v roce 2011. V letošním roce se masopustní průvod vydal z Valdštejnské lodžie na nádvoří jičínského zámku, kde probíhala zábava ve formě tance, zpěvu a samozřejmě nechybělo i něco na zub. Během nedělního odpoledne se na nádvoří zámku vystřídalo několik uskupení, např. dvojčlenná kapela HuSo, hudební spolek Řehečské kvarteto a dětské folklórní soubory Jičínáček a Kanafaska (Program [online]).

2.2.5 Šrámkova Sobotka

Sobotka je jedním z malých měst, která si odedávna dávala záležet, aby nebyla jen nejmenším kroužkem na mapě českého kulturního života. Počátky kulturních tradic Sobotky sahají do hodně dávné doby. Zásahu na rozkvětu kultury měli učitelé, kněží a hlavně studenti, kteří přinášeli ze studií domů pokrokové myšlenky a touhu po vyšších cílech. V roce 1877 vzniklo Sdružení studujících soboteckých, které sehrálo významnou úlohu v kulturním životě města. Jeho prvním činem bylo vybudování pomníku a náhrobku básníka Václava Šolce. Sdružení se stalo nositelem divadelní tradice města. S mladými divadelníky začal

v roce 1921 spolupracovat i Fráňa Šrámek, který do Sobotky jezdil pouze v létě. V tomto roce znamenaly pro Šrámka prázdniny konec osamělých toulek po soboteckém okolí. Šrámek mezi studenty velice rychle zapadl a tak vznikla tradice prázdninových divadelních představení (Šrámková, 1971).

Myšlenka navázat na tradici prázdninové kulturní činnosti vznikla při rozhovoru paní Milky Hrdličkové – Šrámkové (manžel F. Šrámka) s manželi Hejnovými během letních pobytů v Sobotce, kam paní Milka jezdila i po Šrámkově smrti každý rok na dovolenou. Tato tradice neměla být pouze oslavou básníka, ale měla co nejširší kulturní dosah. Osobnost Šrámka a jeho dílo měly pouze vnitřní, inspirační vztah (Šrámková, 1971).

Na počest básníka uspořádala sobotecká Nová scéna za vedení dr. A. Kafky v roce 1957 první „Šrámkovu Sobotku“. Od 24. do 31. srpna se konal cyklus ochotnických divadelních představení. V sobotecké sokolovně vystoupilo několik souborů z okolí. Sobotecká Nová scéna uvedla Šrámkův Měsíc nad řekou, ochotníci z Lomnice předvedli dílo J. Comaneese a I. Noe Dnes večer přijde přítel, spolek J. K. Tyl z Jičína uvedl hru K. Simonova Ruští lidé a soubor Kollár z Mladé Boleslavi uvedl Šrámkova Plačícího satyra. Spojení „Šrámkova Sobotka“ se zhruba po čtrnácti ročnících dostalo do povědomí mnoha lidí. Tento první ročník byl u příležitosti nedožitých osmdesátých narozenin Šrámka věnován jeho osobnosti a dílu. Již na tomto prvním semináři přednášelo několik předních vědců a profesorů vysokých škol. Tato vysoká úroveň přednášek se udržela. Přednášelo se o Šrámkově lyrice, próze a jazykovém bohatství, o vyjadřovacím umění Šrámkovy generace, o samotném Šrámkovi a divadle (Šrámková, 1971).

Druhý ročník se věnoval vztahu Šrámkova díla k hudbě. Třetí ročník nebyl časově omezen na jeden týden. Trval celé prázdniny, čímž ztratil z podstatné části svůj charakter. Až pátý ročník v roce 1961 se zase vrátil k jasné koncepci a jeho hlavním tématem byla Škola uměleckého přednesu. Koncepce byla lákadlem pro spolupracovníky a zájemce o problematiku kultury slova a uměleckého přednesu, poezie a literární výchovy. Jelikož se sobotecký festival zabývá různými formami hlubšího poznání jazyka a jeho praktickým uplatněním ve studiu a přednesu krásné literatury, mnozí návštěvníci mu zůstali věrni a přivedli i další (Šrámková, 1971).

Tradice Šrámkovy Sobotky byla od počátku těsně spojena s učitelskou vzdělávací základnou. Chtěla být záležitostí učitelskou a šlo jí o učitelské auditorium. Pedagogové vyučující český jazyk se zde dostávali do volného, bezprostředního styku s literárními vědci

a s umělci i s mladými lidmi, kteří se zabývají poezií a recitací. „Poetické odpoledne“ se stalo letmou přehlídkou práce východočeských recitátorů, která nemá na jiném festivalu obdoby. Během slavnosti jsou „zapnuty“ všechny smysly, což patří k dalšímu specifiku a záměru Šrámkovy Sobotky. Při žádném ročníku nechybí zajímavá výtvarná výstava, při které zní hudba, dále zde probíhají různá divadelní představení a promítají se filmy, které vždy úzce souvisí s hlavním tématem. Od roku 1963 patří k tradici festivalu také literární soutěž, která má tři kategorie. Do první se řadí básně, básnické sbírky, prozaické i jiné práce, do druhé kategorie patří literárně-vědecké práce a studie z teorie uměleckého přednesu, do poslední, třetí skupiny, přísluší vlastivědné práce. Festival vždy aktuálně reaguje na současnou kulturní situaci, což se považuje za další specifický rys. Ještě jedno je na festivalu pozoruhodné – touha studentů přijet do Sobotky znovu. Důvodem může být již zmíněná soutěž nebo jen bytí v houfu stejných nadšenců (Šrámková, 1971).

Šrámkova Sobotka (viz příloha č. 8) je dnes festivalem schopným dávat podněty celonárodnímu kulturnímu dění. Slavnost se nedodrzuje jen jako úzce osobní oslava jednoho básníka, ale navazuje na širší kulturní tradici předšrámkovskou, její duchovní pokračování a rozrůstání. V letošním roce se koná již 57. ročník této dlouholeté tradice.

2.2.6 Mezinárodní folklorní festival Pod Zvičinou

V lázeňském městě Bělohrad se koná v polovině června mezinárodní folklorní festival Pod Zvičinou (viz příloha č. 8). Na slavnost se sjedou nejen krojované lidové taneční a pěvecké soubory z domova i ze zahraničí, ale také rodáci a přátelé, kteří mají k folklóru a lázeňskému kraji pozitivní vztah. (Černá, 2006)

V letošním roce se uskuteční již 39. ročník, a to ve dnech 20. – 23. června 2013. Folklorní festival pořádá Folklorní sdružení ČR Praha, Královéhradecký kraj, město Lázně Bělohrad a Folklorní soubory Hořeňák a Hořeňáček (Slavnosti [online]). Poslední zmíněné folklorní soubory jsou sdružovány pod záštitou Městského kulturního střediska města Lázní Bělohrad. Národopisný folklorní soubor písní a tanců Hořeňák byl založen v roce 1949 a v současné době má asi 45 členů. Ve svém programu má tance, písně a lidová vyprávění z Podkrkonoší a regionu Hořicka a Novopacka. Účastnil se mnoha mezinárodních folklorních festivalů v Evropě, Jižní a Severní Americe a Asii. Posláním souboru je rozvíjet

tradice podkrkonošského lidu, oslavovat krásu života tancem, písní a vyprávěním, dávat lidem radost a úsměv (Folklórní soubor Hořeňák [online]). Odnoží souboru Hořeňák je dětský folklórní soubor Hořeňáček, který vznikl v roce 1975. Zabývá se písněmi, tanci a dětskými hrami, na jejich základě se snaží rozvíjet dětskou hudebnost, rytmické cítění a pohybovou kulturu. Účastní se národních přehlídek, dětských folklórních soutěží i zahraničních zájezdů. Vedoucími souboru jsou Zdena a Milan Rychterovi (Dětský folklórní soubor Hořeňáček [online]).

2.2.7 Strašidelná Bažantnice

Další tradicí oblíbenou nejen mezi dětmi, ale i dospělými v Lázních Běláhrad je Strašidelná Bažantnice (viz příloha č. 8). Jedná se o kouzelnou procházku Bažantnicí ke kostelu na Byšičkách. Akci pořádá město Lázně Běláhrad vždy na konci června. Začátek procházky je tradičně u vily Karlušky v areálu lázní. Cesta je lemována strašidly a pohádkovými postavami a pokračuje Bažantnicí, kolem rybníku Hluboký až ke kostelíku na Byšičkách. Na louce u kostela čekají návštěvníky stánky s občerstvením a pro děti je připraven program a různé atrakce (dětská diskotéka, jízda na koni, skákací hrad a další). Vstupné je dobrovolné, protože všechna strašidla, pohádkové postavy a jiné příšery dělají vše pro radost návštěvníků. Z výtěžku Strašidelné bažantnice jsou zakoupeny odměny pro děti absolvující úspěšně procházku. (Lázně Běláhrad. [online])

3 TÉMA REGIONU V KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH

Následující kapitola charakterizuje region v kontextu Rámcového vzdělávacího programu (dále jen RVP).

Kurikulární dokumenty jsou platné od školního roku 2007/2008 a dělí se na dvě úrovně – státní a školní. Státní úroveň představují dokumenty Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy. RVP rozděleny dle etap vzdělávání – předškolního, základního a středního vzdělávání a nalezneme v nich cíle, klíčové kompetence a obsah jednotlivých vzdělávacích oblastí. K naší potřebě bude sloužit Rámcový program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV), kterým se budeme dále v textu zabývat. Kurikulární dokument RVP ZV vymezuje několik oblastí vzdělávání, mezi které patří oblast Člověk a jeho svět. Do zmíněné oblasti je zahrnuto téma regionu. Do školní úrovně řadíme školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle kterých se uskutečňuje vzdělávání v jednotlivých školách (RVP ZV, část A, 2007).

3.1 Charakteristika Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

„Základní vzdělávání, kterým se dosahuje stupně základního vzdělání, je realizováno oborem vzdělání základní škola. V souladu se školským zákonem je pro realizaci základního vzdělávání vydán RVP ZV“ (RVP ZV, část B, 2007, s. 11).

3.2 Pojetí, cíle a kompetence

3.2.1 Pojetí základního vzdělávání

Na předškolní vzdělávání navazuje základní vzdělávání, které je jedinou etapou vzdělávání, jež povinně absolvují všichni žáci ve dvou na sebe navazujících stupních. Vzdělávání na 1. stupni usnadňuje přechod žáků z předškolního vzdělávání do povinného a systematického vzdělávání. To je zaměřeno na poznávání, rozvíjení a respektování

individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka. Svým praktickým a činnostním charakterem a odpovídajícími metodami motivuje žáky k učení a vede je k učební aktivitě. Základní vzdělávání na stupni druhém napomáhá žákům osvojit si vědomosti, dovednosti a návyky umožňující jim samostatné učení. Pojetí druhého stupně základního vzdělávání je vytvořeno na širokém rozvoji zájmů žáků a na provázanosti vzdělávání a života školy se životem mimo školu. Proto lze využít náročnější metody práce i nové způsoby poznávání.

Základní vzdělávání požaduje na 1. i na 2. stupni podnětné a tvůrčí školní prostředí stimuluje nejschopnější žáky, povzbuzující méně nadané, chránící i podporující žáky nejslabší. Školní prostředí zajišťuje, aby se každé dítě prostřednictvím výuky, která je přizpůsobena individuálním potřebám, optimálně vyvíjelo v souladu s vlastními předpoklady pro vzdělávání.

V průběhu základního vzdělávání žáci postupně nabývají takové kvality osobnosti, která jim umožní pokračovat v dalším studiu, zdokonalovat se ve zvolené profesi a během celého života se dále vzdělávat (RVP ZV, část C, 2007).

3.2.2 Cíle základního vzdělávání

„Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. V základním vzdělávání se proto usiluje o naplňování těchto cílů:

- *umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení*
- *podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů*
- *vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci*
- *rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých*
- *připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti*

- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě
- učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi
- pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci“ (RVP ZV, část C, 2007, s. 12 – 13).

3.2.3 Klíčové kompetence

„Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.“ (RVP ZV, část C, 2007, s. 14).

Osvojování kompetencí klíčových je dlouhodobý a složitý proces, který má svůj začátek v předškolním vzdělávání, pokračuje v základním a středním vzdělávání a postupně se dotváří v dalším průběhu života. Klíčové kompetence získané na konci základního vzdělávání tvoří neopomenutelný základ žáka pro celoživotní učení, vstup do života a do pracovního procesu. (RVP ZV, část C, 2007)

„Klíčové kompetence nestojí vedle sebe izolovaně, různými způsoby se prolínají, jsou multifunkční, mají nadpředmětovou podobu a lze je získat vždy jen jako výsledek celkového procesu vzdělávání. Proto k jejich utváření a rozvíjení musí směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které ve škole probíhají.“

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní (RVP ZV, část C, 2007, s. 14).“

3.3 Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět

3.3.1 Charakteristika vzdělávací oblasti

„Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat. Uplatňuje pohled do historie i současnosti a směřuje k dovednostem pro praktický život. Svým široce pojatým syntetickým (integrovaným) obsahem spoluutváří povinné základní vzdělávání na 1. stupni.

Vzdělávání v oblasti Člověk a jeho svět rozvíjí poznatky, dovednosti a prvotní zkušenosti žáků získané ve výchově v rodině a v předškolním vzdělávání. Žáci se učí pozorovat a pojmenovávat věci, jevy a děje, jejich vzájemné vztahy a souvislosti a utváří se tak jejich prvotní ucelený obraz světa. Poznávají sebe i své nejbližší okolí a postupně se seznamují s místně i časově vzdálenějšími osobami i jevy a se složitějšími ději. Učí se vnímat lidi a vztahy mezi nimi, všimnout si podstatných věcných stránek i krásy lidských výtvorů a přírodních jevů, soustředěně je pozorovat a přemýšlet o nich. Na základě poznání sebe a svých potřeb a porozumění světu kolem sebe se žáci učí vnímat základní vztahy ve společnosti, porozumět soudobému způsobu života, jeho přednostem i problémům, vnímat současnost jako výsledek minulosti a východisko do budoucnosti. Při osvojování poznatků a dovedností ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět se žáci učí vyjadřovat své myšlenky, poznatky a dojmy, reagovat na myšlenky, názory a podněty jiných“ (RVP ZV, část C, 2007 s. 37).

Vzdělávací oblast připravuje základy pro specializovanější výuku ve vzdělávacích oblastech Člověk a společnost, Člověk a příroda a ve vzdělávacím oboru Výchova ke zdraví.

Vzdělávací obsah oboru Člověk a jeho svět je členěn do pěti tematických okruhů:

- Místo, kde žijeme
- Lidé kolem nás
- Lidé a čas

- Rozmanitost přírody
- Člověk a jeho zdraví (RVP ZV, část C, 2007)

3.3.2 Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

Nyní se zaměříme pouze na tematické okruhy, které obsahují téma regionu. Jsou to okruhy: Místo, kde žijeme; Lidé kolem nás; Lidé a čas.

Do této kapitoly jsme vybrali pouze nejdůležitější očekávané výstupy vztahující se k problematice regionu.

MÍSTO, KDE ŽIJEME

Očekávané výstupy – 1. období

Žák:

- vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí
- začlení svou obec (město) do příslušného kraje a obslužného centra ČR, pozoruje a popíše změny v nejbližším okolí, obci (městě)
- rozliší přírodní a umělé prvky v okolní krajině a vyjádří různými způsoby její estetické hodnoty a rozmanitost

Očekávané výstupy – 2. období

Žák:

- určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu
- určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se podle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě
- rozlišuje mezi náčrty, plány a základními typy map; vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší republiky, Evropy a polokouli

- vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického
- zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích
- rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam

Učivo

- domov – prostředí domova, orientace v místě bydliště
- škola – prostředí školy, činnosti ve škole, okolí školy, bezpečná cesta do školy
- obec (město), místní krajina – její části, poloha v krajině, minulost a současnost obce (města), význačné budovy, dopravní síť
- okolní krajina (místní oblast, region) – zemský povrch a jeho tvary, vodstvo na pevnině, rozšíření půd, rostlinstva a živočichů, vliv krajiny na život lidí, působení lidí na krajinu a životní prostředí, orientační body a linie, světové strany
- naše vlast – domov, krajina, národ, základy státního zřízení a politického systému ČR, státní správa a samospráva, státní symboly
- mapy obecně zeměpisné a tematické – obsah, grafika, vysvětlivky

LIDÉ KOLEM NÁS

Očekávané výstupy – 1. období

Žák

- rozlišuje blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi
- odvodí význam a potřebu různých povolání a pracovních činností

Očekávané výstupy – 2. období

Žák

- vyjádří na základě vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, mezi chlapci a dívkami, v rodině, v obci (městě)
- poukáže v nejbližším společenském a přírodním prostředí na změny a některé problémy a navrhne možnosti zlepšení životního prostředí obce (města)

Učivo

- rodina – postavení jedince v rodině, role členů rodiny, příbuzenské a mezigenerační vztahy, život a funkce rodiny, práce fyzická a duševní, zaměstnání
- soužití lidí – mezilidské vztahy, komunikace, obchod, firmy, zájmové spolky, politické strany, církve, pomoc nemocným, sociálně slabým, společný „evropský dům“
- kultura – podoby a projevy kultury, kulturní instituce, masová kultura a subkultura

LIDÉ A ČAS

Očekávané výstupy – 1. období

Žák

- pojmenuje některé rodáky, kulturní či historické památky, významné události regionu, interpretuje některé pověsti nebo báje spjaté s místem, v němž žije
- uplatňuje elementární poznatky o sobě, o rodině a činnostech člověka, o lidské společnosti, soužití, zvycích a o práci lidí; na příkladech porovnává minulost a současnost

Očekávané výstupy – 2. období

Žák

- využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti; zdůvodní základní význam chráněných částí přírody, nemovitých i movitých kulturních památek
- rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifik
- srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik

Učivo

- současnost a minulost v našem životě – proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby, průběh lidského života, státní svátky a významné dny
- regionální památky – péče o památky, lidé a obory zkoumající minulost
- báje, mýty, pověsti – minulost kraje a předků, domov, vlast, rodný kraj

(RVP ZV, část C, 2007, s. 39 – 41)

II EMPIRICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA PRŮZKUMU A JEHO CÍLE

4.1 Charakteristika průzkumu

Kulturní tradice regionu jsou součástí učiva o regionu, se kterou by žáci měli být seznámeni během výuky již na 1. stupni ZŠ. S tradicemi se žáci setkávají nejen v rámci školy, ale také díky vlivu rodiny, ve které mnohé zvyky dodržují. Je důležité připomenout žákům především to, že mimo tradice jako jsou Vánoce či Velikonoce existují i zvyky výjimečné pouze pro jejich region. Učitelé by informace o kulturních tradicích regionu měli žákům předávat zábavnou formou a zároveň jim vysvětlit, proč je důležité udržovat tyto zvyky. Jedním z důvodů je zjištění, co bylo pro naše předky podstatnou součástí života, a jaké formy zábavy v časech minulých udržovali. Dalším argumentem je vhodnost nalezení svých kořenů, identity, a tím pochopení vývoje dnešní multikulturní společnosti a začlenění se do ní. Protože nás zajímala problematika využití tradic a zvyků v předmětu Člověk a jeho svět vyučovaného na primární škole, rozhodli jsme se realizovat na toto téma průzkum.

Šetření se týkalo otázky směřované na organizační formy výuky a vyučovací metody při výuce o regionu. Dále jsme se zaměřili na tradice, které se v regionu pravidelně konají a které z nich navštěvují učitelé se svými žáky. Poslední z uvedených otázek byla velmi obsáhlá a její vyhodnocení bylo podkladem pro tvorbu praktické části diplomové práce.

4.2 Cíle průzkumu

Hlavním cílem průzkumu bylo zjistit, jaké povědomí mají vyučující o kulturních tradicích regionu a také zda s žáky tyto tradice dodržují.

K dílčím cílům patřilo zjištění, které vyučovací formy a metody učitelé využívají v učení o regionu a jeho kulturních tradicích, vliv délky pedagogické praxe na výběr organizačních forem a metod výuky. Zjišťovali jsme také souvislosti mezi využíváním organizačních forem a metod výuky a umístěním školy ve městě nebo na vesnici. Poslední

dva dílčí cíle nejsou zpracovány jako předpoklad. Jejich výsledky budou uvedeny v sedmé kapitole diplomové práce *Ověření platnosti předpokladů a shrnutí výsledků*.

Na základě výše uvedených cílů byly stanoveny tyto předpoklady týkající se kulturních tradic jičínského regionu:

Předpoklad 1: Domníváme se, že nejčastěji uvedenou kulturní tradicí regionu bude festival Jičín – město pohádky, která je dobře známá i za hranicí jičínského okresu.

Předpoklad 2: Předpokládáme, že většina vyučujících v rámci výuky navštíví festival Jičín – město pohádky, protože probíhá nejen o víkendu, ale i ve všední dny a jeho dopolední program je zaměřen převážně pro školy.

Předpoklad 3: Domníváme se, že většina pedagogů využívá vyučovací metodu rozhovoru při výuce o regionu a nejčastější organizační formou výuky je běžná vyučovací hodina.

5 METODIKA ŠETŘENÍ

5.1 Dotazník

Šetření jsme realizovali pomocí metody dotazníku, která patří mezi nejčastěji používané metody v pedagogickém průzkumu. Např. P. Gavora definuje dotazník jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*“. (Gavora, 2000, s. 99)“

5.2 Popis dotazníku

Pro průzkum byl použit nestandardizovaný dotazník (viz příloha č. 16), který jsme sami zkonstruovali. Rozsah dotazníku jsme zvolili kratší, nicméně postačující našemu účelu, především z důvodu časové vytíženosti učitelů, kteří rozsáhlým dotazníkům nevěnují náležitou pozornost.

Dotazník je anonymní a objevují se v něm uzavřené, polouzavřené i otevřené otázky. V prvních čtyřech položkách vyučující vybírali jednu z nabízených možností. Jedná se o pohlaví, délku pedagogické praxe respondenta, typ školy a ročník, ve kterém dotazovaný vyučuje předmět Člověk a jeho svět. V dalších bodech dotazníku týkajících se vyučovacích metod a organizačních forem výuky o regionu jsme využili pro výběr odpovědi výčtových položek. Výběr nebyl omezený a vyučujícím byl dán dostatečný prostor pro písemnou odpověď.

Mezi poslední tři položky dotazníku jsme zařadili otázky na:

- kulturní tradice regionu, na které si učitelé vzpomenou,
- tradice, jež jsou pravidelně s žáky dodržovány,
- obsah projektu na téma „Náš region, Jičínsko“ pro 5. ročník ZŠ.

Otevřené písemné odpovědi u posledních třech dotazů některým vyučujícím ne zcela vyhovovaly a často zůstaly nezodpovězeny. Můžeme se pouze domnívat, že za tímto jevem může být zaneprázdněnost učitelů.

5.3 Charakteristika rozboru dat

Odpovědi jednotlivých položek dotazníku byly při vyhodnocení sečteny a jejich suma byla převedena na procentuální počet. Pro přehlednost byla data zanesena do tabulek, popř. graficky znázorněna.

5.4 Charakteristika výzkumné skupiny

Dotazník byl určen pedagogům vyučujícím na prvním stupni ZŠ na Jičínsku. Do distribuce dotazníků byla zapojena rodina i přátelé, kteří ochotně vypomohli s předáním i do odlehlých základních škol. Každý pomocník obdržel obálku obsahující dotazníky pro každého z pedagogů a průvodní dopis pro ředitele školy. S obsahem obálky byli všichni zúčastnění seznámeni. Vyplněné dotazníky byly vyzvednuty přáteli nebo rodinnými příslušníky nebo je ředitelé škol zaslali na uvedenou adresu.

Celkem 69 dotazníků bylo doručeno do 9 základních škol na Jičínsku. Jmenovitě šlo o tyto školy:

- Základní škola a mateřská škola, 17. listopadu, Jičín
- ZŠ Jičín Poděbradova
- Základní škola Jičín Železnická
- ZŠ a MŠ Kopidlno
- Základní škola a Mateřská škola Libáň
- Základní škola K. V. Raise Lázně Bělohrad
- Základní škola Komenského Nová Paka
- Masarykova základní škola Stará Paka
- Základní škola Sobotka

Návratnost byla 88%, z celkového počtu 69 rozeslaných tiskopisů jich tedy bylo vyplněno 61 kusů. Pouze z jedné školy se dotazníky nevrátily.

V následujících pěti tabulkách a grafech jsou uvedeny demografické údaje o respondentech. Údaje mají převážně informativní charakter. Ve shrnutí empirické části se pokusíme stručně vyhodnotit, zda má pedagogická praxe vliv na metody práce s dětmi.

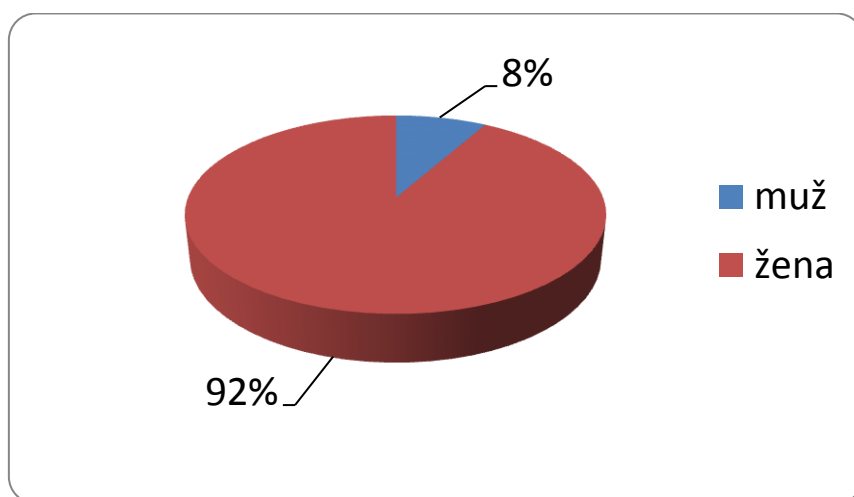
Do tabulky č. 1 byla zanesena orientační data o pohlaví respondenta. Pro náš výzkum však nejsou tyto údaje směrodatné a nadále se jimi nebudeme zabývat.

Z tabulky č. 2 lze vyčíst, že počet let pedagogické praxe se nejčastěji pohyboval v rozmezí 21 – 25 let a 26 – 30 let. Další souvislosti uvedeme ve shrnutí (viz kapitola č. 7). Graf č. 3 vykazuje, že 90% dotazovaných vyučujících je situováno na základních školách umístěných ve městech a graf č. 4 vypoví, že nejvíce pedagogů bylo osloveno v městě Jičín. Jedná se o největší město regionu, proto zde nalezneme více než jednu základní školu, která čítá i vyšší počet pedagogů. Nejpočetnější zastoupení pedagogů vyučujících předmět Člověk a jeho svět, bylo ve 2. ročníku ZŠ, což je vyobrazeno v grafu č. 5.

Rozdělení respondentů dle pohlaví:

Pohlaví	Počet respondentů	Počet v %
Muž	5	8
Žena	56	92
Celkem	61	100

Tabulka č. 1: Pohlaví respondentů

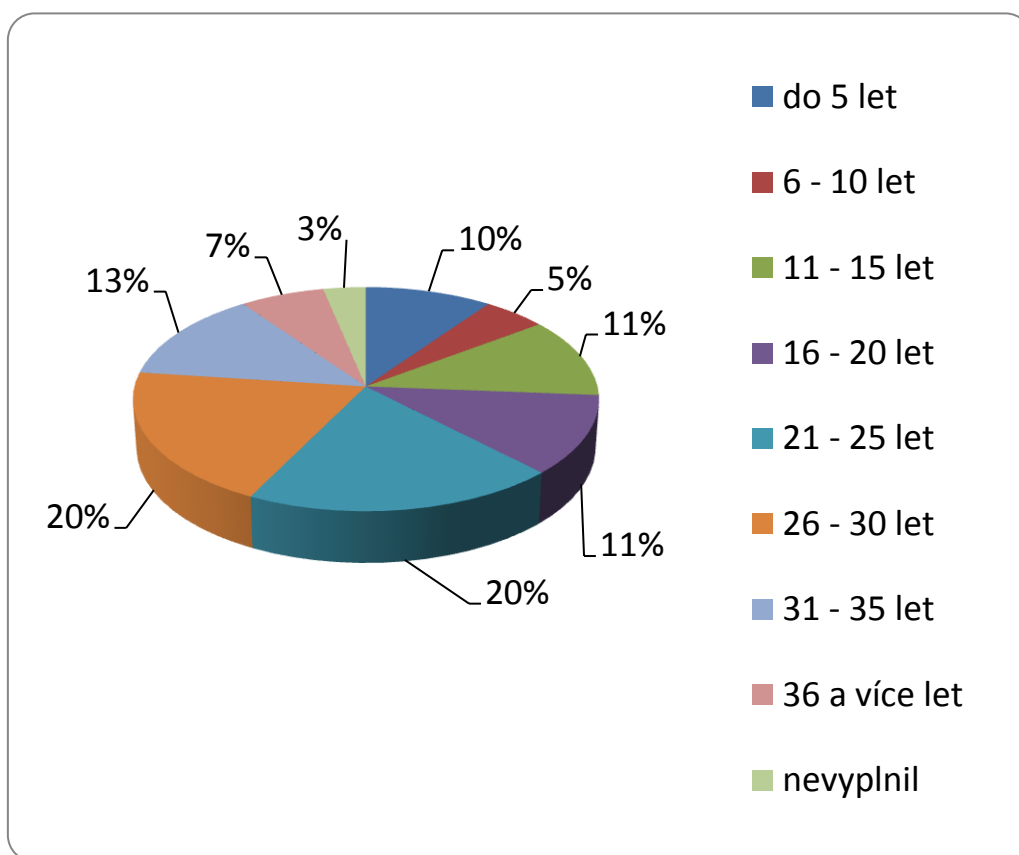

Graf č. 1: Pohlaví respondentů

Délka pedagogické praxe:

Délka pedagogické praxe	Počet respondentů	Počet v %
Do 5 let	6	10
6 – 10 let	3	5
11 – 15 let	7	11
16 – 20 let	7	11
21 – 25 let	12	20
26 – 30 let	12	20
30 – 35 let	8	13
36 a více let	4	7
Nevyplnil	2	3
Celkem	61	100

Tabulka č. 2: Délka pedagogické praxe

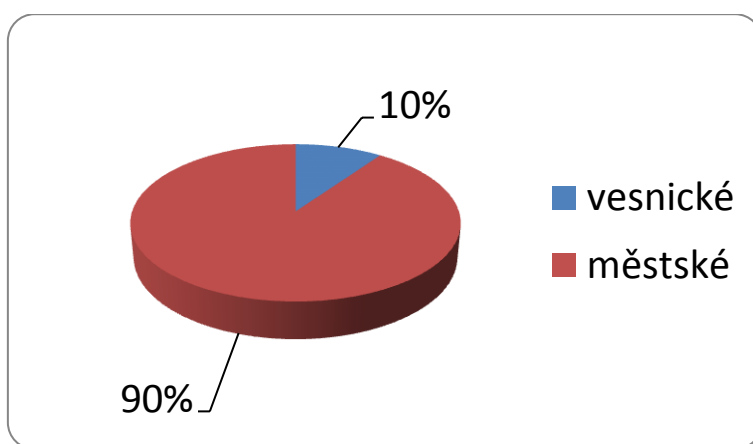

Graf č. 2: Délka pedagogické praxe

Typ školy a název obce

Typ školy	Počet respondentů	Počet v %
Vesnická	6	10
Městská	55	90
Celkem	61	100

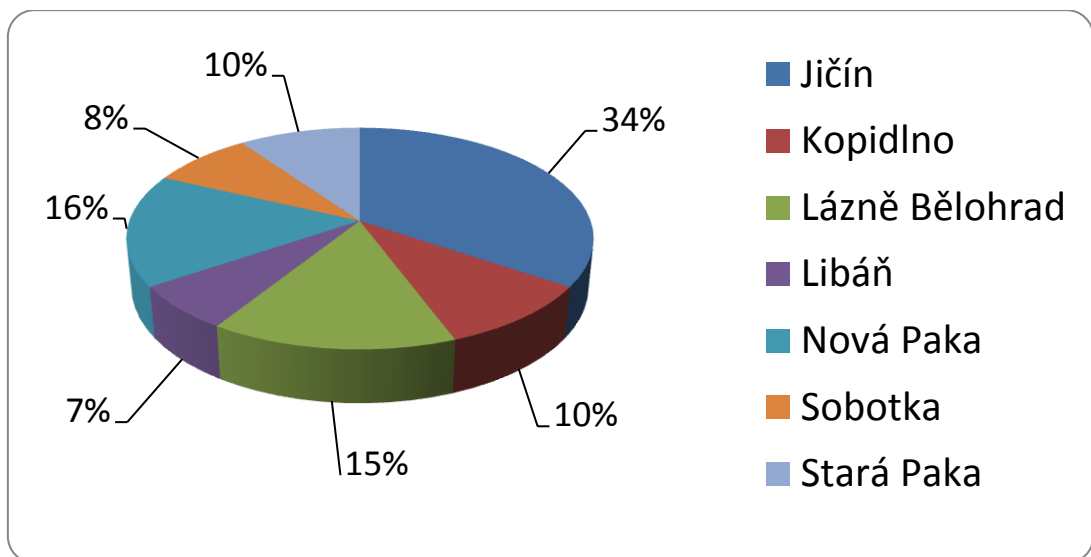
Tabulka č. 3: Typ školy

Graf č. 3: Typ škol

Název obce	Počet respondentů	Počet v %
Jičín	21	34
Kopidlno	6	10
Lázně Bělohrad	9	15
Libáň	4	7
Nová Paka	10	16
Sobotka	5	8
Stará Paka	6	10
Celkem	61	100

Tabulka č. 4: Název obce

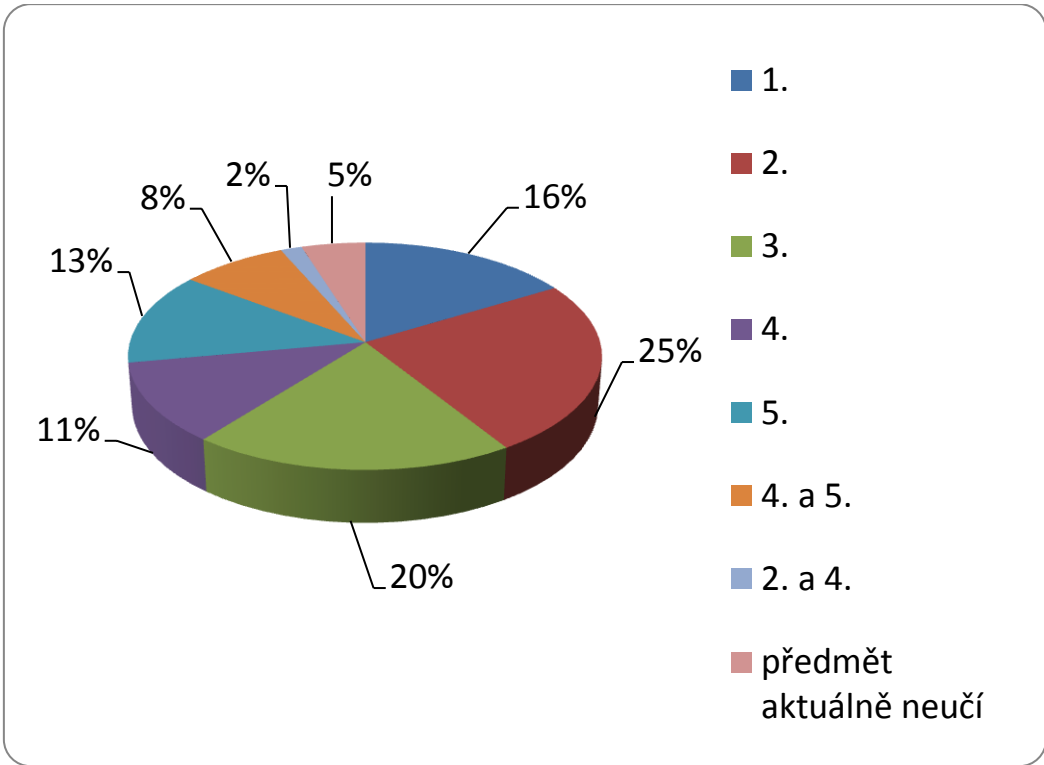

Graf č. 4: Název obce

Výuka předmětu Člověk a jeho svět v ročnících:

Ročník	Počet respondentů	Počet v %
1.	10	16
2.	15	25
3.	12	20
4.	7	11
5.	8	13
4. a 5.	5	8
2. a 4.	1	2
Nyní neučí	3	5
Celkem	61	100

Tabulka č. 5: Ročník

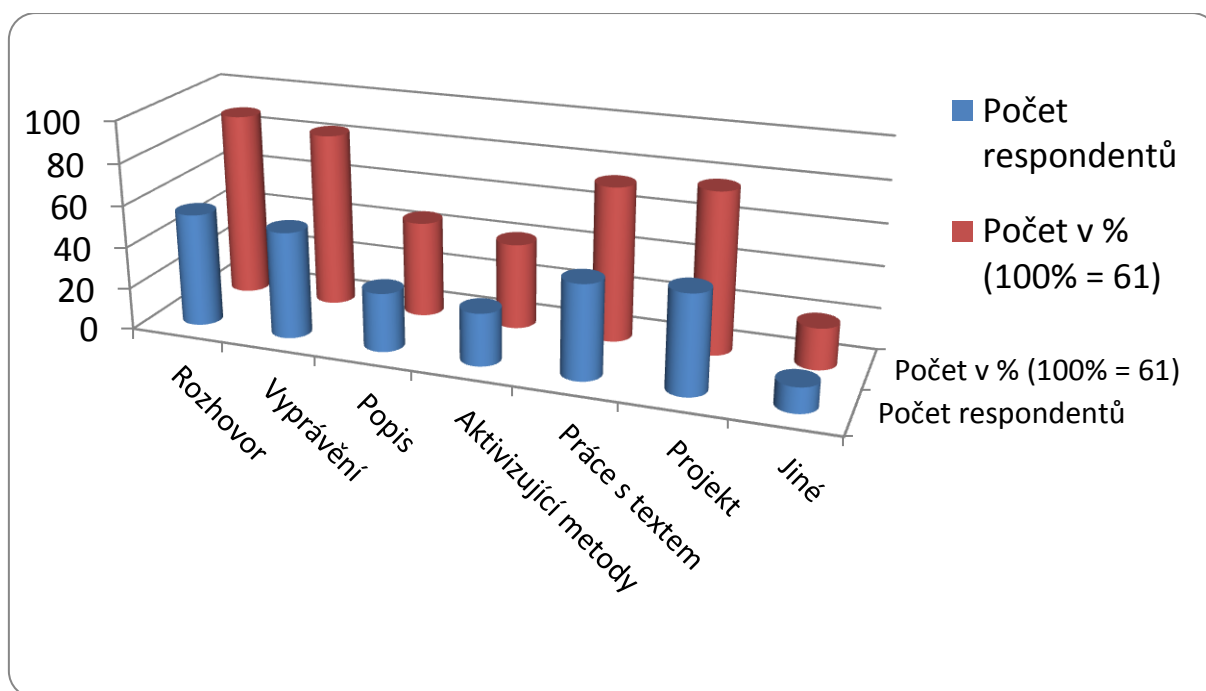
Graf č. 5: Ročník

6 VYHODNOCENÍ ŠETŘENÍ

Vyučovací metody ve výuce o regionu

Vyučovací metoda	Počet respondentů	Počet v % (100% = 61)
Rozhovor	54	89
Vyprávění	51	84
Popis	28	46
Aktivizující metody	25	41
Práce s textem	45	74
Projekt	47	77
Jiné	12	20

Tabulka č. 6: Vyučovací metody

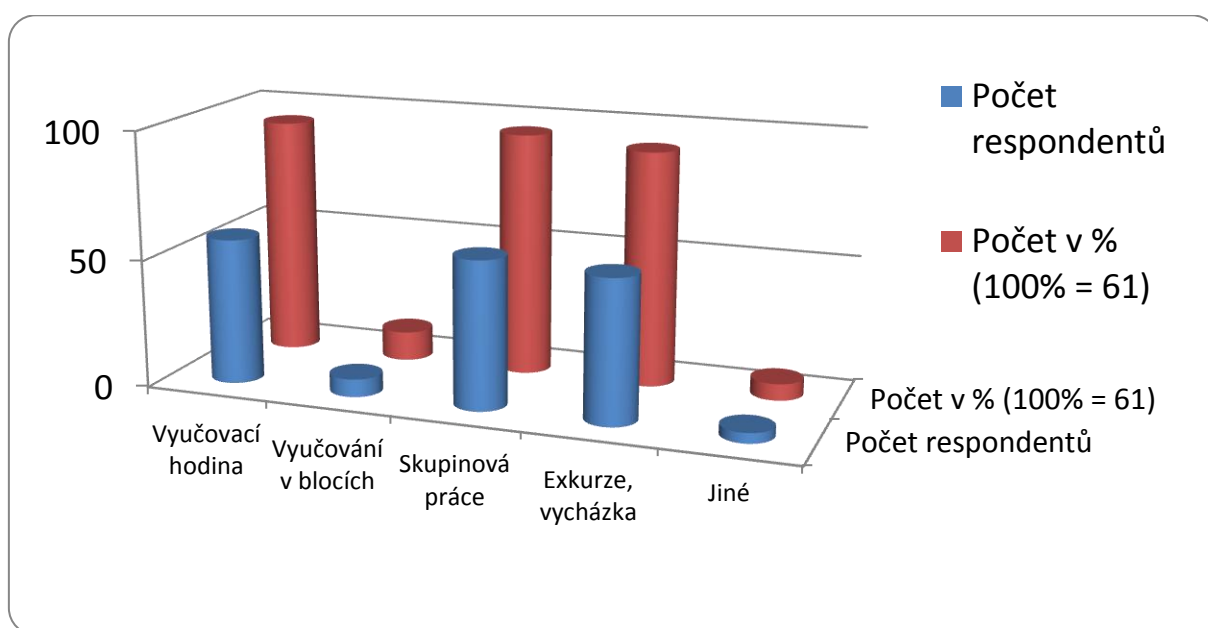
Graf č. 6: Vyučovací metody

Šetřením jsme zjistili, že nejčastější vyučovací metodou využívanou při výuce o regionu je rozhovor, jenž je využíván 89 % respondentů. Druhou nejčastější metodou je vyprávění, které využívá 84% pedagogů a třetí nejčastější metodou je projekt (77%).

Organizační formy při výuce o regionu

Organizační formy	Počet respondentů	Počet v % (100% = 61)
Vyučovací hodina	57	93
Vyučování v blocích	7	11
Skupinová práce	58	95
Exkurze, vycházka	56	92
Jiné	4	7

Taulka č. 7: Organizační formy

Graf č. 7: Organizační formy

Vyhodnocení údajů o využívaných organizačních formách nám znázorňuje nejčastější formu, kterou je skupinová práce (95 %). Následuje ji běžná vyučovací hodina (93 %) a třetí nejčastější formou je exkurze nebo vycházka (92 %).

První z otevřených položek se týkala pravidelně konaných tradic v regionu a to tak, že vyučující měli zapsat všechny důležité tradice, na které si vzpomenou. Většinou se respondenti zaměřili na město, ve kterém vyučují. Jen v málo případech zmínili i kulturní tradice v okolních městech. Někteří pro upřesnění doplnili i měsíc nebo přesné datum konání dané akce. Nejčastější odpovědí byl festival Jičín - město pohádky konající se pravidelně každý rok v září. Druhou nejfrekventovanější tradicí byly Valdštejnské slavnosti konající se v Jičíně jednou za dva roky. A do třetice byl nejčastější tradicí Pochod Českým rájem, putování za Rumcajsem probíhající poslední sobotu v březnu. Tyto zmíněné odpovědi se objevily nejen od dotázaných z jičínských škol, ale i z okolních měst, proto bychom je mohli zařadit mezi regionálně nejznámější kulturní tradice.

Následující otevřenou položkou byla otázka na akce, kterých se pravidelně a aktivně s žáky účastní. Zde vyhodnocení ukázalo, podobně jako u předchozí položky, že učitelé s žáky navštěvují nejčastěji tyto tři akce: festival Jičín - město pohádky, Valdštejnské slavnosti a Pochod Českým rájem.

Pro zajímavost je přiložena tabulka, v níž se objevují všechny tradice uvedené respondenty tříděné dle měst.

Tradice		Pravidelně se konající tradice	Tradice navštěvované s žáky
Jičín	Jičín město pohádky	39	32
	Pochod Českým rájem, putování za Rumcajsem	11	10
	Vánoční dílny v muzeu a galerii	4	4
	Dílny na různá témata pořádaná K-klubem	2	1
	Valdštejnské slavnosti	20	12
	Velikonoční dílny v muzeu a galerii	2	2
	Sraz vojenské techniky pod Zebínem	1	0
	Sraz automobilových veteránů	1	0
	Dvořákův festival	1	0
	Vánoční trhy	1	0

Libáň	Přehlídka loutkových divadel	1	1
	Posvícení	1	0
	Pouť	1	0
	Adventní trhy	2	2
	Maškarní ples	1	0
	Společenský ples	1	0
Lázně Bělohrad	Velikonoce – výstava	8	8
	Nesed'te děti doma	2	2
	Rozsvícení vánočního stroměčku, výstava betlémů	9	8
	Mezinárodní folklorní festival Pod Zvičinou	7	3
	Šibřinky	3	2
	Pasování prvňáčků na čtenáře	1	1
	Výstava zahrádkářů	2	0
	Strašidelná bažantnice	2	0
	Pouť na Byšičkách	1	0
Sobotka	Šrámkova Sobotka	2	0
	Sobotecký jarmark	4	0
	Rozsvícení vánočního stroměčku, lampionový průvod	3	3
	Živý betlém, zpívání u vánočního stroměčku na náměstí	4	4
	Mikulášská nadílka	2	0
	Velikonoční koledování	3	0

Kopidlno	Kopidlenský kvítek	6	6
	Slavnosti Kopidlna	5	5
	Vánoční výstava	5	4
	Vánoční koncert v kostele	1	0
	Velikonoční výstava zahradnické školy	1	1
	Maškarní diskotéka pro děti	1	1
Nová Paka	Pálení čarodějnic	2	0
	Slavnosti slunovratu	9	0
	Broučci v Adventu	8	1
	Vítání jara	7	0
	Noc s Andersenem	3	0
	Novopacký slaviček	3	1
	Muzika Paka	1	0
	Vánoční trhy	6	3
	Staročeská pouť	3	0
	Festival Klášter žije	2	0
	Halloween	3	2
	Den Země	2	2
	Rozsvícení vánočního stromku	4	2
Stará Paka	Masopust	1	1

Tabulka č. 8: Tradice

V poslední otevřené položce dotazování zapisovali, co by zařadili do projektu pro 5. ročník ZŠ týkající se problematiky regionu. Jelikož odpovědi byly velmi různorodé, vyhodnocení nebylo snadné. Pro zjednodušení byly výsledky zpracovány a rozděleny do dvou tabulek, z nichž jedna zahrnuje věci, které by neměly chybět v daném projektu, a druhá zachycuje náměty na aktivity. V některých dotaznících se objevily velmi nápadité připomínky, avšak někteří z respondentů tuto položku přeskočili či úplně ignorovali. Všechny uvedené odpovědi slouží jako námět a vodítko pro zpracování praktické části této diplomové práce.

Co by nemělo v projektu chybět?	Počet odpovědí
Památky	27
Osobnosti	24
Historické události	19
Písně, pověsti a pohádky	11
Příroda	11
Tradice - trhy, dílny, festivaly	7
Znaky a symboly důležitých měst regionu	4
Poloha regionu	3
Současnost	2
Průmysl	1

Tabulka č. 9: Projekt

Typy na aktivity během projektu	Počet odpovědí
Výlety	17
Práce s mapou	13
Vyhledávání informací z knih, na internetu, z jiných sdělovacích prostředků	11
Beseda s významnými osobnostmi	8
Návštěva muzea	4
Turistika - naučné stezky v okolí	4
Kresba, malba navštívených památek	3
Co bych doporučil(a) turistům...	1
Co bych změnil(a)...	1
Exkurze	1
Fotodokumentace	1
Kvíz, tajenka	1
Návštěva infocentra - získávání informací o regionu	1
Návštěva městského/obecního úřadu	1
Připomínání tradic a důležitých událostí nejen z regionu pomocí pracovních listů	1
Referáty	1
Tvorba plakátu	1
Vycházka s překvapením	1
Využití občasníku - Bělohradské listy	1
Záznam do deníku (turistický deník)	1

Tabulka č. 10: Aktivity

7 OVĚŘENÍ PLATNOSTI PŘEDPOKLADŮ A SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ

Před samotným šetřením jsme stanovily tyto 3 předpoklady:

Předpoklad 1: Domníváme se, že nejčastěji uvedenou kulturní tradicí regionu bude festival Jičín – město pohádky, která je dobře známá i za hranicí jičínského okresu.

Platnost tohoto předpokladu se potvrdila. Vyhodnocení dotazníků prokázalo, že více jak polovina dotazovaných pedagogů uvedla tento festival.

Předpoklad 2: Předpokládáme, že většina vyučujících v rámci výuky navštíví festival Jičín – město pohádky, protože probíhá nejen o víkendu, ale i ve všední dny a jeho dopolední program je zaměřen převážně pro školy.

Daný předpoklad se taktéž potvrdil. Nejen učitelé z jičínských základních škol navštěvují zmíněný festival.

Předpoklad 3: Domníváme se, že většina pedagogů využívá vyučovací metodu rozhovoru při výuce o regionu a nejčastější organizační formou výuky je běžná vyučovací hodina.

Poslední z předpokladů se také potvrdil. Rozhovor jako vyučovací metoda se ve výuce nejvíce využívá a totéž platí i pro organizační formu výuky – běžnou vyučovací hodinu.

Hlavním cílem průzkumu bylo zjistit, jaké povědomí mají vyučující o kulturních tradicích regionu a také zda s žáky tyto tradice dodržují. Proto jsme sestavili stručný dotazník, který měl zmapovat přehled pedagogů o kulturních tradicích regionu. Šetřením bylo zjištěno, že učitelé s žáky zvyky dodržují a společně navštěvují i kulturní festivaly konající se ve všedních dnech. Jelikož považujeme za nejznámější a nejnavštěvovanější kulturní tradici Jičín – město pohádky, jsou první dva stanovené předpoklady věnovány tomuto festivalu. Jak je již výše uvedeno, obě domněnky byly vyhodnocením potvrzeny.

K dílčím cílům patřilo zjištění, které vyučovací formy a metody učitelé využívají v učení o regionu a jeho kulturních tradicích, vliv délky pedagogické praxe na výběr

organizačních forem a metod výuky. Zjišťovali jsme také souvislosti mezi využíváním organizačních forem a metod výuky a umístěním školy ve městě nebo na vesnici. Proto byl na základě prvního dílčího cíle stanoven předpoklad č. 3 vztahující se k nejčastěji užívaným formám a metodám vyučování, který se potvrdil. Pouhým porovnáním dat týkajících se délky pedagogické práce a forem a metod výuky bylo zjištěno, že čím kratší délku pedagogické praxe učitel má, tím využívá více vycházek, exkurzí a skupinové práce žáků jako organizačních forem. Domníváme se, že je to ovlivněno jeho zapálením pro pedagogickou činnost a „neopotřebovaností“. Většina pedagogů, kteří nastoupili do praxe hned po vysoké škole, je obohacena vědomostmi a dovednostmi získanými během studia a povinných vysokoškolských praxí, proto se snaží formy práce s žáky střídat a nalézat tak nejvhodnější druhy pro činnosti s dětmi. Poslední z dílčích cílů byl také vyhodnocen pouhým srovnáním dat. Porovnávali jsme vliv městských škol a vesnických škol na organizační formy a metody výuky. Protože většina respondentů ze škol vesnických učí souběžně více ročníků, organizační formy a metody jsou bohatší z důvodů různorodosti věkových rozdílů žáků. Přestože pedagogové vesnických škol mají v našem výzkumném šetření jen minimální zastoupení, tedy pouhých 10%, odpovědi těchto učitelů byly velmi zajímavé a přínosné pro vypracování praktické části. Tato skutečnost se odrazila v jejich ochotě a snaze pomoci.

Závěrem můžeme říci, že šetření ukázalo osobnostní rozdíly v možnostech využívání forem a metod v rámci výuky. Ochota vyplnit dotazník se ukázala převážně v otevřených položkách. Někteří učitelé v daných položkách odpovídali velmi rozsáhle a z jejich odpovědí byl cítit i zájem o problematiku regionu a také ochota pomoci a nabídnout možnosti pro činnosti s žáky. Na základě těchto podnětů uvedených v poslední otázce dotazníku bude zpracována praktická část diplomové práce. Vzniklý didaktický materiál by měl poskytnout inspiraci pedagogům, jak téma regionu uchopit a zařadit do výuky.

III PRAKTICKÁ ČÁST

8 CHARAKTERISTIKA SOUBORŮ PRACOVNÍCH LISTŮ

Cílem praktické části diplomové práce je zhotovit soubor pracovních listů *Pohádkový region* určených k opakování učiva o kulturních tradicích regionu. Dále v této části zpracujeme soubor pracovních listů s názvem *Po stopách Albrechta z Valdštejna v okolí Jičína*, do kterého zahrneme památky a přírodní zajímavosti v centru i okolí Jičína. Zároveň bude vytvořena didaktická hra, která dále rozšíří znalosti o kraji, ve kterém žáci navštěvují školu.

Oba soubory pracovních listů jsou primárně určeny žákům 5. ročníku ZŠ. Lze je také využít pro žáky jiných ročníků, ale pedagogové vyučující v nižších ročnících je musí přizpůsobit věkovým zvláštnostem žáků.

Údaje uvedené v pracovních listech vychází převážně z textů sepsaných v *teoretické části* diplomové práce. Texty jsou řádně ocitovány podle normy ISO 690. Obrázky použité v *praktické části* jsou buď vlastnoručně nakresleny autorkou pracovních listů, nebo jsou součástí příloh, jejichž zdroje jsme řádně ocitovali.

Hlavním průvodcem v obou souborech je vodník, kterému jsme dali jméno Bublina. Ten nahrazuje roli učitele a žáky motivuje. Pro žáky 5. ročníků ZŠ slouží tento průvodce pouze jako pomocník „na papíře“ při plnění jednotlivých úkolů. Pokud by učitelé nižších ročníků využili daný didaktický materiál, doporučujeme v rámci výtvarné výchovy nebo pracovních činností vytvořit společně s žáky loutku nebo maňáska vodníka. Daná postavička tak může cestovat s žáky v rámci druhého souboru pracovních listů po pohádkovém městě i jako reálný člen vycházky. Pro žáky 1. až 3. ročníku ZŠ je to velmi důležitý motivační prvek, který může kreativní učitel propojit do všech vyučovacích jednotek věnovaných problematice regionu.

8.1 Soubor Pohádkový region

První soubor *Pohádkový region* je určený k prohloubení znalostí žáků o regionu Jičínsko, které jsme zmínili v teoretické části. Jedná se deset pracovních listů, které předkládáme na stranách 69 – 78. V pracovních listech se objevují zábavné úkoly, které provází již výše uvedený vodník Bublina.

Metodika práce s pracovními listy

Soubor pracovních listů navazuje na již nabyté znalosti žáků o regionálním učivu. Tyto znalosti by žáci měl získávat prostřednictvím besed, vycházek do krajiny, návštěv muzeí či aktivní účasti na slavnostech. Tyto způsoby mohou ovlivnit lepší zapamatování si učiva, protože se jedná o vlastní prožití, kdy žáci získávají vlastní zkušenosti např. při činnostech v rámci festivalů či při programech muzejní pedagogiky. Dalším prvkem je vhodná motivace, která je důležitá zvláště u žáků v primární škole.

Pedagog dle svých možností, potřeb a úrovně třídy sám volí organizační formy a metody využití pracovních listů. Snažíme se o propojení učiva o regionu i do jiných předmětů. V rámci těchto mezipředmětových vztahů učitelé v pracovních listech naleznou matematické příklady a práci s textem. Celý soubor je určen pro využití během výuky ve škole. Pracovní listy na sebe nijak nenavazují, proto je pedagogové mohou užívat i odděleně a také je modifikovat dle potřeb žáků.

Základní pomůcky, které jsou nezbytné při práci, jsou mapa České republiky a mapa Královéhradeckého kraje. Časovou dotaci určí sám učitel, který ji přizpůsobí pracovnímu tempu žáků.

Pracovní listy jsou pouze námětem, jak obohatit výuku o regionu. Materiál můžeme považovat i za jakousi „linku“, kterou učitelé mohou doplňovat o další informace (podrobnější historii a kulturní památky měst).

8.2 Soubor Po stopách Albrechta z Valdštejna v okolí Jičína

Soubor *Po stopách Albrechta z Valdštejna v okolí Jičína* slouží k poznání památek a přírodních krás v okolí města Jičína. Je zaměřen převážně na památky, které nechal postavit Albrecht z Valdštejna. Inspirací ke vzniku tohoto didaktického materiálu byl projekt *Po stopách Albrechta z Valdštejna*, který je propojen se všemi místy v České republice, kde vévoda zanechal stopy svých činů. Dalším zdrojem byla publikace *Za strašidly do měst a městeček*, ze které byla použita výletní trasa.

Popis trasy:

Začátek cesty po stopách Albrechta z Valdštejna v okolí Jičína nemůže začínat jinde, než přímo v srdci Jičína, tedy na Valdštejnově náměstí. Zde si žáci prohlédnou celé náměstí, zvláště pak zámek a Valdickou bránu, kterou obyvatelé města považují za dominantu. Po té s žáky projdeme skrz Valdickou bránu přes lipovou alej až do Libosadu. Libosad nechal vybudovat Albrecht z Valdštejna, který za své vlády chtěl z Jičína zřídit sídelní město Českého království. Nalezneme zde Čestný dvůr, Lodžii a park. V tomto parku jsou k vidění staré stromy, některé z nich jsou ještě původně vysazené z dob vlády Valdštejna. Po prohlídce celého objektu se vydáme po naučné stezce na vrchol kopce Zebín. Stezka je z bezpečnostních důvodů lemována řetězovým zábradlím. Zebín s kapličkou sv. Maří Magdaleny poskytuje krásný výhled na celou Jičínskou kotlinu. Ze Zebína půjdeme na zalesněný kopec Čeřov, na kterém stojí vyhlídková věž tzv. Milohlídka. Z tohoto místa se vrátíme opět na Valdštejnovo náměstí, kde výlet zakončíme.

Pracovní listy žáci vyplňují během výše popsané trasy. Soubor je tvořen čtrnácti pracovními listy, které překládáme na stranách 79 – 92.

Metodika práce pracovních listů

Daný soubor je složen z listů, které na sebe navazují. Hlavním motivačním prvkem je vodník Bublina, který žáky seznamuje s historií navštívených památek a zajímavostmi z okolí Jičína. Tvořivý pedagog nižšího ročníku, než pro který je soubor primárně určen, může vyrobit společně s žáky maňáska nebo loutku vodníka, který je na celé trase bude provázet a pomáhat plnit úkoly v pracovních listech.

Nejvhodnější organizačnou formou k pracovnímu sešitu je vycházka, protože listy jsou přímo vytvořeny do terénu. Učitel už dle svých možností volí metody pro využití pracovních listů. To však není podmínkou, pedagogové mohou soubor modifikovat a využít jej v rámci běžné vyučovací hodiny. Při práci je nutné využívat dané pomůcky – turistická mapa Jičína a okolí a plán města, který si mohou vyzvednout bezplatně v informačním centru. Žáci před zahájením výletu dle instrukcí na prvním pracovním listě tohoto souboru vyplní *Kartu výletníka*. Během vycházky pak budou potřebovat tužku, pastelky (základní barvy) a fixy. Časovou dotaci doporučujeme na jednodenní výlet, protože se jedná o zhruba 8 km dlouhou trasu, během které se zdržíme na různých místech. Ke každé zastávce je vytvořen alespoň jeden pracovní list, kde žáci dle pokynů plní různé úkoly. Většina zastavení je vždy propojena s nejznámější historickou osobností Jičína, tedy Albrechtem z Valdštejna. Vyučující proto mohou vždy u každého místa znovu připomenout jeho velký přínos pro rozvoj tohoto města.

9 PRACOVNÍ LISTY

Na stranách 69 – 92 překládáme dva soubory pracovních listů. Každý list je ohraničen a umístěn na samostatné straně. Většina materiálu je v černobílém provedení z důvodu zvýšených nákladů ve školách na barevný tisk. Listy je možné nejen z hlediska barevnosti různé modifikovat a upravovat.

První soubor *Kulturní tradice Jičínska* naleznete na str. 69 – 78.

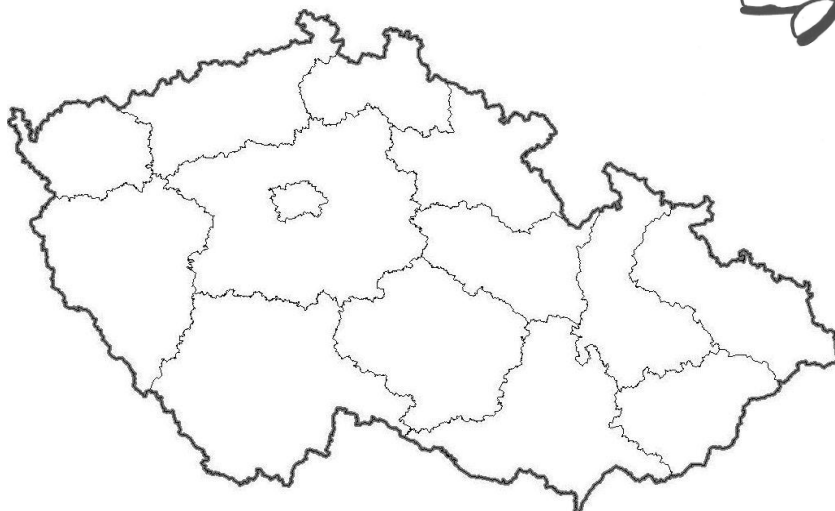
Druhý soubor *Po stopách Albrechta z Valdštejna v okolí Jičína* se nachází na str. 79 – 92.

Ahoj kamaráde!

Jmenuji se vodník Bublina a pocházím z Jičínska, stejně jako ty. Tento region leží v Královéhradeckém kraji. Jsem ale hlava dřeváček a nevím, kde tento kraj na mapě ČR najdu. Poradiš mi?

Vybarvi zeleně Královéhradecký kraj.

Víš, která města a vesnice patří do regionu Jičínsko? Vezmi si na pomoc mapu Královéhradeckého kraje a vypiš 5 měst a 5 vesnic, které podle tebe patří do našeho regionu.

Města: _____

Vesnice: _____

Charakteristika regionu

Kamaráde, víš, čím je náš region charakteristický a které vrcholy a řeky náleží do našeho krásného kraje? Podívej se do mapy a pokus se s její pomocí vyplnit zadané úkoly.

Písmena se v některých slovech rozházela, dokážeš z nich složit zpátky slovo?

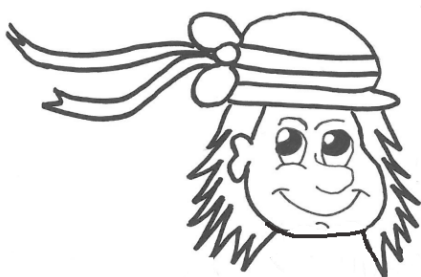
Název začíná tučně vyznačeným písmenem.

Správné slovo napiš nad zamíchaná písmena.

Na území jičínského regionu leží Jičínská **KITOLNA** . Je chráněna po obvodu kopci, na kterých byly ve středověku postaveny hrady – **BARAD** , **BEDLCAR** , **KMUBUKR** a **VIŠLE** . Dalšími kopci v okolí jsou **ČOŘEKAV** , **ZÍBEN** , **TOBÁR** .

Jičínským regionem protékají tyto řeky: **CDILANI** (vlévá se do Labe) , **JOVAKRA** (vlévá se do předchozí řeky) a **MIRLNA** (vlévá se u Nymburka do Labe).

A nyní mé vodní království – rybníky. V Jičíně považujeme za nejznámější 3 rybníky - **KÍNŽE** , **ŠEBIŇÁK** a **HEDÁK** . V Jičínské kotlině nalezneme také hladiny Ostruženských a Jinolických **RÍBYNKŮ** .

O rybnících v našem pohádkovém regionu si lidé odedávna vyprávěli různé pověsti, ve kterých vystupují hodní vodníci, ale i zlí hastrmani.

Přečti si jednu z pověstí a po té vypracuj úkoly, které se k textu vztahují.

Vodník na Čeperce

Rozsáhlý ostruženský rybník, lidem zvaný Čeperka, je po krajích zarostlý hustým rákosím, v němž hnízdí mnoho divokých kachen, lysek, potápek a jiných vodních ptáků. Tito ptáci a jejich hnízda byli odjakživa trnem v oku ostruženským hochům. Házeli po nich kamením a to se nelíbilo vodníkovi, protože mu tím plašili ryby. Byl by se jim rád pomstil. Bylo to v době, kdy kachny seděly na vejcích. Několik hochů se domluvilo, že vejce vyberou. Sedli do lodičky a již veslovali do rákosí, pátrajíce po hnízdech. Když byli od břehu nejdále, strhla se strašlivá bouře. Vlny zmítaly loďkou a hrozilo, že ji každou chvílí převrátí. Chlapcům stydla v žilách krev. Za všech sil veslovali ke břehu, ale vlny opět a opět strhávaly loď na hlubinu. Konečně se jim přece podařilo přirazit ke břehu a vyskakat ven. Ale v tom okamžiku slyšeli výhružný hlas: „Měli jste se jen chvílku opozdit!“ V tůni mezi rákosím uviděli zeleného mužička, jak se potápí do hlubiny. Od těch dob jim zašla chuť na kachní vejce.

(Velartová, Vodníci Českého ráje a Podkrkonoší)

Vyhledej v textu slova a podtrhni je danou barvou:

- 5 podstatných jmen – MODŘE
- 3 přídavná jména – ŽLUTĚ
- 5 sloves – ČERVENĚ

Vymysli synonyma k těmto slovům, aby se mohla nahradit v textu:

hochů _____

strhla se _____

zmítaly _____

přirazit _____

Vysvětli tato spojení:

být trnem v oku _____

stydla krev v žilách _____

Nejznámější osobnosti regionu

S našim regionem souvisí mnoho známých spisovatelů, skladatelů, herců a dalších umělců. My si ale budeme povídat jen o některých osobnostech, které považuji za nejznámější.

Kdo je na fotografii a čím byl?

Václav
Čtvrtek

Fráňa
Šrámek

armádní velitel,
politik a obchodník

učitel,
spisovatel

Albrecht
z
Valdštejna

spisovatel
pohádek a příběhů
pro děti a mládež

Karel
Václav
Rais

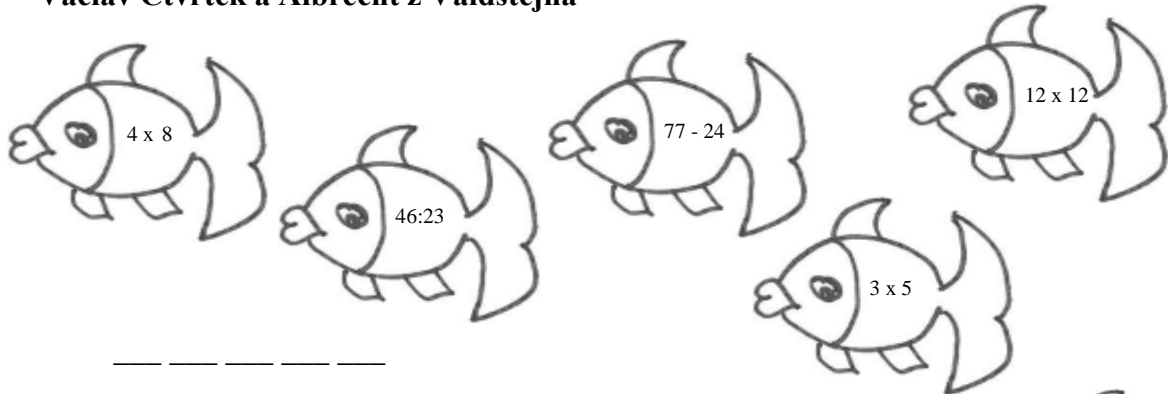
básník, prozaik a
dramatik

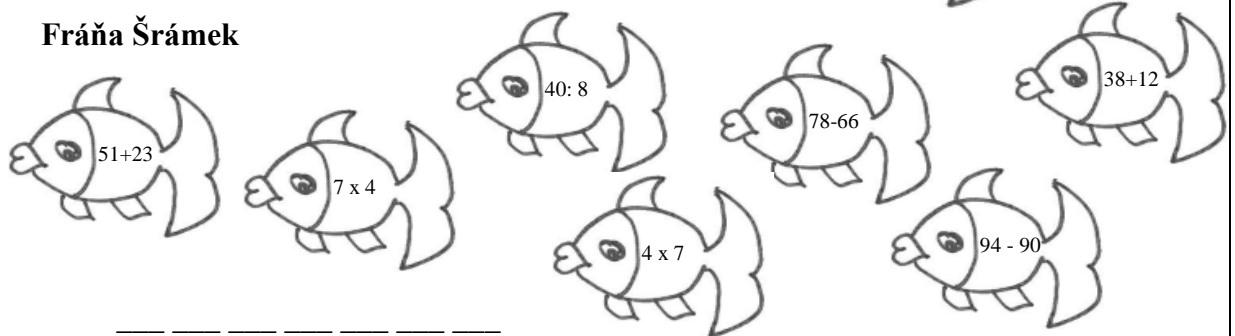
Nyní už víme, kdo byl kdo, ale nevíme, se kterým městem regionu je jeho jméno spojeno. To zjistíš, když správně vypočítáš moje vodnické příklady. Výsledek napiš pod příklad a do ocasu ryбки napiš písmeno. Poslední příklady vypočítej do připravené tabulky.

2	3	4	5	7	12
I	R	K	B	Á	T
15	28	32	41	50	53
Í	O	J	Ě	A	Č
60	74	79	82	93	144
H	S	L	Z	D	N

Václav Čtvrtek a Albrecht z Valdštejna

Fráňa Šrámek

Karel Václav Rais

Příklad	Písmeno
48 + 31 =	
21 : 3 =	
97 - 15 =	
12 x 12 =	
37 + 4 =	

35 : 7 =	
95 - 54 =	
35 + 44 =	
14 x 2 =	
10 x 6 =	
33 : 11 =	
5 x 10 =	
75 + 18 =	

Nyní jsem si pro tebe připravil čtyřsměrku, ve které se skrývají názvy měst, kopců, hradů a řek Jičínska. Z tajenky se dozvíš jméno zříceniny hradu, která leží v Českém ráji.

C	I	D	L	I	N	A
T	E	A	R	R	Í	K
O	C	D	S	O	B	R
K	I	A	K	B	E	O
O	Ř	R	Y	Á	Z	V
S	O	B	O	T	K	A
T	H	N	Í	Č	I	J

2 řeky: _____

3 města: _____

3 kopce: _____

1 hrad: _____

TAJENKA: Hrad _____ je jedním z nejnavštěvovanějších hradů v České republice. Tato památka je zasazena do malebné krajiny Českého ráje, který se stal místem klidu a pohody s nádhernou přírodou a dobrými lidmi.

Dopiš ke každé pohádkové postavě další jméno postavičky, která s ní souvisí.

Maková panenka a _____

Rumcajs, _____ a _____

Hajný Robátko a jelen _____

Vochomůrka a _____

Kůň Žemlička a forman _____

Kdo je autorem těchto pohádkových postav?

Zkus si vzpomenout na jména vodníků z pohádek tohoto autora.

K _____

Č _____

Č _____

V _____

Na sjezdovce se koná večerníčkový karneval. Kolik večerníčkových pohádek se zde sešlo? _____

U postaviček, které souvisí přímo s Jičínem a jeho okolím, udělej tečku.

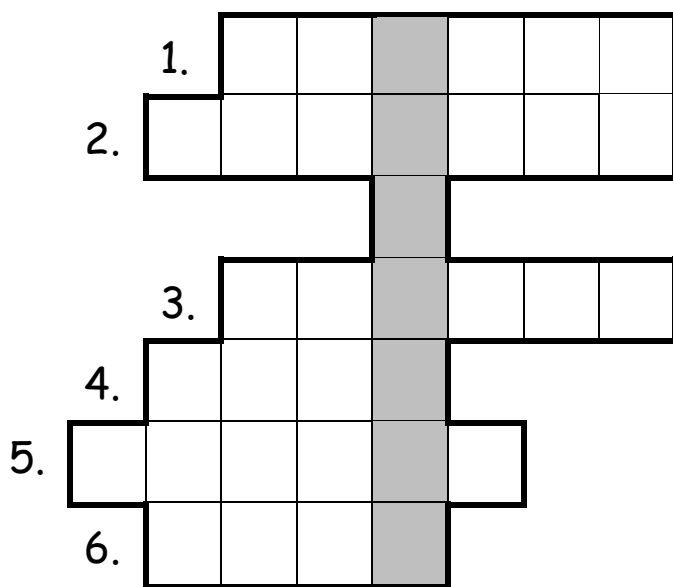
S pohádkami souvisí i festival v pohádkovém městě Jičíně. Jedná se o nejznámější festival určený hlavně dětem. Myslíš, že o této tradici víš všechno? Přesvědč se o tom v těchto úkolech.

Doplň do křížovky 6 symbolů festivalu

Jičín – město pohádky.

Pokud vše vyplníš správně, dozvíš se z tajenky, co s sebou Karkulka nesla lesem.

1. Každý rok visí na Valdické bráně pohádkové... (jinými slovy pravidla)
2. Leží přede dveřmi a čistíš si o ni boty
3. Dá se rozlousknout.
4. Odemykáme s ním.
5. Malý zvon.
6. Jinými slovy saň.

TAJENKA: Karkulka s sebou nesla _____ .

Pohádkové zákony

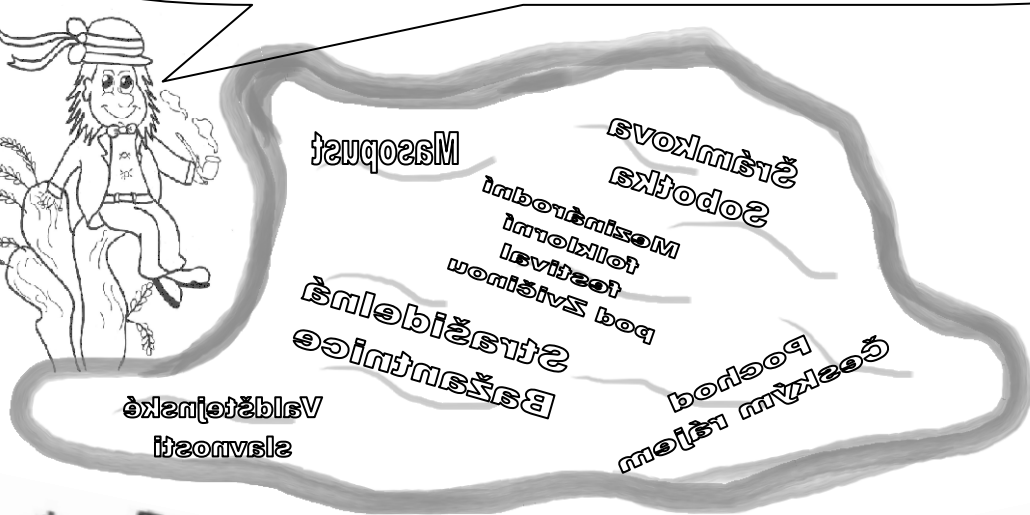
Kamaráde, k mému rybníku přivál vítr pohádkové zákony, ale protože to nebyl vánek, některá slovesa ve větách se pomíchala. Pomoz mi poskládat správné znění zákonů.

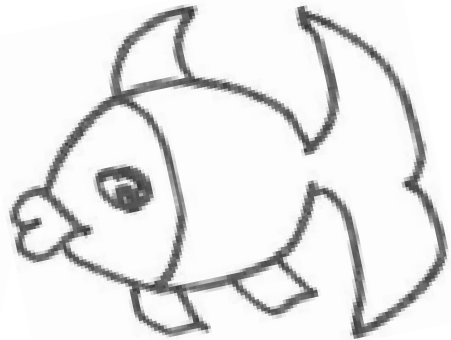
1. Před vstupem do pohádkového města by si každý měl *plakat*. Tím se očistí od starostí všedního života a přitom si symbolicky očistí i své svědomí.
2. V pohádkovém městě se všichni na sebe usmívají, i ti, co se neznají. Od tří let tu nesmí žádný člověk *očistit boty*.
3. Nesmějí se bít děti, nesmějí se *kouřit* zvířata. Všichni si navzájem pomáhají.
4. Každý, kdo do města vstoupí, by měl *trápit* alespoň jeden dobrý skutek.
5. Každý v dobrém myslí na druhé, což dokáže tím, že tomu, na koho myslí, *foukat* milý pozdrav z pohádkového města.
6. V pohádkovém městě se nesmí na ulici *udělat*. Kdo si chce zapálit, musí kouř *zanadávat* do kanálu.
7. Kdo si chce v pohádkovém městě *posle* nebo mluvit sprostě, musí za město.

Další kulturní tradice na Jičínsku

Kamaráde, na hladině se zrcadlově odráží názvy různých festivalů, které se v našem regionu konají. Zkus vyluštit jejich názvy a napiš je do rybiček. Každou rybičku spoj se správným názvem města, ve kterém se slavnost koná.

JIČÍN

SOBOTKA

LÁZNĚ
BĚLOHRAD

Milý výletníku,

vítám Tě na cestě do dob minulých, vztahujících se k neznámější osobnosti města Jičína. Jedná se o Albrechta z Valdštejna, který v 17. století byl nejvýznamnějším obchodníkem a vojenským velitelem. V pohádkovém městě Jičíně po sobě zanechal mnoho stop, díky kterým město za jeho vlády rozkvetlo. V rámci našeho společného putování se o všech významných místech dozvíš zajímavé informace. Aby nám cesta rychleji uléhala, budu Ti vyprávět neznámější pověsti vztahující se k některým místům na trase.

Tvůj vodník Bublina

Abychom se mohli vydat na cestu, vyplň nejprve kartu výletníka, vystřižni ji a pověš si ji na krk.

KARTA VÝLETNÍKA

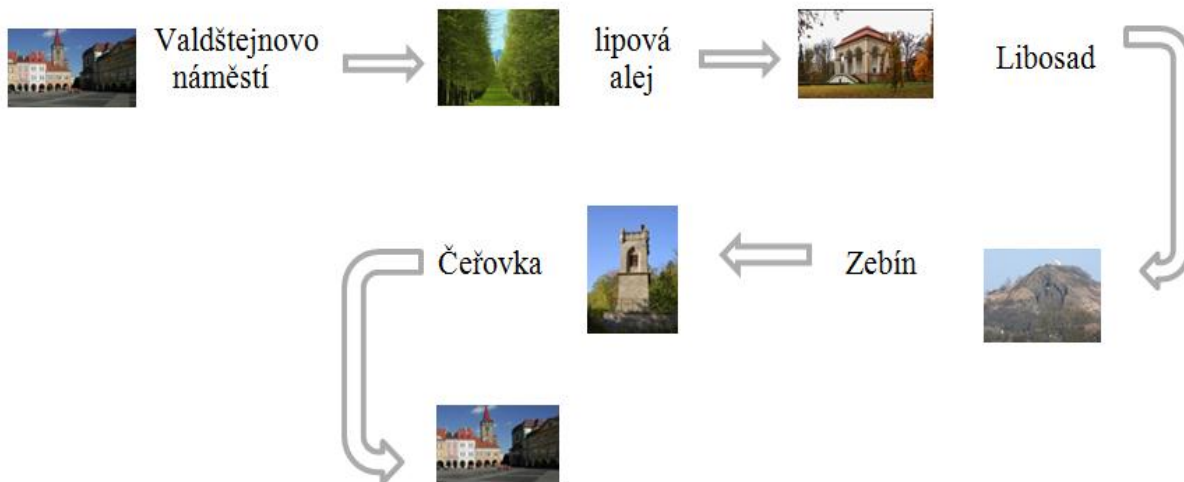
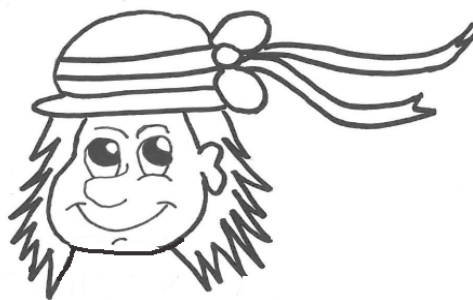
JMÉNO:

PŘÍJMENÍ:

PŘEZDÍVKA:

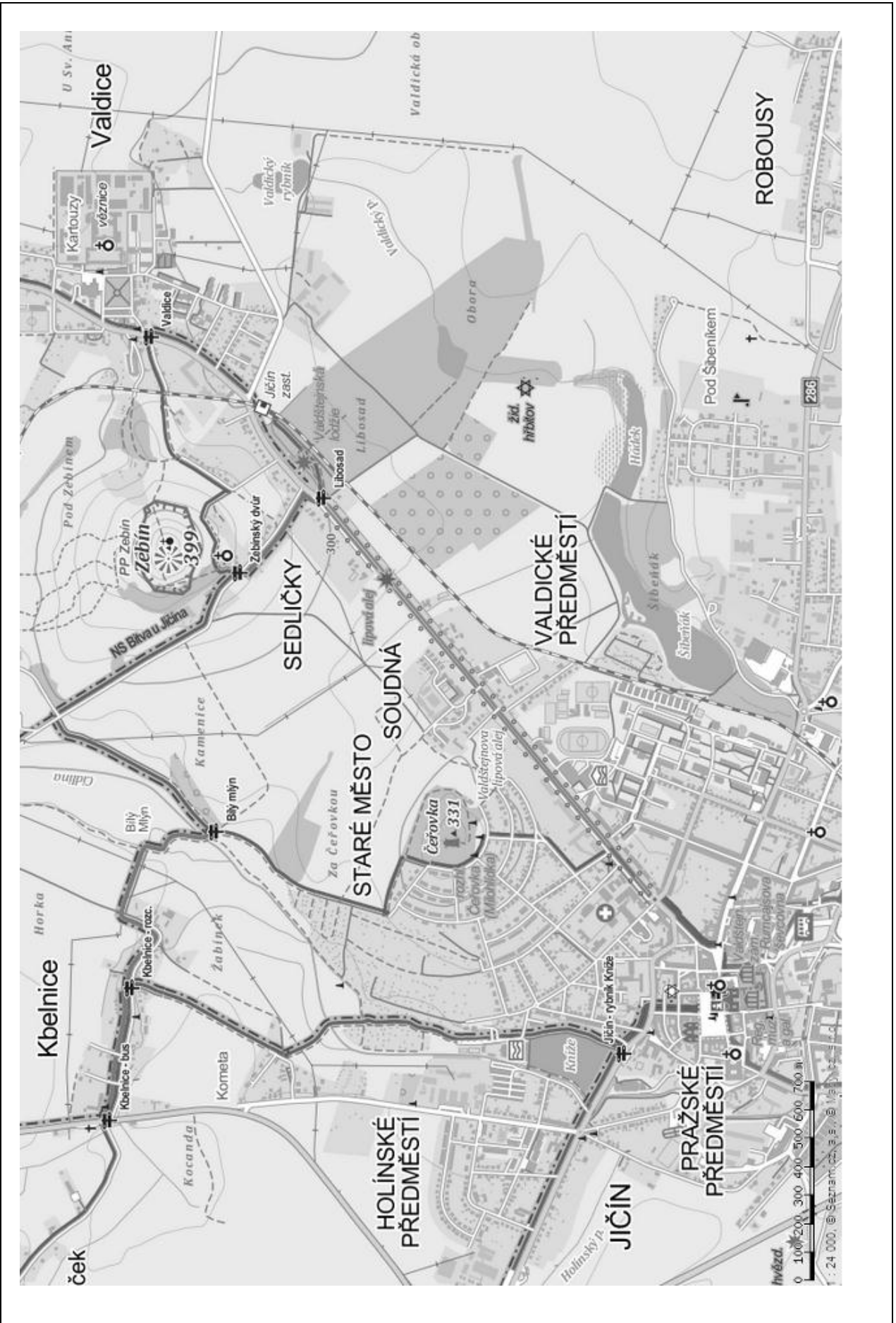
Zde nakresli svoji podobiznu:

Zde jsem připravil trasu našeho výletu. Doufám, že nám bude rychle utíkat a zažijeme spolu mnoho zábavy.

Zkus tuto trasu vyznačit na klasické mapě, kterou najdeš na dalším listě. Mapu si řádně uschovej, bude se ti během cesty ještě hodit.

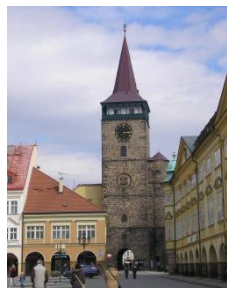

Valdštejnovo náměstí

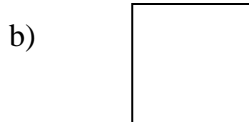
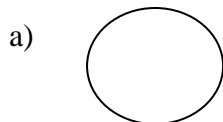
1. Napiš název těchto památek tvořících hlavní dominanty Valdštejnova náměstí.

*Všechny přípravy jsme zvládli
a můžeme tedy vyrazit na cestu!
Právě se nacházíme
na Valdštejnově náměstí.*

2. Jaký tvar má Valdštejnovo náměstí?

3. Napiš, co Tě nejvíce zaujalo na Valdštejnově náměstí.

Výbuch v jičínském zámku

Doufám, že se Ti pověst o jičínském zámku líbila.

Byl jsi vzorný posluchač? Pokud ano, nebude Ti dělat potíže správně vyplnit tento malý testík.

1. Který český rod vlastnil v 17. století jičínský zámek?

a) Trčkové z Lípy

b) Kinský

c) Smiřičtí

2. Napiš jména 2 sester, které se soudily o majetek.

_____ a _____

3. Proč došlo k výbuchu zámku?

4. Mohlo se této nešťastné události předejít a jak?

Jméno starší začíná na 14. písmeno abecedy a mladší na 5. písmeno abecedy (bez háčeků).

Valdická brána

Teď se pojdme podívat na Jičín z ptačí perspektivy.

Ještě než se vydáme na tuto náročnou cestu, pořádně si protáhni nohy a pročti si úkoly, které jsem si pro tebe připravil. Až budeš mít vše řádně přečtené, přijď za mnou ke vchodu Valdické brány.

1. Spočítej všechny schody, které vedou až na ochoz Valdické brány.

_____ schodů

2. Od počtu schodů odečti 100 a tím zjistíš výšku celé Valdické brány.

_____ - 100 = _____ m

Poslední 4 slepé schody nepočítej!

3. Vynásob výšku brány počtem oblouků na straně ochozu, kterým vidíš zámek na Valdštejnově náměstí.

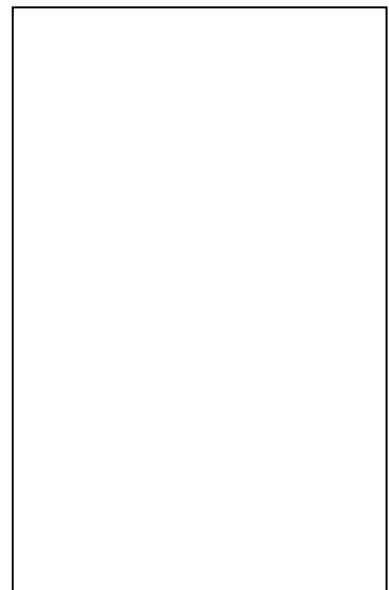
x _____

Pokud počítáš správně, vyjde ti trojciferné číslo.

- 4.

Pokud k poslednímu výsledku přičteš číslo 1 a jsi bystrý počtář, výsledkem bude číslo, které značí součet všech dní v roce, pokud není přestupný.

Počítal jsi správně, pokud ano, nakresli do rámečku Valdickou bránu.

Než začneš popisovat výhled na Jičín a jeho okolí, musíme si zopakovat světové strany.

5. Napiš názvy všech 4 základních světových stran.

a) S _ _ _ _ b) J _ _ c) V _ _ _ _ d) Z _ _ _ _

Nápověda od vodníka Bublíny:

Každá strana ochozu směřuje jiným směrem a představuje tak zástupce jedné světové strany. Pokud vidíš zámek a Valdštejnovo náměstí tvůj pohled směřuje tam, kam zapadá slunce.

6. Popiš výhled z Valdické brány a dopiš název světové strany, na kterou se při tom díváš.

S _____

J _____

V _____

Z _____

7. Na kterou světovou stranu se musíme vydat, když náš výlet pokračuje do Libosadu?

Motivační proslov vodníka Bubliny před cestou lipovou alejí k Libosadu.

„Jičín jsme si prohlédli a nyní se vydáme na jeho okraj přes lipovou alej do Libosadu, kde nás čeká chvíle odpočinku v tichém parku.

Během cesty tě žádné písemné úkoly nečekají. To však neznamená, že nebudeš sledovat okolní krajinu. Než vejdeš do lipového stromořadí, upozorním tě na domek, kde vyrůstal Václav Čtvrtek, známý autor pohádek. Určitě si vzpomeneš alespoň na 3 postavičky, které se vztahují k pohádkovému městu.

Během procházky lipovým stromořadím si u každého 20. stromu splníme nějaký jednoduchý úkol, který se bude týkat matematických, pohybových či jiných aktivit. Vše se dozvíš během cesty.

Od druhé poloviny lipové aleje už na nás bude vykukovat známý kopec Zebín, který během dnešního dne ještě také navštívíme a z jeho vrcholu se rozhlédneme po okolí Jičina, podobně jako na Valdické bráně.

Už tě nebudu zdržovat vyprávěním o tom, co všechno zažiješ a vydáme se rovnou na naši cestu.“

Tak a jsme v parku, který se nazývá Libosad.
Na fotografiích jsou části, ze kterých se park
skládá. Dokážeš k obrázkům přiřadit správné
názyvy?

Libosad

Čestný dvůr
Lodžie
Poustevník

Jak vznikl Zebín

*Doufám, že sis v parku Libosad pořádně odpočinul(a).
Než se vydáme na výšlap na kopec Zebín, povím ti pověst
o tom, jak vznikl tento vrchol.
Mezi tím si můžeš vybarvit omalovánku, která se k pověsti
vztahuje.*

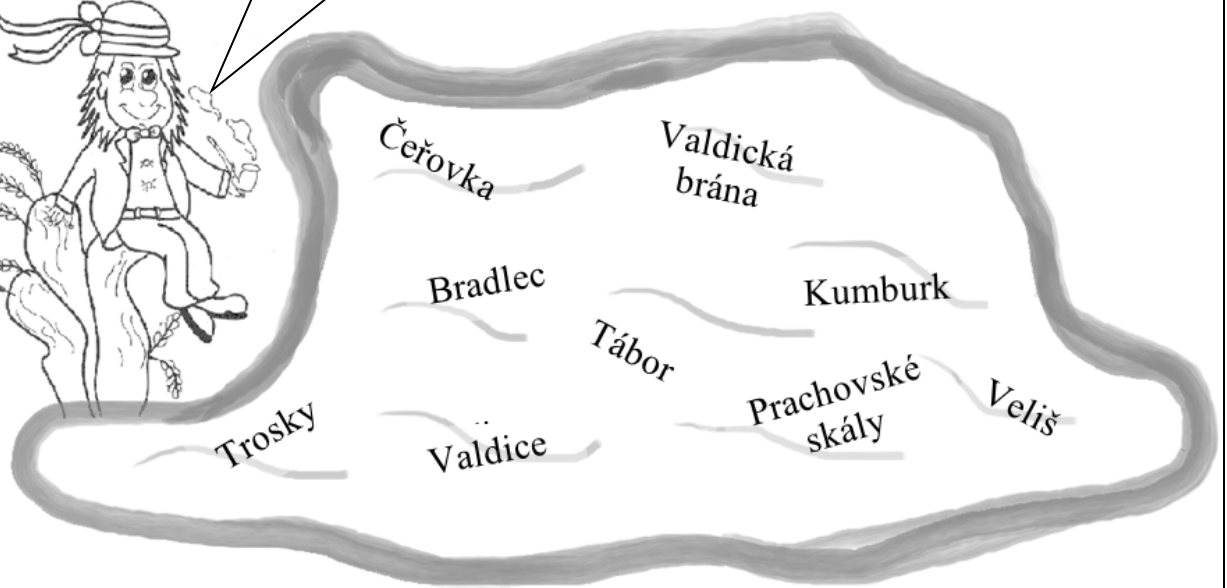

... Jak vznikl Zebín ...

Zebín

*Uf, to byla námaha. Ale ten výhled do okolí stojí za to!
Podívej, vzal jsem s sebou turistickou mapu, kde je krásně vyobrazené
i okolí Jičína. Pojďme pojmenovat okolní kopce a památky, které jsou
z vrcholu Zebín vidět.
Některé názvy kopců a dalších zajímavostí v okolí jsem Ti hodil do mého
rybníka, pokud najdeš na mapě i ve skutečnosti daný objekt, nakresli kolem
jeho názvu rybku a zaplň rybník hejnem ryb.*

Čeřovka

Tak a jsme na dalším vrcholku, který se jmenuje Čeřovka. Nyní jsme u vyhlídky. Její přesný název se dozvíš, když správně vypočítáš mé vodnické příklady a přiřadiš k číslům správné písmeno.

Příklad	Písmeno
$32 : 8 =$	
$4 \times 9 =$	
$54 - 8 =$	
$341 + 8 =$	
$172 - 9 =$	
$39 + 7 =$	
$255 : 5 =$	
$307 + 5 =$	
$3 \times 0 =$	
$24 \times 5 =$	

0	4	36	46	51	120	163	312	349
K	M	I	L	Í	A	H	D	O

Vyhlídková věž se jmenuje _____ a jedná se o nejstarší vyhlídku v Českém ráji.

Tímto je naše putování po stopách Albrechta z Valdštejna u konce. Nyní už nás čeká jen cesta z kopce Čerovka zpátky do centra města.

Jestli jsi v našem pohádkovém městě během výletu nepotkal žádnou pohádkovou postavu z pohádek Václava Čtvrťka, tak nezoufej. Pokud budeš chtít, můžeš jít navštívit Rumcajse, Manku a Cipiska do jejich Ševcovny.

10 DIDAKTICKÁ HRA „POZNEJ SVŮJ REGION“

10.1 Popis hry

Tato hra vychází z pravidel televizní soutěže A-Z kvíz a je určena pro 2 a více hráčů. V příloze č. 11 je vytvořen herní plán, v přílohách č. 12, 13 a 14 předkládáme žetony k této hře. Otázky ke hře jsou rozděleny dle barev na herním plánu (viz příloha č. 15). Cílem hry je pomocí správných odpovědí předložené otázky propojit všechny tři strany herního plánu žetony své barvy.

Ke hře potřebujeme:

- herní plán (viz příloha č. 11)
- žetony třech barev (viz přílohy č. 12, 13 a 14)
- soubor otázek (viz příloha č. 15)
- hrací kostku

Základní varianta je určena pro dva týmy a moderátora hry, který čte otázky a rozhoduje o průběhu hry a o správnosti odpovědí. Ve školním prostředí doporučujeme, aby moderátorem byl nejprve vyučující. Po řádném osvojení pravidel může pedagog přihlížet a moderátorem se může stát některý z žáků.

Pole herního plánu jsou barevně rozlišena. Barva pole značí, jakého tématu se otázka týká.

- Červená pole - historie a osobnosti regionu,
- zelená pole - přírodní zajímavosti v kraji,
- modrá pole - památky měst v regionu a
- žlutá pole - kultura a tradice v regionu.

Před první hrou se rozstříhají všechny žetony a otázky, které se rozdělí podle témat na čtyři hromádky. Před hráče se rozloží herní plán. Moderátor přiřadí pomocí losování oběma družstvům barvu žetonů (fialová nebo šedá). Hru začíná vždy tým s fialovými žetony.

Hráč fialového družstva zvolí číslo pole a moderátor přečte otázku na téma dle dané barvy políčka. Hráči mohou odpovídat, až když moderátor přečte celé znění otázky. Pokud hráč toto pravidlo poruší, považuje se jeho odpověď za nesprávnou. Správné odpovědi jsou uvedeny vždy v závorce pod otázkou. Hráč je povinen odpovědi formulovat jednoznačně. Opravit svou odpověď může pouze jednou. Před začátkem hry je vhodné domluvit se na časovém limitu, v němž je třeba otázku zodpovědět.

Po přečtení otázky mohou nastat tyto situace:

1. *Hráč odpoví správně* - získává žeton své barvy, který moderátor umístí na místo políčka, jež si hráč vybral.
2. *Hráč odpoví špatně nebo odmítne odpovídat* - soupeř má možnost hrát o dané políčko a odpovědět za něj. Odpoví-li správně, získává toto pole, které moderátor označí žetonem jeho barvy.
3. *Hráč odpoví špatně nebo odmítne odpovídat a soupeř nemá o dané pole zájem.* - vybrané pole označí neutrálním žetonem bílé barvy a je možné o něj hrát později v tzv. souboji. Souboj probíhá tím způsobem, že každý hráč hodí kostkou. Hodem vyššího čísla tým pole získává. Pokud padnou shodná čísla, hody se opakují.

Vítězem hry se stává družstvo, které propojí všechny tři strany hracího pole.

10.2 Obměny hry

1. Cílem hry je pomocí správných odpovědí na otázky získat více žetonů na herním plánu než soupeř.

Ke hře potřebujeme:

- herní plán (viz příloha č. 11)
- žetony třech barev (viz přílohy č. 12, 13 a 14)
- soubor otázek (viz příloha č. 15)
- hrací kostku

Hra je určena pro dvě družstva (žáci) a moderátora hry (učitel). Barvy týmů určí hod kostkou, při němž vyšší číslo získává fialovou barvu. Moderátor určí barvu pole, o které se bude hrát. Vylosuje otázku, kterou přečte. Po přečtení otázky se mohou družstva ukázněně přihlásit a po vyzvání moderátorem odpovídat. Zodpoví-li správně, označí moderátor pole jejich barvou žetonu. Při nesprávné odpovědi může zkusit odpovědět družstvo soupeřů. Pokud ani jeden tým odpověď nezná, zůstává pole neoznačené.

I při této obměně hry je vhodné domluvit se na časovém limitu, do kterého je třeba otázku zodpovědět.

Vítězem hry se stává družstvo, které za 15 min. obdrží více žetonů.

2. Cílem hry je pomocí správných odpovědí na otázky získat více žetonů na herním plánu než soupeř.

Ke hře potřebujeme:

- herní plán (viz příloha č. 11)
- žetony třech barev (viz přílohy č. 12, 13 a 14)
- soubor otázek (viz příloha č. 15)

Hra je určena pro dvě družstva (žáci) a moderátora hry (učitel). Barvy týmů určí hod kostkou, při němž vyšší číslo získává fialovou barvu. Fialové družstvo má právo jako první vybrat si dle barvy pole téma otázky a moderátor na tento námět přečte vylosovanou otázku. Po přečtení otázky mohou jedinci tázaného družstva odpovídat. Zodpoví-li správně, označí moderátor pole jejich barvou. Při nesprávné odpovědi může odpovědět družstvo soupeřů. Pokud ani jejich odpověď není správná, pole zůstává neoznačené.

I zde je vhodné domluvit se na časovém limitu, v němž je třeba dotaz zodpovědět.

Vítězem hry se stává družstvo, které za 15 min. obdrží více žetonů.

ZÁVĚR

Platné kurikulární dokumenty poskytují v současné době pedagogům prostor pro tvořivou výuku. Učitelé předmětu Člověk a jeho svět proto mohou předávat žákům zábavnou a přitažlivou formou informace o vlastním regionu a propojovat dané téma i do ostatních předmětů a naopak. Téma regionu je pro žáky důležité, aby v něm našli své kořeny, identitu a byli schopni se v dnešní multikulturní společnosti orientovat a začlenit. S historií úzce souvisí i pověry, zvyky a obyčeje dodržované v minulosti i dnes. Rodiče, ale i pedagogové, by žákům měli vysvětlit i důležitost do budoucna, aby i jejich budoucí potomci mohli dál šířit některé z dosud dodržovaných tradic.

Na základě zadání praktické části diplomové práce byly vytvořeny dva soubory pracovních listů a didaktická hra nabízející své využití při opakování regionálního učiva v průběhu výuky 5. ročníku ZŠ. Obsah pracovních listů vychází z textů v teoretické části práce. První soubor *Pohádkový region* byl zaměřen na obecnou charakteristiku. Pohádková postavička vodníka seznamuje zábavnou formou žáky s kulturním a společenským životem na Jičínsku.

Výsledky šetření zpracované v empirické části dokládají, že učitelé začleňují téma regionu do výuky nejen v běžných hodinách, ale i formou vycházek po obci. Proto jsme druhý soubor pracovních listů *Po stopách Albrechta z Valdštejna v okolí Jičína* věnovali výletu po pohádkovém městě a jeho okolí. Ve všech pracovních listech jsme zakomponovali ve větší míře mezipředmětové vztahy, které nenásilnou formou propojují vědomosti z dalších předmětů.

Během tvorby diplomové práce jsme shromáždili i nové poznatky přínosné pro pedagogy. Ty jsou zpracovány do didaktické hry *Poznej svůj region*, která může být vodítkem ke zkvalitnění a zpestření výuky. Tato hra vychází z pravidel televizní soutěže A-Z kvíz. Dále jsme ji modifikovali a uvedli dvě obměny k opakování učiva.

Doufáme, že zpracovaná data a vytvořený didaktický materiál pomůže obohatit výuku o regionu a nabídne pedagogům náměty pro další aktivity. Tímto způsobem pak zpříjemní opakování učiva o Jičínsku.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

POUŽITÉ PRAMENY:

BÍLEK, Karol, BÍLKOVÁ, Eva, BALATKA, Břetislav. *Města ČSSR: Jičín*. Praha: Pressfoto, 1988.

ČERNÁ, Milena. *Lázně Bělohrad: Vlastivědná čítanka*. Lázně Bělohrad, 2006.

HRDLIČKOVÁ, Růžena. *Jičín a okolí*. Praha: Pressfoto, 1983.

KAIZL, Ladislav. 1940. Výroční zvyky a pověry na Novopacku. *Beseda: obrázkový čtrnáctideník Českého ráje a Podkrkonoší*. č. 23.

KRÁSENSKÁ, Hana. *Bylo nebylo: Jičín město pohádky*. Jičín: RK tisk, 2001.

KREJČOVÁ, Šárka. *Václav Čtvrtek: Z dětství i jinak*. Praha: Albatros, 2011.

LINKOVÁ, Dagmar, 1999. Masopustní obchůzky v Běcharech. *Muzejní noviny*. č. 16, s. 8 – 9.

ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava. *Sobotecká Šrámkovská tradice*. Sobotka: Osvětová beseda, 1971.

ULRYCHOVÁ, Eva. *Hrady jičínské kotliny*. Jičín: Regionální muzeum a galerie Jičín, 2006.

POUŽITÁ LITERATURA:

BENČ, Bohuslav. *Novopacko*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2005, 63 s. ISBN 80-718-5706-8.

Český ráj a Podkrkonoší. 2. vyd. Praha: Olympia, 1989, 383 s.

FRANCEK, Jindřich, PEROUTKOVÁ MATĚJKOVÁ, Kristýna. *Dějiny Jičína*. 1.vyd. Praha: Rybka, 2010, 597 s. ISBN 978-80-87067-81-9.

FRANCEK, Jindřich. *Jičín*. 1. vyd. Litomyšl: Paseka, 2004, 69 s. ISBN 80-718-5682-7.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

JÁNSKÝ, Petr. *Česká republika: stručný turistický průvodce*. 1. vyd. Cheb: Music Cheb, 2002, 648 s. ISBN 80-85925-12-5.

Náš domov: vlastivědný sborník okresů Jičín, Libáň, Sobotka. Jičín: Okresní osvětové sbory, 1928.

ŠRÁMKOVÁ, Vítězslava. *Sobotecká šrámkovská tradice.* Sobotka: Osvětová beseda, 1971.

POUŽITÉ INTERNETOVÉ ZDROJE:

Albrecht z Valdštejna [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.albrechtzvaldstejna.cz/>

Dětský folklórní soubor Hořeňáček. *Folklórní soubor Hořeňák a Hořeňáček* [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://horenak.belohrad.net/cz/horenacek.html>

Dům Fráni Šrámka. *Český ráj - geopark UNESCO* [online]. 2009 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.craj.info/5-kultura-a-zabava/dum-frani-sramka/>

Folklórní soubor Hořeňák. *Folklórní soubor Hořeňák a Hořeňáček* [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://horenak.belohrad.net/cz/soubor.html>

FOTO Bělohorská Strašidelná Bažantnice: Jičínský deník. *Deník.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: http://jicinsky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=belohradska_11strasidelnabazantnice

FOTO Masopustní oslavy v Jičíně: Jičínský deník. *Deník.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: http://jicinsky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=jc12_masopustprozam08

FOTOGALERIE Z bělohorského folklórního festivalu Pod Zvičinou: Jičínský deník. *Deník.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: http://jicinsky.denik.cz/galerie/belohr_10podzvicinoulej.html?mm=2250111

FOTOGALERIE Ze Šrámkovy Sobotky 2012: Jičínský deník. *Deník.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://jicinsky.denik.cz/galerie/sobotka-12sramkovasalspor.html?mm=3877604>

Fráňa Šrámek - Životopis. *Filmy, seriály, herci, recenze filmů: Filmová databáze online FDb.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/34723-frana-sramek.html>

Frýdlantské Valdštejnské slavnosti. *Frýdlantské Valdštejnské slavnosti* [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://www.valdstejnske-slavnosti.cz/>

Geografické údaje. *Nová Paka* [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.munovapaka.cz/geograficke-udaje/ds-8560/p1=13357>

Historie města. *Hořice - město kamenné krásy* [online]. 2013 [cit. 2013-03-04]. Dostupné z: <http://www.horice.org/cz/historie-mesta/>

Historie Valdštejnských slavností. *Albrecht z Valdštejna* [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://www.albrechtzvaldstejna.cz/cs/valdstejnske-slavnosti/historie-valdstejnskych-slavnosti.html>

Hrad Kost. *Kinský Castles* [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.kinskycastles.com/hrad-kost.htm>.

Jičín - Valdická brána. *FRYNTOVY PAMÁTKY* [online]. 2005 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.pamatkyodfrypata.estranky.cz/fotoalbum/kraj-kralovehradecky/jicin---valdicka-brana/>

Jičínsko - popis regionu. *Trasovník: tipy na výlety po ČR* [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: http://www.trasovnik.cz/k_khrad/jicin/jicin.asp

Karel Václav Rais. *Čtenářský deník, životopisy, čítanka a slohové práce: Studentský underground* [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.cesky-jazyk.cz/zivotopisy/karel-vaclav-rais.html>

Kláštevní kostel: Městské muzeum Nová Paka, klenotnice drahých kamenů. *Městské muzeum Nová Paka, klenotnice drahých kamenů* [online]. 2008 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.muzeum.cz/cz/klasterni-kostel/>

Lázně Bělohrad [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.lazne-belohrad.cz/>

Lázně Bělohrad. *Lázně Bělohrad* [online]. 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.lazne-belohrad.cz/kultura/programy-kulturnich-akci/strasidelna-bazantnice-2012/>

Město Hořice. *Hořice: město kamenné krásy* [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.horice.org/cz/mesto-horice/>

Nová Paka - město: Městské muzeum Nová Paka, klenotnice drahých kamenů. *Městské muzeum Nová Paka, klenotnice drahých kamenů* [online]. 2008 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.muzeum.cz/cz/infocentrum/tipy-na-vylety/nova-paka-mesto-16.html>

O Albrechtovi z Valdštejna. *Valdštejnské slavnosti v Chebu* [online]. 2013 [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <http://www.valdstejnske-slavnosti.eu/cz/o-albrechtovi-z-valdstejna>

Oficiální stránky města Sobotky. *Oficiální stránky města Sobotky* [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.sobotka.cz/>

O městě. *Lázně Bělohrad* [online]. 2013 [cit. 2013-03-04]. Dostupné z: <http://www.lazne-belohrad.cz/mesto/o-meste/>

Pohádkový drak v Jičíně konečně dosedl. Má své místo na pěší zóně. *Deník.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.jicinskozpravy.cz/archiv/zpravy/2010/44/1218-pohadkovy-drak-v-jicine-konecne-dosedl-ma-sve-misto-na-pesi-zone.htm?hled=>

Pochod za Rumcajsem. *KČT Jičín - Klub českých turistů Jičín* [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://www.kctjicin.cz/pochod-za-rumcajsem.html>

Program. *Jičínský masopust 2013* [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://jicinskymasopust.cz/jm-program-13>

Radnice v Hořicích. *Hořice - město kamenné krásy* [online]. 2007 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.horice.org/cz/clanky/radnice-v-horicich/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2013-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

Slavnosti. *Folklórní soubor Hořeňák a Hořeňáček* [online]. 2013 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://horenak.belohrad.net/cz/festival.html>

Slovník české literatury. *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 2006 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1308>

Stránky města Miletín - Rodáci. *Stránky města Miletín* [online]. 2013 [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.miletin.cz/>

Symbole festivalu. *Jičín - město pohádky* [online]. 2009 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://www.pohadka.cz/festival-jmp/symbole-festivalu/>

Symbole města. *Jičín* [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.mujiicin.cz/symbole-mesta/ds-29529/p1=61626>

Valdštejnské slavnosti v Jičíně. *Albrecht z Valdštejna* [online]. 2011 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://www.albrechtzvaldstejna.cz/cs/valdstejnske-slavnosti/valdstejnske-slavnosti-v-jicine-2012.html>

Valdštejnské slavnosti v Jičíně: fotogalerie. *Albrecht z Valdštejna* [online]. 2011 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.albrechtzvaldstejna.cz/cs/fotogalerie/valdstejnske-slavnosti-v-jicine.html>

Znak. *Nová Paka* [online]. 2013 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.munovapaka.cz/obrazova-priloha-k-resersi-znaku-mesta/gs-2039/p1=13657>

Životopis Fráni Šrámka. *Muzeum Fráni Šrámka* [online]. 2013 [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <http://www.franasramek.cz/zivotopis>

POUŽITÉ ZDROJE K PRACOVNÍM LISTŮM:

Cestovní kniha: Za pověstmi Českého ráje. Turnov: Sdružení Český ráj, 2011. s. 25

FOTO Dřevěný poustevník v Libosadu: Jičínský deník. *Deník.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: http://www.denik.cz/galerie/foto.html?mm=libosad_poustevnik

FOTOGALERIE Čestný dvůr Valdštejnské lodžie: Jičínský deník. *Deník.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://jicinsky.denik.cz/galerie/jicinvaldstejns-lodziesearcheolrpuzkum.html?mm=3655012>

Jak vznikl Zebín - Za pověstmi Českého ráje. *Za pověstmi Českého ráje* [online]. 2005 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://www.ceskyrajdetem.cz/cs/za-povestmi-ceskeho-raje/povesti/12-povesti-z-ceskeho-raje/jak-vznikl-zebin.html>

OVSÍKOVÁ, Markéta. *110x malované hádanky a kvízy pro děti*. Praha: Sanoma Magazines, 2010.

VELARTOVÁ, Jaroslava. *Vodníci Českého ráje a Podkrkonoší*. Praha: Datacentrum, 1995.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Znaky měst.

Příloha č. 2: Památky města Jičín.

Příloha č. 3: Památky města Sobotky a jeho okolí.

Příloha č. 4: Památky města Nová Paka.

Příloha č. 5: Památky města Lázně Bělohrad.

Příloha č. 6: Památky města Hořice.

Příloha č. 7: Osobnosti regionu.

Příloha č. 8: Kulturní tradice v současnosti.

Příloha č. 9: Pomsta Elišky Smiřické.

Příloha č. 10: Jak vznikl Zebín.

Příloha č. 11: Herní plán.

Příloha č. 12: Žetony družstva A.

Příloha č. 13: Žetony družstva B.

Příloha č. 14: Žetony pro nesprávně zodpovězené otázky.

Příloha č. 15: Otázky ke hře *Poznej svůj region*.

Příloha č. 16: Dotazník.

Příloha č. 1: Znaky měst.

Obr.: Znak města Jičín

Zdroj: Symboly města [online]

Obr.: Znak města Sobotka

Zdroj: (Oficiální stránky města Sobotky [online])

Obr.: Znak města Nová Paka

Zdroj: (Znak [online])

Obr.: Znak města Lázně Bělohrad

Zdroj: (Lázně Bělohrad [online])

Obr.: Znak města Hořice

Zdroj: (Město Hořice [online])

Příloha č. 2: Památky města Jičín.

Obr.: Valdická brána

Zdroj: (Jičín – Valdická brána [online])

Obr.: Pohled z brány na kostel sv. Jakuba

Většího

Zdroj: (Frýzl Jan)

Obr.: Průčelí zámku

Zdroj: (Vlastní)

Obr.: Arkýř (východní)

Zdroj: (Vlastní)

Obr.: Lodžie

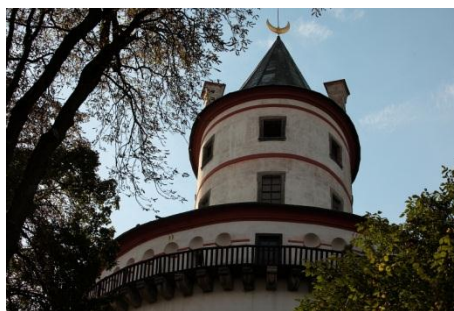
Zdroj: (Frýzl Jan)

Příloha č. 3: Památky města Sobotky a jeho okolí.

Obr.: Dům Fráni Šrámka

Zdroj: (Dům Fráni Šrámka [online])

Obr.: Zámek Humprecht

Zdroj: (Frýzl Jan)

Obr.: Hrad Kost

Zdroj: (Frýzl Jan)

Obr.: Údolí Plakánek

Zdroj: (Frýzl Jan)

Příloha č. 4: Památky města Nová Paka.

Obr.: Kostel sv. Mikuláše

Zdroj: (Nová Paka - město: Městské muzeum Nová Paka, klenotnice drahých kamenů [online])

Obr.: Klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie

Zdroj: (Klášterní kostel: Městské muzeum Nová Paka, klenotnice drahých kamenů [online])

Příloha č. 5: Památky města Lázně Bělohrad.

Obr.: Byšička

Zdroj: (Frýzl Jan)

Obr.: Hrad Pecka

Zdroj: (Frýzl Jan)

Obr.: Památník K. V. Raise

Zdroj: (Frýzl Jan)

Obr.: Rodný domek K. J. Erbena

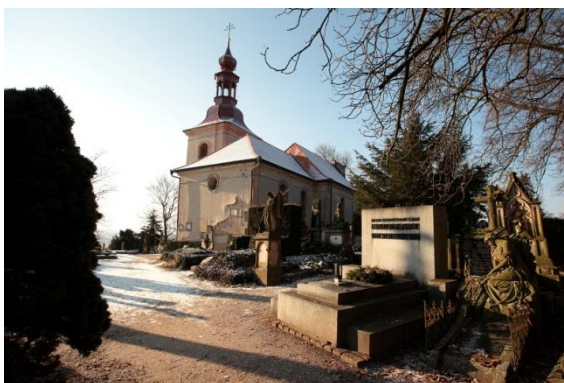
Zdroj: (Stránky města Miletín – Rodáci [online])

Příloha č. 6: Památky města Hořice.

Obr.: Novogotická radnice

Zdroj: (Radnice v Hořicích [online])

Obr.: Kostel sv. Gotharda

Zdroj: (Frýzl Jan)

Příloha č. 7: Osobnosti regionu.

Obr.: Albrecht z Valdštejna

Zdroj: (Albrecht z Valdštejna [online])

Obr.: Karel Václav Rais

Zdroj: (Karel Václav Rais [online])

Obr.: Fráňa Šrámek

Zdroj: (Fráňa Šrámek - Životopis [online])

Obr.: Václav Čtvrtek

Zdroj: (Slovník české literatury [online])

Příloha č. 8: Kulturní tradice v současnosti

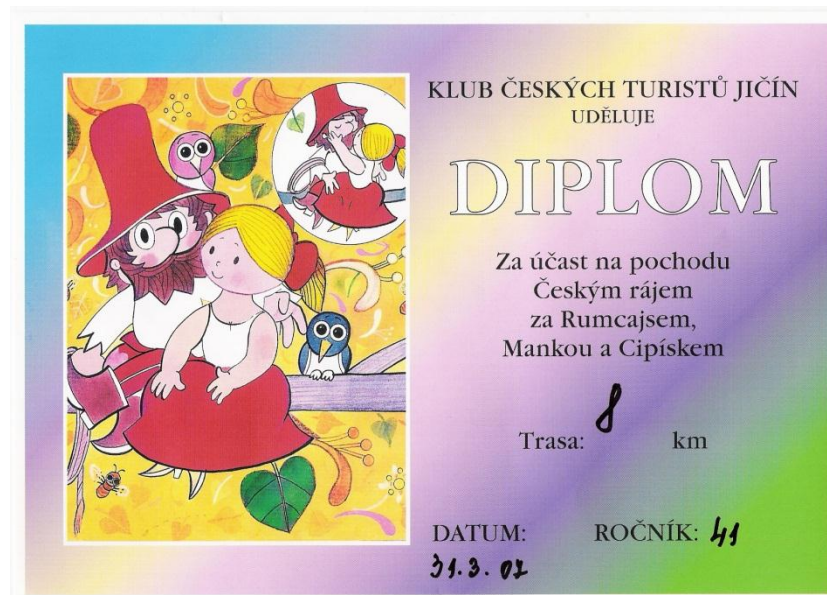
Obr.: Železný drak

Zdroj: (Pohádkový drak v Jičíně konečně došel. Má své místo na pěší zóně [online])

Obr.: Logo festivalu JMP

Zdroj: (Symboly festivalu [online])

Obr.: Diplom

Zdroj: (Vlastní)

Obr.: Příchod Valdštejna s jeho družinou

Zdroj: (Valdštejnské slavnosti v Jičíně: fotogalerie [online])

Obr.: Masopustní průvod

Zdroj: (FOTO Masopustní oslavy v Jičíně [online])

Obr.: Festival Šrámkova Sobotka

Zdroj: (FOTOGALERIE Ze Šrámkovy Sobotky 2012: Jičinský deník [online])

Obr.: Mezinárodní folklorní festival Pod Zvičinou

Zdroj: (FOTOGALERIE Z bělohradského folklorního festivalu Pod Zvičinou: Jičínský deník. [online])

Obr.: Strašidelná Bažantnice

Zdroj: (FOTO Bělohradská Strašidelná Bažantnice: Jičínský deník [online])

Příloha č. 9: Pomsta Elišky Smiřické

Tak rychle, jak rostl majetek rodu Smiřických, blížil se i den jeho rozvratu a pádu. Když zemřel Zikmund Smiřický, nastaly první těžké otřesy v neštěstí rodu. Nejstarší syn zemřel po třech letech, druhý – Jindřich – byl šílený, třetí – Albrecht Jan – zesnul v roce 1618. Jeho skon byl ztrátou pro celou českou zemi, neboť se vyznamenával obdobnými vlastnostmi, jaké zdobily kdysi slavného krále Jiřího z Poděbrad. Zejména od něho byla přepokládána záchrana v období, kdy odboj českých stavů začal slábnout a kdy ubývalo obětavosti i nadšení vzbouřenců.

O rozlehlé statky, jež po sobě zanechal, nadešel spor mezi sestrami Eliškou a Markétou. Eliška byla držena ve vězení po 11 let na hradě Kumburce z trestu za to, že darovala svoji lásku panskému kováři, což rodina považovala za neodpustitelnou potupu. Mladší sestra Markéta se provdala za Jindřicha Slavatu z Chlumu a Košumberka. Albrecht Jan úmyslně opomněl na starší sestru ve své závěti, avšak ta se nechtěla vzdát svého dědického práva.

Do průběhu událostí zasáhl dobrodružný rytíř Ota z Vartenberka. Pronikl na hrad Kumburk, vysvobodil Elišku z vězení a vzal si ji za ženu. Pak se odstěhovali na Jičín a Ota se ujal správy statků, které pokládal za své oprávněné dědictví. Jindřich Slavata vznesl stížnost k zemskému právu. Ota byl tedy povolán do Prahy a zde vězněn. Soud rozhodl, že právo je na straně Slavaty, a poslal s ním posly do Jičína, kde měli přimět Elišku, aby opustila zámek. Pokud by nechtěla uposlechnout soudnímu rozhodnutí, měli ji nechat uvěznit nebo předat katovi. Eliška se tímto soudním rozhodnutím nechtěla řídit. Stále doufala, že jí město Jičín zůstane věrné a postaví se na její obranu. Měšťané však byli zastrašeni hrozbami od komise a raději se podřídili a zaslíbili poslušnost Slavatovi, který se měl stát jejich novým pánem.

Vartenberská posádka byla vytlačena z města, jen nepatrná část zůstala ještě s Eliškou v zámku. Komise vstoupila do zámku a oznámila Elišce, jaké je soudní rozhodnutí. Eliška stále vzdorovala, a proto jí komise řekla, co se stalo s jejím manželem a pohrozilo jí vězením a tresty. Během této doby vnikl do zámku i Slavata.

Eliška, jako zkušená žena, na sobě nenechala nic znát, přestože jí přepadl velký bol, nenávisť k světu a k osudu, který ji obral o poslední naději. „Pomsti se, pomsti!“, volaly k ní temné stíny.

V zámecké komoře byly uloženy sudy se střelným prachem, které sváděly Eliščinu šílené představy o pomstě. Ovládnutá silným pocitem pomsty odešla do míst, kde byl složen střelný prach. Zapálila pochodeň a vešla...

Co následovalo, si každý už domyslí.

(upravená pověst z knihy Pověsti českých hradu a zámků)

Příloha č. 10: Jak vznikl Zebín

Kdysi dávno bydlel nedaleko města Jičína mladý muž Vašek. Zůstal sám a staral se o své políčko a svou chalupu, jak nejlépe dovedl. Žádné práce se nelekal. V létě pomáhal sousedům sklízet úrodu a v zimě stavěl s dětmi sněhuláky. Už dlouhou dobu se mu líbila mlynářova dcerka Madlenka. I jí se mladý, šikovný Vašek líbil. Tajili svou lásku před všemi lidmi z vesnice, protože Madlenčin otec byl nejbohatší člověk v kraji a doufal, že si jeho krásnou dceru vezme za ženu zámožný muž.

„Madlenko, nemůžeme už naši lásku ukrývat,” rozhodl se jednoho dne odvážně Vašek, „půjdu k tvému otci a požádám ho o tvou ruku.” Madlenka souhlasila, ale tušila, že se otec rozzlobí. A měla pravdu. „Ty a Madlenka?,” divil se mlynář a bouchl pěstí do stolu, „na holku tu čeká jiné živobyetí!” Vašek věděl, že nemá cenu mlynáře přemlouvat. Vyběhl ze statku a utíkal daleko od nespravedlivého člověka, který ho odmítl. „Proč já nemám dost peněz, co bych za to dal, být bohatý a vzít si krásnou Madlenku za ženu!”

Slunce se už klanělo za obzor. Vašek seděl pod břízami. Přemýšlel, jak mlynáře přesvědčit, že láska je mnohem silnější a důležitější než bohatství. Tu šel kolem upravený pán a pustil se s Vaškem do řeči: „Vidím, že potřebuješ peníze? Mohu ti je nabídnout, ale jenom pod jednou podmínkou: „Za sedm let zůstaneš navždy se mnou!” Vašek radostí vyskočil: „Splním vše, co po mně budeš požadovat!” Cizí muž mu poradil, aby kopal pod stromem na své zahradě, že právě tam najde vytoužený poklad! Vašek nemeškal. Kopal a kopal, až narazil na truhlu! Otevřel ji a v ní se leskly tisíce zlatých dukátů! Hned další den ho ziskuchtivý mlynář přivítal do rodiny.

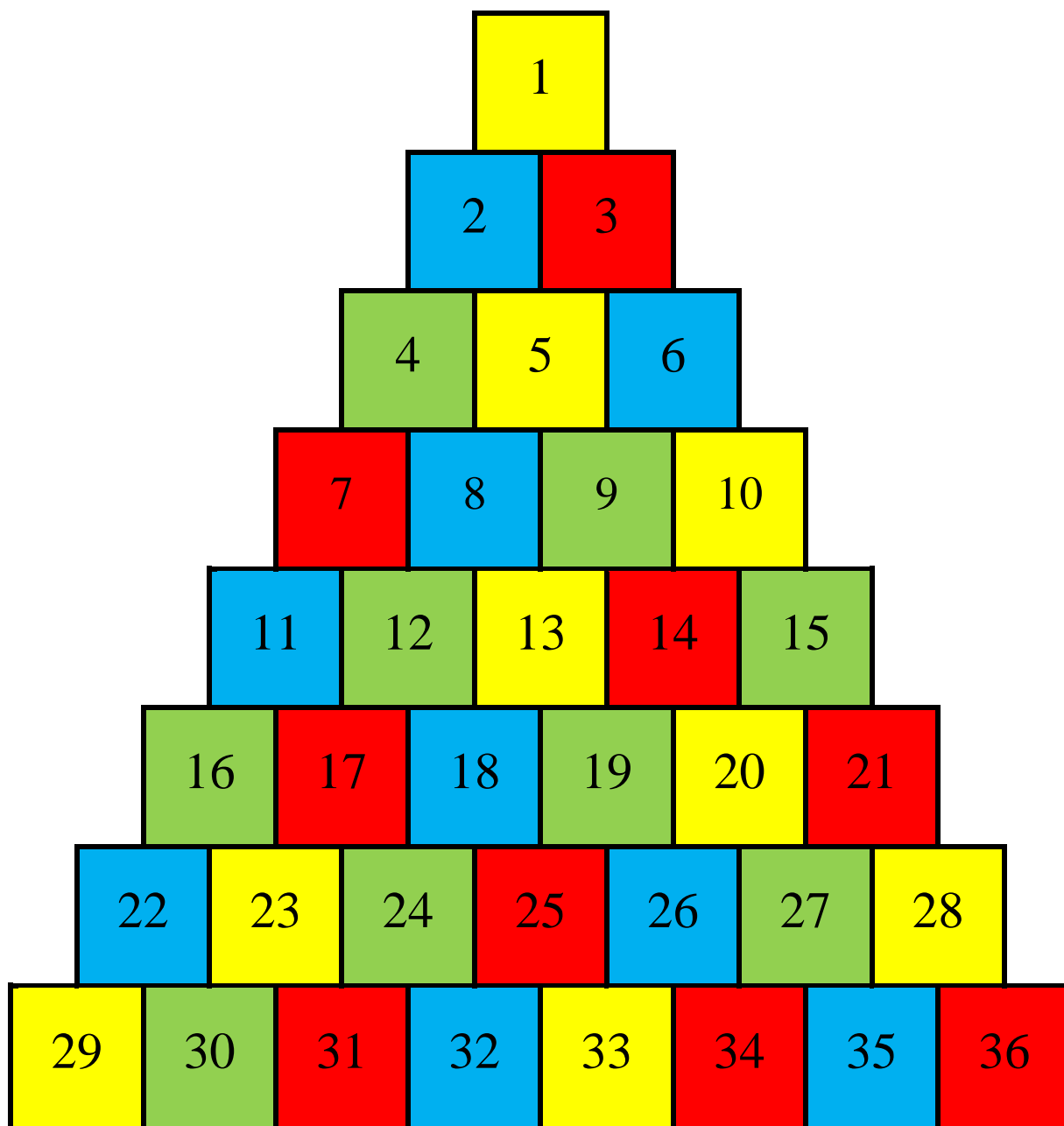
Vašek žil s Madlenkou spokojeně. Vaškova chaloupka jenom kvetla, kolem pobíhaly jejich děti a Vašek zapomněl na slib, který dal neznámému pánovi. Uběhl sedmý rok, když tu se před Vaškem objevil starý známý: „Tvůj čas vypršel. Půjdeš se mnou, jak jsi slíbil!” Teď už si Vašek všiml rohů na hlavě pána a pochopil, že před ním stojí samotný čert! Vašek se nechtěl rozloučit s rodinou a snažil se vymyslet způsob, jak by čerta obelstil. „Čerte, myslím si, že bych ti mohl cestou do pekla utéct. Jistě nejsi tak rychlý jako já! Nechceš si mě raději ještě vyzkoušet?” „Dobře,” souhlasil čert, „ty poběžíš od kříže v Soběraze a já od Vrchlabí. Až uvidíš blesk, vyběhni! Když tu budeš první, nechám tě jít, ale jakmile prohraješ, půjdeš se mnou!” Vašek věděl, že musí být první, že musí vyhrát! Tu se z oblohy vynořil mohutný blesk a Vašek vyběhl! Čert dupal a hekal, už už se zdálo, že souboj vyhraje a že Vašek propadne

peklu! Najednou však dusot čertova kopyta utichl. Vašek ještě přidal a z posledních sil doběhl k chaloupce! Vyhrál! Divil se, čím to, že se jeho soupeř zastavil, a když vzhledl vzhůru, spatřil obrovského čerta, jak ze své boty sype kamení, které mu tolik překáželo v běhu! A jakmile čert uviděl rozesmátého Vaška, ozval se veliký hrom a po čertovi jakoby se zem slehla. Vašek se vrátil ke své rodině. Na místě, kde čert vysypal kamení z boty, vyrostl veliký kopec. Marně si lidé druhý den lámali hlavy tím, kde se tam vzal. Jenom Vašek se tiše usmíval a na věčnou památku boje s čertem nechal na samotném vrcholku kopce vystavět malou kapličku.

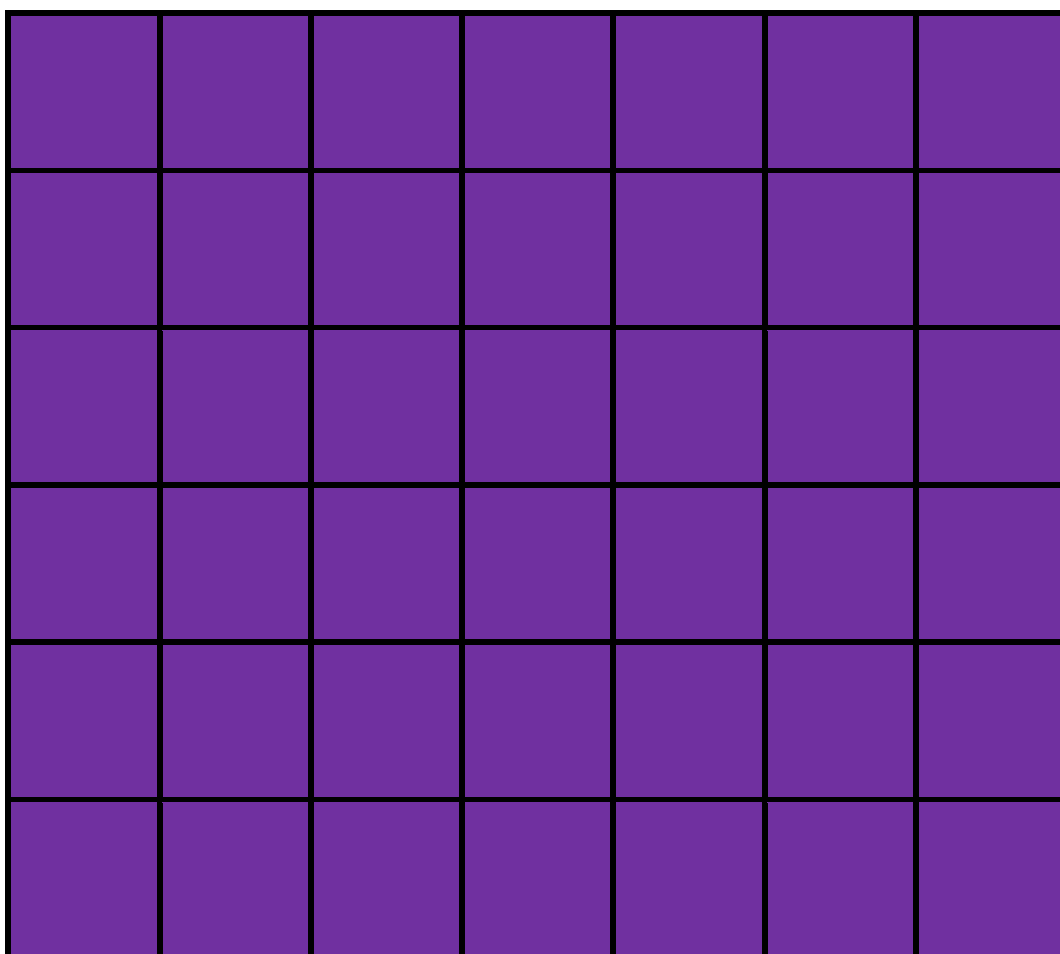
Až půjdete kolem, nezapomeňte vylézt na vrcholek Zebína a u kapličky si vzpomeňte na nebojácnost mladého Vaška, který vyhrál boj se samotným čertem!

(Jak vznikl Zebín – Za pověstmi Českého ráje [online])

Příloha č. 11: Herní plán.

Příloha č. 13: Žetony družstva B.

Příloha č. 15: Otázky ke hře *Poznej svůj region*.

Historie a osobnosti

Za kterého majitele byl Jičín v největším rozkvětu a stal se hlavním městem vévodství?
(Albrecht z Valdštejna)

Který spisovatel jezdil do Jičína k dědečkovi na prázdniny?
(Václav Čtvrtek)

Uveďte spisovatele, jehož jméno je spojeno s městem Sobotka a na náměstí můžeme navštívit jeho dům.
(Fráňa Šrámek)

Který z českých rodů vládl v Jičíně, když došlo k výbuchu jičínského zámku?
(Smiřičtí)

Ve kterém hradu byla vězněna Eliška Smiřická?
(Kumburk)

Se kterým spisovatelem je spojeno město Lázně Bělohrad?
(Karel Václav Rais)

Který spisovatel se narodil v Miletíně?
(Karel Jaromír Erben)

Jmenujte jednoho herce, který pochází nebo pocházel z našeho regionu.
(Zdeněk Řehoř, Michal Suchánek, ...)

Jmenujte známého herce, představitele vodníků, který má chalupu v údolí Plakánek.
(Josef Dvořák)

Který malíř ilustroval knihy Václava Čtvrťka?
(Radek Pilař)

Jmenujte alespoň dvě jména vodníků, o kterých psal ve svých pohádkách Václav Čtvrtek.
(Kebule, Česílko, Čepeček, Volšoveček)

Podle které významné osobnosti je pojmenováno hlavní náměstí v centru Jičína?
(podle Valdštejna – Valdštejnovo náměstí)

Podle kterého spisovatele jsou pojmenována obě náměstí v Lázních Bělohrad?
(K. V. Rais)

Jmenujte alespoň tři názvy Večerníčků, které napsal Václav Čtvrtek.
(Rumcajs, Manka a Cipisek, O víle Amálce, Maková Panenka a motýl Emanuel, Křemílek a Vochomůrka, O hajném Robátkovi a jelenu Větrníkovi, ...)

Který jičínský sběratel pohádek žil v letech 1864 – 1965)? V Jičíně je po něm pojmenována ulice i mateřská škola.
(Josef Štefan Kubín)

V roce 1866 se v našem regionu válčilo. Jednalo se o bitvu u Jičina a na Chlumu. Která dvě vojska proti sobě válčila?

(Prusko a Rakousko)

Kdo napsal dílo Stříbrný vítr?

(Fráňa Šrámek)

Kdo napsal dílo Kytice? Uveďte celé jeho jméno.

(Karel Jaromír Erben)

Podle které královny byl pojmenován Jičín? Původní název byl Jitčín.

(královna Jitka Habsburská)

Z jakých dvou slov vznikl název Bělohrad?

(bílý, hrad)

Přírodní zajímavosti v kraji

Uveďte název pískovcových skal ležících na severozápadě našeho regionu.

(Prachovské skály)

Z kterého druhu stromů se skládá alej, která vede z Jičina do Libosadu?

(lípy)

Jmenujte názvy dvou kopců kolem Jičínské kotliny, na kterých jsou zříceniny středověkých hradů.

(Veliš, Kumburk, Bradlec, Brada)

Jak se jmenuje koupaliště v Prachovských skalách?

(Pelíšek)

Který film pro děti se natáčel v Českém ráji? Jeho hlavním hrdinou byl Tomáš Holý, který si zahrál roli malého kluka Vaška.

(Jak dostat tatínka do polepšovny)

Který známý písničkář zpívá píseň o Prachovských skalách?

(Ivan Mládek)

Který kopec leží jižně od Jičina?

(Veliš)

Jak se nazývá park, ve kterém byla za vlády Valdštejna postavena Lodžie?

(Libosad)

Na kterém kopci za Jičínem se nachází kaplička sv. Maří Magdalény?

(Zebín)

Jmenujte dva známé rybníky v Českém ráji.

(Věžák, Vidlák, Nebákov, Jinolické rybníky – Vražda, Němeček, Oborský rybník)

Jmenujte dva jičínské rybníky.	(Šibeňák, Kníže, Hádek)
Ze které horniny jsou tvořeny Prachovské skály?	(pískovec)
Na kterém kopci se nachází vyhlídka Milohlídka?	(Čeřovka)
Jak se nazývá návrší poblíž Hořic?	(Chlum)
Kde se nachází známé naleziště polodrahokamů?	(Kozákov)
Která řeka protéká Jičínem?	(Cidlina)
Jmenujte dvě známé větší řeky našeho regionu.	(Cidlina, Mrlina, Javorka)
Jmenujte dva druhy ryb, které mohou rybáři ulovit na řece?	(lín, okoun, plotice, pstruh, štika, úhoř)
Které ptáky můžete krmit na rybnících? Jmenujte alespoň dva druhy.	(kachna, lyska, labuť)
Kterému ptákovi žijícímu u řeky se říká létající drahokam?	(ledňáček)

Památky měst v regionu

Jak se jmenuje dominanta Jičína, která se nachází mezi Valdštejnovým a Žižkovým náměstím.	(Valdická brána)
Jmenujte středověký hrad, který nebyl dobyt ani husity.	(Kost, Pecka)
Ve které obci nalezneme Kartuziánský klášter nacházející se v areálu věznice?	(Valdice)
Který lovecký zámek byl postaven u města Sobotka?	(Humprecht)
Ve kterém městě nalezneme muzeum polodrahokamů?	(Nová Paka)
Uveďte název kostela, který se nachází nedaleko Lázní Běláhoř a k tomuto místu se vztahuje i jedna z balad K. J. Erbena Svatební košile.	(Byšičky)

Na pěší zóně v Jičíně stojí socha historicky známé osobnosti, se kterou se pojí toto datum 6. července 1415. Koho představuje socha?

(Mistr Jan Hus)

Jak se jmenuje hrad a zámek u obce Libáň?

(Staré Hrady)

Čím je lemováno po celém obvodu Valdštejnovo náměstí v Jičíně?

(podloubím)

V zámeckém parku v Lázních Bělohrad je postaven památník. Kterému spisovateli byl věnován? Uveďte jeho celé jméno.

(Karel Václav Rais)

Jak je jedním slovem pojmenováno muzeum polodrahokamů v Nové Pace?

(Klenotnice)

Uveďte název středověkého hradu, který můžete navštívit nedaleko Nové Paky. V 17. století byl jeho majitelem Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic.

(Pecka)

Uveďte název jednoho hradu a jednoho zámku, který se nachází v Českém ráji.

(hrad Kost, Trosky; zámek Humprecht, Hrubá Skála, Valdštejn)

Uveďte název stavby v parku Libosad.

(Lodžie)

Uveďte celý název kostela, který je poblíž vaší školy.

(doplní učitel)

Ve kterém městě našeho regionu jsou lázně?

(Lázně Bělohrad)

Uveďte název vyhlídkové věže, která je nestarší v Českém ráji a stojí na kopci Čerovka.

(Milohlídka)

Na kterém vrchu v Hořicích je stálá expozice soch z dílny střední průmyslové školy kamenicko-sochařské?

(Gothard)

U kterého rybníku v Jičíně stojí dřevěné sochy pohádkových postav?

(rybník Kníže)

Na rohu 2. základní školy v Jičíně je vsazena pamětní deska. Kterému spisovateli a učiteli je věnována?

(K. V. Rais)

Kultura a tradice v regionu

Jak se nazývá slavnost věnovaná pohádkám, která se koná začátkem září v Jičíně.
(Jičín – město pohádky)

Jmenujte jednu kulturní tradici, která se dodržuje v Sobotce.
(Šrámkova Sobotka)

Jmenujte kulturní tradici, která je provázena písněmi a tancem v Lázních Běláhrad.
(Mezinárodní folklorní festival Pod Zvičinou)

Jak se jmenuje strašidelně-pohádková tradice, která se koná na konci června v Lázních Běláhrad?
(Strašidelná Bažantnice)

Ve které obci se vyrábí známé perníkové Erbenovy modlitbičky?
(Miletín)

Které město regionu je proslaveno výrobou trubiček?
(Hořice)

Který pivovar vyrábí pivo s názvem Brouček a nealkoholické pivo Motobrouk?
(Novopacký pivovar)

Jmenujte alespoň 3 ze 6 symbolů pohádkového festivalu Jičín – město pohádky.
(pohádkové zákony, zvonek, rohožka, drak, oříšek, klíč)

Jmenujte alespoň jeden z turistických pochodů, který se koná v našem regionu.
(Pochod Českým rájem, O Žižkův štít)

Které pohádkové postavy jsou spojeny se známým Pochodem Českým rájem?
(Rumcajs, Manka a Cipísek)

Jaké strelivo používal loupežník Rumcajs do své loupežnické bambitky?
(žaludy)

Ve kterém městě sídlí známá sochařská škola?
(Hořice)

Jak se říká průvodu maškar, který se koná v únoru.
(Masopust)

Které masky nesmí chybět v masopustním průvodu? Jmenujte alespoň tři.
(Nevěsta, ženich, medvěd, šašek zvaný laufer)

Jak se nazývá festival českého jazyka, řeči a literatury, který se koná ve městě pod zámek Humprecht?
(Šrámkova Sobotka)

Kolik kilometrů měří nejdelší trasa Pochodu Českým rájem pro dospělé?
(50 km)

Pojmenuj dětské trasy Pochodu Českým rájem, které měří 8, 5 a 3 km.
(Rumcajs, Manka a Cipísek)

Který halový sport je v Jičíně neúspěšnější?

(házená)

Uveďte název folklorního souboru pro dospělé v Lázních Běláhrad.

(Hořeňák)

Uveďte název dětského folklorního souboru v Jičíně.

(Jičíňáček)

Příloha č. 16: Dotazník.

Vážení kolegové,

jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a speciální pedagogika a ráda bych Vás požádala o pomoc při vyplnění dotazníku, který poslouží jako podklad k diplomové práci. Téma diplomové práce je Kulturní tradice regionu a jejich uplatnění v primární škole.

Dotazník je anonymní, u každé položky zakroužkujte nebo doplňte svoji odpověď.

Cílem dotazníku je: zjistit kulturní tradice regionu
zjistit využití vyučovacích metod a organizačních forem ve výuce
o regionu.

Pokud budete mít zájem o poskytnutí výsledků mého průzkumu nebo byste měli dotazy, můžete mě kontaktovat na emailové adrese komarkova.barbora89@seznam.cz

Předem děkuji za ochotu a Váš čas.

Barbora Komárková

1. Pohlaví
 - a) muž
 - b) žena

2. Délka Vaší pedagogické praxe _____ let

3. Učíte na:
 - a) vesnické škole
 - b) městské škole

Napište název obce (města): _____

4. Ve kterém ročníku aktuálně vyučujete předmět Člověk a jeho svět (Prvouka, Vlastivěda, Přírodověda)?
 - a) 1. ročník
 - b) 2. ročník
 - c) 3. ročník
 - d) 4. ročník
 - e) 5. ročník

5. Zakroužkujte vyučovací metody, které využíváte ve výuce o regionu

- a) rozhovor
- b) vyprávění
- c) popis
- d) aktivizující metody
- e) práce s textem
- f) projekt
- g) jiné _____

6. Organizační formy hodiny při výuce regionu:

- a) vyučovací hodina
- b) vyučování v blocích
- c) skupinová práce
- d) exkurze, vycházka
- e) jiné _____

7. Napište, které kulturní tradice se ve Vašem regionu pravidelně dodržují a kdy se konají.

8. Které z předchozích tradic dodržujete s žáky?

9. Co by nemělo v projektu na téma „Náš region, Jičínsko“ pro 5. ročník základní školy chybět? Jedná se projekt, ve kterém by žáci měli uplatnit veškeré znalosti o svém regionu.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Barbora Komárková
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Vavrdová, Ph. D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Kulturní tradice regionu a jejich uplatnění na primární škole
Název v angličtině:	Cultural traditions of the region and their application in primary school
Anotace práce:	Diplomová práce je určena učitelům primárních škol a jejich žákům v regionu Jičínsko. Teoretická část charakterizuje jičínský region a jeho kulturní tradice. Empirická část zpracovává šetření, které bylo realizováno za účelem zjištění přehledu vyučujících o kulturních tradicích regionu a zda s žáky tyto tradice dodržují. Praktická část obsahuje dva soubory pracovních listů a didaktickou hru vhodných k opakování regionálního učiva pro žáky 5. ročníků ZŠ.
Klíčová slova:	Region Jičínsko, kulturní tradice, téma regionu v RVP ZV, pracovní listy, didaktická hra
Anotace v angličtině:	The thesis is appointed to teachers in primary schools and their pupils in region of Jičín. The theoretic part characterizes the region of Jičín and its cultural traditions. The empirical part describes the investigation which was realized to find out how many teachers teach about cultural tradition in region and how many of them follow these traditions with their pupils. The practical part contents two files of worksheets and didactical game which are suitable for repetition of regional curriculum for pupils of 5th grade of primary school.

Klíčová slova v angličtině:	Region of Jičín, cultural tradition, theme of region in RVP ZV, worksheets, didactical game
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Znaky měst.</p> <p>Příloha č. 2: Památky města Jičín.</p> <p>Příloha č. 3: Památky města Sobotky a jeho okolí.</p> <p>Příloha č. 4: Památky města Nová Paka.</p> <p>Příloha č. 5: Památky města Lázně Bělohrad.</p> <p>Příloha č. 6: Památky města Hořice.</p> <p>Příloha č. 7: Osobnosti regionu.</p> <p>Příloha č. 8: Kulturní tradice v současnosti.</p> <p>Příloha č. 9: Pomsta Elišky Smiřické.</p> <p>Příloha č. 10: Jak vznikl Zebín.</p> <p>Příloha č. 11: Herní plán.</p> <p>Příloha č. 12: Žetony družstva A.</p> <p>Příloha č. 13: Žetony družstva B.</p> <p>Příloha č. 14: Žetony pro nesprávně zodpovězené otázky.</p> <p>Příloha č. 15: Otázky ke hře <i>Poznej svůj region</i>.</p> <p>Příloha č. 16: Dotazník.</p>
Rozsah práce:	102 + 28 stran příloh
Jazyk práce:	Český